

ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

αντιεξουσιαστικός σοσιαλισμός

ΑΤΣΑΝΟΣ / ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

**ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΣ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ**

Μεταφραστής: Α. Γούσιος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - ΚΑΤΣΑΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΣΑΝΟΣ
Αριστοτέλους 30 τηλ. 2310 235.683
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Εκτύπωση βιβλιοδεσία
ΑΦΟΙ ΜΥΓΑΛΙΑ
Πλαγιάρι Θεσσαλονίκης τηλ. 23920 29326

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

Ο Μιχαήλ Ἀλεξάνδροβιτς Μπακούνιν (1814-1876) ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς βασικοὺς παράγοντες τοῦ Ἀναρχικοῦ κινήματος στὴν Δ. Εὐρώπη καὶ τὴν Ρωσσία. Ἦταν γιὸς κτηματία καὶ πέρασε τὴν παιδική του ἡλικία σὲ οἰκογενειακό κτῆμα. Τὸ 1828 εἰσήλθε στὴν σχολή πυροβολικοῦ τῆς Πετροπόλεως καὶ τὸ 1833 ἔλαβε τὸ βαθμὸ τοῦ αξιωματικοῦ. Τὸ 1835 διεφώνησε μὲ τὸν πατέρα του παραιτήθηκε καὶ μετέβη στὴν Μόσχα προκειμένου νὰ σπουδάσει. Ἐκεῖ εἰσήχθηκε στὸν κύκλο τοῦ Ν.Β. Στανκίεβιτς μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ ὁποῖου σπούδασε φιλοσοφία. Τὸ 1837 μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Στάνκιεβιτς ἡ καθοδήγηση τοῦ κύκλου ἀνετέθηκε στὸν Μπακούνιν, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἀσπάστηκε τὸν Ἐγελειανισμό ἐπεδόθηκε στὴν προπαγάνδῃ του, στοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους τοὺς γνωστούς, κυρίως δὲ στὸν Β. Μπελίνσκυ, ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ὁποῖου ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος στὸν Μπακούνιν. Τὸ 1840 μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Γκέρτσεν ὁ Μπακούνιν μετέβηκε σὲ Βερολίνο νὰ συνεχίσει τὶς σπουδές του μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἐπιστρέφοντας στὴν Ρωσσία θὰ ἐλάμβανε καθηγητικὴ ἔδρα. Στὸ ἐξωτερικό ὅμως συνεδέθηκε μὲ τὸν Ἀρνόλδο Ρούγκε καὶ μὲ ἄλλους ἐκπρόσωπους τῆς ἀριστερᾶς παρατάξεως τῆς ἐγελειανῆς σχολῆς, οἱ ὁποῖοι συνήγαγαν ἐπαναστατικὲς διαθέσεις ἀπὸ τὶς φιλοσοφικὲς θεωρίες τοῦ Ἐγέλου. Οἱ νέες διαθέσεις τοῦ Μπακούνιν ἐκδηλώθηκαν σὲ ἄρθρο: «Ἡ ἀντίδραση στὴν Γερμανία. Σημειώσεις ἐνὸς Γάλλου», τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε σὲ τὸ περιοδικὸ τοῦ Ἀρνόλδου Ρούγκε «Γερμανικὲς

‘Επετηρίδες» (1842), έφερε δέ τήν ύπογραφή «Ίούλιος ‘Ελιζάρ». Τό άρθρο αυτό περατώνεται μέ τήν ακόλουθη ιστορική άποστροφή: «Τό πάθος τής καταστροφής είναι ιστορικό πάθος». Συγχρόνως μέ τήν δημοσίευση του άρθρου αυτό ο Μπακούνι λαβαίνει τήν άπόφαση νά μήν επιστρέψει στην Ρωσία. Κατόπιν ταξίδευσε στην ‘Ελβετία. ‘Εκεί γνωρίστηκε μέ τόν Βάιτλιγκ, ό όποιος μάταια προσπάθησε νά τόν προσηλυτίσει στις άρχές του κοινωνισμού. Τό 1834 έφυγε και από τήν ‘Ελβετία. ‘Αρνούμενος νά επιστρέψει στην Ρωσία καταδικάστηκε έρήμην σέ στέρηση τών πολιτικών του δικαιωμάτων.

Στό Παρίσι γνωρίστηκε μέ κορυφαίους τής λογοτεχνίας και κοινωνιολόγους όπως ή Γεωργία Σάνδη, ό Προυντών κ.ά. Τήν 29ην Νοεμβρίου του 1847 στον πανηγυρικό δείπνο λόγω τής έπειτειου τής πολωνικής επανάστασης εξέφωησε πολύκροτο φιλιπικό εναντίον του Νικολάου Α΄ και μέ καταπληκτική πελοίηση μίλησε περι τής επικείμενης Ρωσικής επανάστασης, ή όποία κατά τήν γνώμη του είχε ώριμάσει τελείως (Σ.Μ. εξέσπασε δέ τό 1905 υπό τόν Γκαπόνιν και ύλοποιήθηκε τόν Φεβρουάριο 1917 μέ τήν εγκατάσταση σοσιαλιστικού καθεστώτος, τό όποιο κάλυπτε όλες τίς κοινωνιστικές τάσεις, ενώ τόν ‘Οκτώβριο του 1917 επεκράτησαν οι τάσεις τών μπολσεβίκων και ή ‘Αναρχία ετέθηκε εκτός νόμου και καταδιώχτηκε άπηνώς). ‘Η άπήχηση του λόγου του αυτού ύπήρξε κολοσσιαία. ‘Ο πρεσβευτής τής Ρωσίας στό Παρίσι Κίσελεφ, προκειμένου νά έξουδετερώσει τήν από τόν λόγο επίδραση, διέδωσε τή φήμη πώς ό Μπακούνιν εργάζεται δήθεν για λογαριασμό τής ρωσικής πρεσβείας. ‘Η συκοφαντία αυτή, ή τόσο σατανική ύπήρξε ή κυρία και πρώτη πηγή τών διαφόρων μηχανορραφιών μέ τίς όποιες, όπως άδικα, θέλησαν κατά καιρούς νά κηλιδώσουν τήν επαναστατική τιμή του Μπακούνιν. Κατόπιν άπαιτήσεως τής Ρωσσίας άπελάθηκε από τήν Γαλλία, όπου επανήλθε μετά τήν φεβρουριανή επανά-

σταση του 1848.

‘Η επαφή μέ τούς Πολωνούς πατριώτες και κυρίως μέ τόν Πολωνό ιστορικό Τέλεβελ από καιρό είχε ήδη άφυπνίσει τό πατριωτικό αίσθημα του Μπακούνιν, ό όποιος έθεσε ως βασικό στόχο του τήν άπελευθέρωση τής Πολωνίας, τήν συντριβή τής Αυστρίας και τής τσαρικής αυτοκρατορίας και τήν ένωση τών Σλαύων σέ μία πανσλαβική όμοσπονδία. ‘Ο Μπακούνιν μετέσχε του σλαβικού συνεδρίου τής Πράγας του 1848, τό όποιο ώδήγησε στην επανάσταση τής 12ης ‘Ιουλίου. ‘Ενας από τούς άρχηγούς τής επαναστάσεως ήταν και ό Μπακούνιν. Μετά τήν καταστολή τής επανάστασης κατέφυγε στην Γερμανία όπουθε άπήυθνε τήν «έκκληση προς τούς Σλαύους». Μέ αυτήν καλεί τούς Πολωνούς νά άφήσουν τήν έθνικιστική τους άποκλειστικότητα, νά άφιερωθούν στην πανσλαβική επανάσταση, προσαρμόζοντας αυτήν προς τά ιδεώδη τής ευρωπαϊκής επαναστατικής δημοκρατίας.

Τήν εποχή εκείνη διεδόθηκε ή φήμη δήθεν προδοσίας του Μπακούνιν, από τήν «Νέα ‘Εφημερίδα του Ρήνου», διευθυντής τής όποίας τότε ήταν ό γερμανοεβραϊός κοινωνιολόγος Κάρολος Μάρξ. ‘Ο άνταποκριτής αυτής τής εφημερίδας στήριξε τή συκοφαντία του στις σχέσεις του Μπακούνιν μέ τήν Γεωργία Σάνδη. ‘Η Γεωργία Σάνδη διέψευσε κατηγορηματικά αυτή τήν είδηση μέ επιστολή σ’ αυτήν τήν εφημερίδα.

‘Η τύχη και μόνον τόν έφερε επικεφαλής τής επαναστάσεως τής Δρέσδης (4-9 Μαΐου 1849) ενώ δέν είχε... συμμετάσχει σ’ αυτήν! ‘Ο Μπακούνιν συνελήφθη μετά τήν άποτυχία τής επαναστάσεως στην πόλη Χέμνιτς. Δικαστήριο τής Σαξωνίας τόν κατέδίκασε σέ θάνατο. ‘Η θανατική ποινή όμως μετετράπη σέ ισόβια δεσμά. ‘Αργότερα ό Μπακούνιν παραδόθηκε στην αυστριακή κυβέρνηση ή όποία τόν κατέδίκασε σέ θάνατο επίσης. ‘Η ποινή μετετράπη και έδω σέ ισόβια δεσμά.

Τό 1851 ἡ Αὐστρία παρέδωσε τόν Μπακοῦνιν στήν Ρωσία, τόν Τσάρο Νικόλαο Α΄. Ὁ τσάρος ἐπεδίωκε νά γνωρίσει μέσω τοῦ Μπακοῦνιν τά νήματα τῆς «εὐρύτερης συνωμοσίας» εἰς βάρος τῆς αὐτοκρατορίας. Τήν ἴδια τακτική ἀκολούθησε καί ὁ διάδοχος τοῦ Νικολάου Ἀλέξανδρος Β΄. Ἡ αἴτηση χάριτος τοῦ Μπακοῦνιν ἀπορρίφθηκε.

Μέ τήν μεσολάβηση τοῦ θείου του Μουραβιῶφ Ἀμούρσκυ ὁ Μπακοῦνιν μετεφέρθηκε νά ζήσει στήν περιοχή τοῦ Ἴρκούτσκ. Στήν περιοχή αὐτή εἶχε ἀναπτυχθεῖ ἔντονο δημοκρατικό κίνημα ὑπό τόν Πετρατσέφσκυ. Λόγω τῆς σχέσεώς του ὁμοῦς ὁ Μπακοῦνιν μέ τόν γενικό διοικητή θεῖο του δέν κατόρθωσε νά τοῦς προσεγγίσει. Ὄταν ὁ Μουραβιῶφ Ἀμούρσκυ ἀποσπάστηκε τότε ὁ Μπακοῦνιν ἐννοίωσε μετέωρος δραπέτευσε μέσω Ἰαπωνίας καί Ἀμερικῆς στήν Ἀγγλία. Ἐκεῖ συνέχισε τήν ἐκστρατεία του ὑπέρ τῆς πανσλαβικῆς ἐνώσεως.

Κατά τό διάστημα τοῦ (1864-67) ὁ Μπακοῦνιν παραιτήθηκε τῶν πανσλαβιστικῶν του θεωριῶν, ἀναθεώρησε τίς ἀπόψεις του ὡς πρός τήν κρατική μορφή καί τήν τακτική τῆς ἐπαναστάσεως καί ἔθεσε τά θεμέλια τῆς ἀναρχικῆς του θεωρίας.

Στό δεύτερο συνέδριο τοῦ συνδέσμου «Εἰρήνη καί Ἐλευθερία» (Βέρνη 1808) ἴδρυσε τόν «Διεθνή σύνδεσμο τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας», μέ ἀναρχικές κατευθύνσεις. Ὁ σύνδεσμος ὁμοῦς αὐτός δέν ἔγινε δεκτός στήν Διεθνή (Ἰούλιος 1808). Διαλύθηκε τότε, ἐνῶ ὁ Μπακοῦνιν δραστηριοποιεῖτο μέσω τῆς «Μυστικῆς Ἀδελφότητος» τήν ὁποία εἶχε συστήσει στήν Ἰταλία τό 1864, στήν ὁποία ὁ Μπακοῦνιν ἐπεφύλασσε τό δικαίωμα διευθύνσεως ὁλόκληρης τῆς Διεθνοῦς.

Κατόπιν ἡ ἱστορία τῆς Διεθνοῦς εἶναι ἕνας διαρκῆς ἀγώνας μεταξύ κατευθύνσεων, τίς ὁποῖες ἔδινε ἀφ' ἑνός ὁ Μπακοῦνιν, ἀφ' ἑτέρου ὁ Μάρξ.

Ὁ ἀναρχισμός τοῦ Μπακοῦνιν, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε τήν ἄμεσο κατάργηση τοῦ κράτους, τήν ἄμεσο ὀργάνωση τῆ παγκοσμίου ἐπαναστάσεως ὑπέρ τῶν καταπιεζομένων, ἀρνούμενος τήν μακρὰ περίοδο τῆς συστηματικῆς προετοιμασίας τῆς ἐργατικῆς κινήσεως εἶχε ἀπήχηση στά στρώματα τῶν νεολαίων καί ἡμιαστῶν. Ἀποβλέποντας στήν ἄμεση κατάργηση τοῦ κράτους θεωροῦσε ὅτι μέ τή σποραδική ἐκδήλωση διαφόρων ἐπαναστατικῶν κινήματων στήν Εὐρώπη θά ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξέγερση τῶν ἐργατῶν καί ἀγροτῶν τῆς. «Ἐξωθούμε στήν ἀναρχία, ἔγραφε, ὄντας πεπεισμένοι ὅτι ἀπό τήν ἀναρχία αὐτή, δηλαδή ἀπό τήν ἐκδήλωση τῆς ἀχαλίνωτης λαϊκῆς ζωῆς, θά προκύψει ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσότητα, ἡ δικαιοσύνη, ἡ νέα τάξη». Ἡ κυριότερη κινήτρια δύναμη, κατά τόν Μπακοῦνιν, εἶναι ὄχι τό ὀργανωμένο κίνημα τῶν ἀποκλήρων (προλεταριάτο), τό συγκροτημένο σέ μία ἰσχυρή πολιτική ὀργάνωση, ἀλλά οἱ ἀγροτικές ἐνώσεις καί κυρίως τά κατώτερα στρώματα τῶν ἐργατῶν.

Τήν σωτηρία τῆς Γαλλίας, ὅπου κατά πολύ διέμεινε, καί τῆς ἐλευθερίας κατά τόν Γαλλοπρωσικό πόλεμο τοῦ 1870 ὁ Μπακοῦνιν τήν ἀνέμεινε μόνον μέ τήν ἐπανάσταση τῶν Γάλλων χωρικῶν καί ἐργατῶν μέ τήν κατάρρευση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καί τήν πραγματοποίηση τοῦ ἰδεώδους τῆς ἐπαναστάσεως. Διημήνυσε σέ πολλούς φίλους του ἀνά τήν ὑφήλιο νά σπεύσουν καί νά μετασχουν στήν νέα γαλλική ἐπανάσταση. Ὁ ἴδιος μετεῖχε τῆς ἐπαναστάσεως στήν Λυῶνα, ὑπέγραψε μαζί μέ ἄλλους τό πρῶτο Ἄρθρο, τῆς ὁποίας ἐκήρυσσε τήν κατάργηση τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Μετά τήν ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως μετέβη στήν Μασσαλία. Καί ἀπό ἐκεῖ στήν Ἑλβετία πλήρως ἀπογοητευμένος.

Μετά τό 1870 ἐπεδόθηκε στήν συγγραφή τοῦ κυρίου ἔργου του. Ἀντιδρώντας πρός τίς ἀπόψεις τοῦ Μάρξ, τοῦ ἐδόθηκε ἡ δυνατότητα νά προβεῖ σέ μία συστηματική

έκθεση τῶν ιδεῶν του. Τό 1871-1874 ἔγραψε τά κυριώτερα ἔργα του: «Ἡ γερμανική αὐτοκρατορία τοῦ κνούτου καί ἡ κοινωνική ἐπανάσταση», «Κρατισμός καί Ἄναρχία» κ.ά.

Ἡ διαγραφή του μέ τόν Γκυγιώμ ἀπό τήν Διεθνή, παρ' ὅτι προκάλεσε τήν ἐκ μέρους του σύσταση τῆς Ἄντι-Διεθνοῦς καί τά γεγονότα τῆς Ἰσπανίας καί τῆς Γαλλίας κατάφεραν πλῆγμα στίς ἐλπίδες καί τίς προσδοκίες του. «Ἐπολογίζαμε, γράφει ὁ φίλος του Ρενδύς, στίς λαϊκές τάξεις, οἱ ὁποῖες δέν θέλησαν νά φερθοῦν μέ πάθος στό ζήτημα τῆς ἰδικῆς τους ἀπελευθερώσεως καί μέ τήν ἔλλειψη αὐτοῦ τοῦ πάθους ἀπό τόν λαό, παρά τήν ὀρθότητα τῶν θεωριῶν μας, ἀπεδειχθήκαμε ἀδύναμοι». Ἐνῶ σέ γράμμα του πρὸς τόν ἴδιο Ρενδύς ὁ Μπακούνιν ἔγραψε: «Ἐρισμένως στίς λαϊκές τάξεις δέν ὑπάρχει ἐπαναστατική σκέψη, ἐλπίδα πάθος ...». «...Πραγματικά ἔχω κουραστεῖ καί ἀπογοητευτεῖ...». Ὁ Μπακούνιν πέθανε τήν 1η Ἰουλίου 1876 σέ ἓνα νοσοκομεῖο τῆς Βέρνης.

Ὁ Μπακούνιν εἶναι δυνατόν νά θεωρηθεῖ ὡς ἰδρυτής συστήματος, ἡ συγγραφική του ὁμῶς δράση καί κληρονομία ὑπολείπεται τῆς πρακτικῆς του δράσεως. Τό πολυτιμώτερο μέρος τῶν ὄσων ἔγραψε κεῖται στήν ἀλληλογραφία του, στά καταστατικά καί ὠρισμένα προπαγανδιστικά φυλλάδια καί συγγράμματα. Ὅλα αὐτά φανερόνουν ἐξαιρετική διάνοια. Ἡ κριτική τοῦ κράτους καί τῆς ἐκκλησίας εἶναι γεμάτη πλούσιες ιδέες, τίς ὁποῖες ὑπαγόρευε ἡ ἐπαναστατική του διαίσθηση. Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν Ἰταλία, Ἰσπανία καί Ἑλβετία εἶναι συνδεμένη μέ τό ὄνομά του. Δέν εἶναι λιγώτερη ἡ σελίδα τήν ὁποία ἀφησε στήν ἱστορία τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως τοῦ 1870. Σπουδαιότερο πάντως ἔργο του παραμένει τό «Κρατισμός καί Ἄναρχία».

Στήν Ἑλλάδα κυριώτερος ἐκπρόσωπος τοῦ Ἄναρχισμοῦ καί μάλιστα θά λέγαμε, βασιζόμενος σέ αὐτοφυῆ στοιχεία καί δεδομένα ἀπό τόν κοινωνικό μας βίον, ὑπῆρξε ὁ ποιητής Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος (1843-1873) ὁ ὁποῖος

χρησιμοποίησε ὡς βάση τῆς θεωρητικῆς του διατριβῆς ἐπὶ τοῦ ἀναρχισμοῦ τόν βίον τῶν ἐλευθέρων πολεμιστῶν («κλεφτῶν») τῶν ἑλληνικῶν βουνῶν μέχρι τά χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως καί ἔγραψε τό -ἄγνωστο τελείως σήμερον- ἔργο του «Σκέψεις ἐνός ληστοῦ ἢ ἡ καταδίκη τῆς κοινωνίας».

Ι. ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΑΡΟΥΣ ΡΩΣΣΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΜΟΥ

Ἐπαναστατεῖστε κάλι! Ἦταν λοιπόν, ἀδύναμοι νά σᾶς ἐξουδετερώσουν! Αὐτό τό διαλυτικό πνεῦμα τοῦ κράτους, τό ὁποῖο σᾶς συνεγείρει δέν εἶναι, λοιπόν, τό πρόσκαιρο ἀποτέλεσμα μιᾶς νεανικῆς ἐξάψεως, ἀλλά ἡ ἐκφανση μιᾶς βιολογικῆς ἀναγκαιότητας καί ἐνός πραγματικοῦ πάθους. Ἄναδύεται μέσα ἀπό τά ἴδια τά βᾶθη τῆς λαϊκῆς ζωῆς.

Ἄν οἱ ἐπαναστατικές σας ροπές δέν ἦταν ἄλλο εἰμὴ μία ἐξωτερικὴ ἀσθένεια, παροδική, ἢ ἀπλὸς ἐρεθισμὸς μιᾶς κενοδοξίας νέων ἀνθρώπων, τὰ ἥρωικά μας μέσα τὰ ὁποῖα χρησιμοποίησε ἡ «πατρικὴ» μας κυβέρνησις προκειμένου νά σᾶς θεραπεύσει θά εἶχαν πρό πολλοῦ στεφθεῖ ἀπὸ ἐπιτυχία. Ἐδῶ καί καιρὸ, ἀπὸ τυχόν παραίτησή σας ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνη μαγία τῆς σκέψεως, ἡ παραίτησή σας ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο τό ὁποῖο ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο, θά εἶχατε ὑποβιβασθεῖ -μεταξὺ αὐτοῦ τοῦ ὄχλου τῶν κυβερνητικῶν καί τιτλοφόρων ζώων, οἱ ὁποῖοι ληστεύουν τὸν λαὸ καί ρημάζουν τὴν χώρα- ζῶα καί οἱ ἴδιοι μας. Θά σᾶς χρειάζονταν ὁ τίτλος τοῦ πατριωτικοῦ τῆς *Ἀυτοκρατορίας πασῶν τῶν Ρωσσιῶν!*

Ἡ ἀταξικὴ καί παιδευμένη νεολαία τῆς Ρωσσίας, καί πολὺ νέα, ἔχει ἤδη προκαλέσει θύελλες. Στὸν καιρὸ μας, ὑπὸ τό δεσποτικὸ βλέμμα, τό αὐτοκρατορικὸ βλέμμα τοῦ Νικολάου, ἂν πρόκειται νά ὑποστῇ κανεὶς τίς μισές δοκιμασίες ἀπὸ ὅσες ὑπέστητε σεῖς τὰ τελευταῖα ὀκτώ-δέκα χρόνια, θά ἀπαιτοῦνταν εἴκοσι καί περισσότερα χρόνια.

Μετά τοὺς ἐμπρησμούς τοῦ 1861, τόσο κατὰ τὴν διάρκειά τῆς πολωνικῆς ἐξεγέρσεως ὅσο καί μετέπειτα, καί ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἀπόπειρα, ἡ ὁποία ἐγίνε ἀπὸ τὸν Κατακόσωφ (Σ.Μ.: ἐναντίον τοῦ τσάρου), αὐτὸς ὁ καλὸς αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος δέν ἐφείσθηκε «προσπάθειες» προκειμένου νά συμπληρώσει τὴν πολιτικὴ σας ἐπιμόρφω-

ση. Ἐνθαρρυνόμενος, παροτρυνόμενος ἀπὸ τὴν ἔθνικὴ μας λογοτεχνία, ἀπὸ τοὺς σλαβόφιλους καί τοὺς πανσλαυστῆς, ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως, ἀπὸ τοὺς καλλιεργητῆς (Σ.Μ.: ἐννοεῖ, τιμαριούχους) φιλελευθέρους ἐπίσης, ἔκαμε χρῆση ἀπλόχερα δῶν τῶν μέσων, ἐναντίον σας, τὰ ὁποῖα τοῦ ἐκληροδότησαν οἱ Τάταροι καί τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἀργώτερα ἐγίναν ἀποτελεσματικότερα ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς γραφειοκρατικῆς ἐπιστήμης τῶν Γερμανῶν: κνοῦτο, μαστίγιο, βασανιστήρια, θάνατος στὴν ἀγχόνη καί θάνατος ἀπὸ πείνα, ἰσόβιος κάθειρξη, μαζικὲς ἐξορίες καί καταναγκαστικά ἔργα. Τὰ ἐδοκίμασε δλα, προκειμένου νά ἀναμετρήσει τὴν δυνάμη σας, τὴν πείσμονα θέλησή σας, τὴν πίστη σας γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ.

Τίποτε δέν σᾶς ἔθιξε. Κρατηθήκατε. Ἄρα ἔχετε δύναμη. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συντρόφους σας ἀφανίστηκαν. Ἄλλὰ σέ κάθε θῦμα, τό ὁποῖο ἐνταφιάζονταν, δέκα νέοι μαχητῆς ἐβλάσταιναν ἀπὸ τὴν γῆ... Ἐπομένως τό τέλος τῆς ἀμαρτωλῆς αὐτῆς αὐτοκρατορίας πασῶν τῶν Ρωσσιῶν πλησιάζει...

Ἀπὸ ποῦ ἀντλεῖτε τὴν δύναμη καί τὴν πίστη σας. Μία πίστη χωρὶς θεό, μία δύναμη χωρὶς προσδοκία, χωρὶς ἰδιοτελεῖς σκοπούς! Ποῦθε βρίσκετε αὐτὴν τὴν ρωμαλεότητα τῆς συνειδητῆς καταδίκης δλόκληρης τῆς ὑπάρξεώς σας στὴν ἀνυπαρξία καί ἀντιμετώπισεως τῶν βασανιστηρίων καί τοῦ θανάτου χωρὶς ματαιολογίες καί λόγια κενά; Ποῦ βρίσκειται ἡ βρυσομάνια αὐτῆς τῆς ἀνάληπτης σκέψεως τῆς ἐκμηδενίσεως, αὐτῆς τῆς μὲ ψυχρότητα λαμβανόμενης ἀποφάσεως, ὅπου ἐνώπιόν της τό πνεῦμα φοβάται καί τό αἷμα παγώνει στίς φλέβες τῶν πολεμίων μας; Ἡ ἐπίσημη καί ἀνεπίσημη λογοτεχνία μας, ἡ ὁποία ἐπιχειρεῖ νά ἐξωτερικεύσει τὴν ψυχὴ τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους, στάθηκε ἀναυδῆ ἐμπρός σας. Δέν κατανοεῖ τίποτε πλέον.

Ἄν εἰσασθε πιστοὶ δουλαγωγοὶ τοῦ τσάρου καί τοῦ κράτους, καταδότες, δῆμιοι, ληστῆς δημόσιοι ἢ ἰδιωτικοὶ

(«μετά η άνευ διαρρήξεων») λογικά ανθρωπάκια, εύτελείς φιλελεύθεροι, δολοφόνοι τών άγροτών η τών Πολωνών άν είχατε έξοντώσει χιλιάδες η δεκάδες χιλιάδων ανθρώπινες ύπάρξεις αυτή η λογοτεχνία θά σάς κατανοούσε και θά σάς είχε δώσει άμνηστία. Καί άν είχατε προσβάσεις και τήν βούληση νά εκδηλώσετε τήν εκτίμησή σας προς τούς συντάκτες τών έφημερίδων, θά σάς άνηγόρευαν ύπεραπιστές τής αυτοκρατορίας, όπως έπραξαν στην περίπτωση Μουράγιερ του δημίου. Αυτά, μέσα στον βυζαντινοταταρικό και γερμανο-γραφειοκρατικό πολιτισμό μας, είναι συνήθειες καταστάσεις. Όλα αυτά δέν αντιβαίνουν προς τόν κυβερνητικό και δουλαγωγικό πατριωτισμό τής Αυτοκρατορίας Πασών τών Ρωσσιών.

Άν είσατε μία «πρότυπη» νεολαία, συντηρητική η συναισθηματική, άν θεωρούσατε διασκέδαση τόν ένυπνιασμό μέ θέματα τέχνης και επιστήμης, έλευθερίας τών ανθρώπων, θεωρητικώς βέβαια, κατά τις συζητήσεις σας η στα συγγράμματα, και πάλι θά σάς έδιναν άμνηστία. Διότι οί χαίροντες εκτίμησεως παλαιάμαχοι τής εκφυλισμένης αυτής λογοτεχνίας ύπήρξαν κάποτε νέοι... Καί αυτοί δραματίστηκαν. Καί δέν ήταν τότε άλλο, είμή σπουδαστές. Συνεπαρμένοι από τις διάφορες θεωρίες, έδωσαν δροκο πώς θά θέσουν τήν ζωή τους στην λατρεία ενός ιδανικού, στους εύγενείς ήρωϊσμούς, στην έξυπνότερη τής ανθρώπινης έλευθερίας. Μετά ήλθε η πείρα. Μία πείρα σχηματισμένη, στον άπαισιώτερο κόσμο εκείνων τούς οποίους θά ήταν δυνατόν κανείς νά διανοηθεί. Καί υπό τήν επήρεια αυτού του κόσμου έγιναν αυτό δπου είναι: βλάκες. Παρά τοδτο, άναθυμούνται μέ τρυφερότητα τά νεανικά τους όράματα. Καί θά κατανοούσαν τά δικά σας μέ μεγαλύτερη συγκατάβαση άν είχαν τήν πεποίθηση πώς μέσα από τις ίδιες έμπειρίες και τήν έπιρροή τής ίδιας καταστάσεως πραγμάτων, δέν θά άργούσε νάρθει ο καιρός, δπου φοβερώτεροι παλιάνθρωποι θά γίνεστε από αυτούς.

Έκείνο τό όποιο δέν συγχωρούν σέ εσάς είναι διτ άρνείσθε και δέν θέλετε νά γίνετε ούτε ληστές ούτε όραματιστές. Αίσθάνεστε τήν έσχατη περιφρόνηση γιά τόν καταπιεστικό αυτόν κόσμο, όσο και τόν εξιδανικευμένο κόσμο, ο οποίος, ως τώρα, είχε καταστεί καταφύγιο τών λευκών ψυχών, οί όποιες έφευγαν τά άίσχη τής ισχύουσας καταστάσεως πραγμάτων. Ίδού, τί προκαλεί φόβο στην πατριωτική μας λογοτεχνία. Θέλει νά άγνοεί και τί θέλετε και πού βαδίζετε.

Τρομαγμένοι οί κ.κ. συντάκτες τών έφημερίδων τής Άγίας Πετρούπολεως και τής Μόσχας, άνεκάλυσαν μία σοφιστεία: Άποφάνθηκαν πώς τό κίνημα τής ρωσικής νεολαίας πηγάζει από τις πολωνικές διχοστασίες. Άδυνατούσαν νά διανοηθούν ό,τιδήποτε άλλο δειλότερο η ήλιθιωδέστερο!

Δέν ύπάρχει άτιμώτερο και περισσότερο άνανδρο από τόν έρεθισμό του κακοποιού κατά του θύματος, τό όποιο βασανίζει! Καί από τήν άλλη πλευρά πρέπει νά είναι κανείς τρομερά ήλίθιος ώστε νά μήν παρακολουθεί διτ μία άβυσσος χάνει μεταξύ του προγράμματος τής μεγαλύτερης μερίδας τής νεολαίας μας και τών πολωνών πατριωτών, η όποια νεολαία μας είναι εκφραστής τής σοσιαλιστικής και επαναστατικής ιδέας του ρωσικού λαού.

Μεταξύ τής πλειονότητας τών πολωνών πατριωτών και «ήμών» δέν ύπάρχει τίποτε τό κοινό, είμή μόνο ένα φρόνημα, ένας στόχος: Τό μίσος κατά τής Αυτοκρατορίας Πασών τών Ρωσσιών και η άποφασιστική βούληση νά τήν γκρεμίσουμε όσο τό δυνατόν γρηγορότερα. Αυτό είναι τό μοναδικό σημείο, στο όποιο έχουμε ταυτότητα στόχων. Ένα βήμα όμως από εκεί και εμπρός ύπάρχει η άβυσσος: έμεις επιδιώκουμε τήν ολοσχερή κατάλυση τών καταστάσεων εκείνων, οί όποιες συνιστούν τό κράτος τόσο εντός όσο και εκτός Ρωσσίας· οί Πολωνοί δραστηριοποιούντα μόνον προς τόν σκοπό τής άνασυγκροτήσεως του ιστορικού τους

κράτους.

Κατ' ἑμᾶς τὸ ὄραμα αὐτὸ τῶν Πολωνῶν δὲν εἶναι ὀρθό. Διότι οἰοδήποτε κράτος, ὅσο καὶ ἂν διαπνέεται ἀπὸ φιλελεύθερες καὶ δημοκρατικές ἀρχές, ἐξουθενῶνει τὶς λαϊκές τάξεις, οἱ ὁποῖες μοχθοῦν πρὸς ὄφελος μιᾶς μειονότητας, ἢ ὁποῖα ζεῖ στὴν ἀπραξία. Οἱ Πολωνοὶ δραματίζονται τὸ ἀνέφικτο. Διότι μελλοντικῶς τὰ κράτη δὲν θὰ ἀνασυνιστοῦνται, ἀλλὰ θὰ καταρρέουν ἀφανιζόμενα ἀπὸ τὴν χειραφέτηση τῶν λαϊκῶν τάξεων. Βέβαια δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται, καὶ ἀδιαμφισβήτητα δὲν τὸ θέλουν· δραματίζονται ὅμως μία νέα δουλεία γιὰ τὸ λαὸ τους. Καὶ ἂν ἐπιτύγχαναν νὰ ὑλοποιήσουν αὐτὸ τὸ ὄραμα, ὄχι μὲ λαϊκὴ δύναμη, ἢ ὁποῖα θὰ συνέπραττε ἀναμφίβολα, ἀλλὰ μὲ ξένα ὅπλα, θὰ καθίσταντο ἔχθροὶ τόσο σὲ μᾶς, ὅσο καὶ στὸν λαὸ τους, τοῦ ὁποῖου θὰ γίνονται οἱ δέσποτες.

Θὰ τοὺς ἀντικρούσωμε, λοιπόν, ἐν ὀνόματι τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας ὅλου τοῦ κόσμου. Ὅμως ἔως τότε ἔχουμε φιλικές σχέσεις καὶ χρεωστοῦμε νὰ τοὺς συνδράμουμε. Διότι ὁ στόχος τους, ὁ ἀφανισμὸς τῆς Αὐτοκρατορίας Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν εἶναι καὶ ἰδικὸς μας στόχος.

Στὰ ἔθνη τῆς Ρωσσίας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα εἶναι δορυλάωτα ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορία Πασῶν τῶν Ρωσιῶν, δὲν εἶναι ἔχθροὶ ἐπικινδυνώδεστερος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν αὐτοκρατορία.

Οἱ Πολωνοὶ πατριῶτες ποτὲ δὲν κατανόησαν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ λόγῳ τούτου ἢ ἐπιρροή τους στὸ ρωσικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα παρέμεινε διακοσμητικὴ. Αὐτὸ εἶναι ἐπικίνδυνον, διότι θὰ ἦταν πραγματικὸ πλεονέκτημα γι' αὐτοὺς, ὅπως καὶ γιὰ μᾶς ἢ πρόσαςπι ἐναντίον τους κατηγοριῶν ἀπὸ τὸν ρωσικὸ τύπο. Καὶ θὰ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμε ὅτι κάτι τέτοιο θὰ λάβαινε χώραν εἰμὴ μόνον στὴν πρώτη πράξι τῆς σλαβικῆς τραγωδίας, ἢ ὁποῖα διαδραματίζεται ἤδη. Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖο δὲν

θὰ ἦταν ἐμπόδιο ὥστε ἂ στήσουμε πόλεμον κατὰ τὶς ἀκολουθοῦσες τρεῖς ἄλλες πράξεις, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως στὴν πέμπτη νὰ καθίσταντο ἐφικτὴ ἢ συνεννόηση.

Ὅχι, δὲν ὑπάρχει ἐπενέργεια τῶν πολωνικῶν δραστηριοποιήσεων. Εἶναι μία δύναμη, ἢ ὁποῖα ἀνεπτύχθηκε διαφορῶτροπα καὶ ἢ ὁποῖα συνεγείρει καὶ δονεῖ τὴν ρωσικὴ νεολαία: *εἶναι ἢ ἀφύπνιση τῆς λαϊκῆς ζωῆς.*

Ἡ σύγχρονη αὐτοκρατορία ἔχει μία ἀξιωμαθμόνευτη ὁμοιότητα πρὸς τὴν αὐτοκρατορία τοῦ Ἀλεξίου, πατέρα τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ὁ ὁποῖος παρά τὴν κάποιαν ἱστορικὴν του πραότητα, καταλήστευσε καὶ ἑμαστίγωσε τὸν λαὸ, χάρι τῆς... μεγαλύτερης δόξας τοῦ κράτους καὶ ὠφέλειας τοῦ «γένους» τῶν «ἀριστοκρατῶν» καὶ τῶν γραφειοκρατῶν. Κάτι ὅμοιον μὲ αὐτὸ τὸ ὁποῖο παρατηρεῖται καὶ σήμερον σ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος αὐτοαποκαλεῖται χειραφετητὴς τῶν ἀγροτῶν, αὐτὸς ὁ «ἐκλεκτός» αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Β΄...

Ὅπως τότε, ἔτσι καὶ σήμερον, ὁ ἐξαθλιωμένος λαὸς, κατατρεγμένος, βασανισμένος, ὑποκείμενος στὴν ἔσχατη φτώχεια καὶ ἀποδεκατισμένος ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφῆς, ἐγκατέλειψε τὰ χωριά του καὶ κατέφυγε στὰ δάση. Κατ' αὐτόν τὸν τρόπο ὅπως καὶ τότε, ὁ μέγας αὐτὸς πληθυσμὸς, κατανοώντας ἐπὶ τέλους τὴν αὐτοκρατορικὴν αἰσχροτήτητα, δραστηριοποιεῖται, μὴ ἀναμένοντας πλέον τὴν χειραφέτησιν του εἰμὴ ἀπὸ τὴν βάση, τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖο τοῦ ἐχάραξε ὁ ἥρωάς του, ὁ Στέφανος Ραζίν (Σ.Μ.: Ὁ Στέφανος Ραζίν ἦταν κοζάκος χωρικός τῆς περιοχῆς τοῦ Δόν. Ἐξεγέρθηκε ἐναντίον τοῦ τσάρου Ἀλεξίου, τὸ 1667. Ἀρχηγὸς ἐνόπλων τμημάτων ἀγροτῶν κατῆλθε ὡς τὴν Κασπία θάλασσα καὶ πολεμώντας τοὺς δυνάστες τῶν ρώσων ἀγροτῶν: «ἀριστοκράτες», παπάδες καὶ γραφειοκράτες ἐπέδωκε τὴν σύστασιν «Ἐλευθέρων Κοινοτήτων τῶν κατοχῶν τῆς γῆς χωρικῶν». Συνελήφθηκε ὅμως τὸ 1671 σὲ μίαν ἄνιση μάχην μὲ τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα καὶ ὀδηγημένος στὴν Μόσχαν καταδικάστηκε σὲ θάνατον «διὰ ἀποκεφαλισμοῦ». Ἡ ζωὴ

καί ἡ κλουσία περιπετειώδης δράση του ἔγιναν, λαϊκός θρῦλος. Ὁ ρωσικός λαός διέπλεσε τό δραμα τῆς ἐπανόδου του ἀπό τόν τάφο προκειμένου νά τόν ἀπελευθερώσει ἀπό τά αὐτοκρατορικά δεσμά. Ἔτσι τό... 1870 περίμενε τήν... δευτέρα παρουσία του... Ἀλλά καί τήν ρωσική λογοτεχνία ἐνέπνευσε ἡ ἱστορία τοῦ κοζάκου Στεφάνου. Πολλά εἶναι τά δημοτικά τραγούδια τῆς Οὐκρανίας, τά ὅποια ἔγιναν ραψωδίες τοῦ σχετικοῦ «μύθου». Ὁ Ἰβάν Μπελοδκιν, περιέλαβε στό μυθιστόρημά του: «Ὁ λεμβοῦχος τοῦ Βόλγα», τόν μῦθον αὐτόν.

Προαισθανόμαστε τήν προσέγγιση μιᾶς νέας πολυαιμακτικῆς συγκρούσεως, μιᾶς ὑστερῆς μάχης μέχρι θανάτου, μεταξύ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καί τοῦ Κράτους.

Ποιός θά εἶναι ὁ νικητής τήν φορά αὐτή; Ἄναμφισβήτητα ὁ λαός. Ὁ Στέφανος Ραζίν ἦταν ὁ ἥρωας, ἀλλά ἦταν μοναχικός μεταξύ ὄλων. Ἡ ἀτομική του ρώμη, ἀληθινά τιτάνια, δέν ἀρκοῦσε προκειμένου νά ἀντιταχθεῖ αποτελεσματικά στήν κρατική δύναμη, ἡ ὅποια σέ μέγιστο βαθμό εἶχε διαμορφωθεῖ. Ἀφανίσθηκε καί ὄλα μαζί του ἀφανίσθηκαν. Βέβαια ὄλα θά ἦταν τελείως διάφορα σήμερα. Δέν θά ἀναδειχθεῖ προφανῶς ἄλλος ἥρωας τόσο ρωμαλέος καί τόσο λαοφιλής ὅπως ὁ Στέφανος Ραζίν, ὁ ὁποῖος συγκέντρωνε ὄλη τήν γενναιότητα τῶν ἐπαναστατημένων τάξεων στό πρόσωπό του. Ὅμως θά ἀναπληρωθεῖ ἀπό αὐτήν τήν λεγεώνα τῶν νέων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δέν εἶναι ἐντεταγμένοι σέ τάξη, δέν ἔχουν (ταξική) ὄνομασία, καί οἱ ὁποῖοι τώρα βιοῦν μία ζωή λαϊκή, συνδεδεμένοι μεταξύ τους μέ τήν ἴδια σκέψη, τό ἴδιο πάθος καί τόν ἴδιο στόχο.

Ἰδού, ἡ ἐγγύηση τοῦ λαϊκοῦ θριάμβου: ἡ ἐνότητα τῆς νεολαίας αὐτῆς μέ τόν λαό.

Ἡ νεολαία αὐτή ἄν παραμῆνει σταθερή καί δυναμική τοῦτο τό χρωστᾷ στήν ἀντίληψη σκέψεως καί ἀδιάλλακτης βουλήσεως ἀπό τό πάθος τοῦ λαοῦ. Δέν ἀναζητεῖ ἰδιαίτερους θριάμβους, ἀλλά λαϊκούς. Ὁ Στέφανος Ραζίν πέρα ἀπό

αὐτήν, τήν ἀγγίζει. Καί δέν εἶναι ὁ ἀτομικός ἥρωας, ἀλλά ὁ ὀμαδικός, δηλαδή ὁ ἀκαταμάχητος. Εἶναι αὐτή ἡ μοναδική νέα γενιά, ἡ ὅποια ἀνανεώθηκε καί ὑπεράνω τῆς πλανᾶται τό πνεῦμα τοῦ Ραζίν.

Ἰδού, ἡ οὐσία τοῦ κινήματος αὐτοῦ, κατ' ἐπίφαση ἀθῶου. Τό ὄποιο ὄμως παρά αὐτήν τήν ἐπίφαση τῆς ἀθωότητος, ἐμβάλλει τόν τρόπο σ' ὄλον τόν δουλαγωγό καί πατριωτικά λογοτεχνικό κόσμο σας.

Φίλοι! Ἀφήστε τό γρηγορότερο αὐτόν τόν καταδικασμένο σέ ἀπώλεια κόσμο. Ἀφήστε αὐτά τά πανεπιστήμια, τίς ἀκαδημίες, αὐτά τά σχολεῖα, ἀπό τά ὅποια τώρα σᾶς καταδιώκουν καί μέ τά ὅποια πάντοτε ἐπεδίωκαν νά σᾶς ἀποσπάσουν ἀπό τόν λαό. Πορευθεῖτε πρὸς τόν λαό. Ἐκεῖ εἶναι ἡ θέση σας καί ἡ σταδιοδρομία σας, ἡ ζωή σας, ἡ γνώση σας. Διδαχθεῖτε μεταξύ αὐτῶν τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ μέ τά ροζιασμένα ἀπό τόν μόχθο χέρια ὅτι ὀφείλετε νά ταχθεῖτε στήν ὑπηρεσία τοῦ λαϊκοῦ σκοποῦ. Καί ἔχετε καλά στό μυαλό σας, ἀδέρφια, ὅτι ἡ παιδευμένη νεολαία δέν πρέπει νά εἶναι οὔτε ὁ δεσπότης, οὔτε ὁ προστάτης, οὔτε ὁ εὐεργέτης, οὔτε ὁ δυνάστης τοῦ λαοῦ, ἀλλά ὁ μειωτήρας τῆς αὐθόρμητης χειραφετήσεώς του, αὐτός ὁ ὁποῖος θά συντονίζει ὄλες τίς ἐνέργειες τῶν λαϊκῶν δυνάμεων.

Μήν ἔχετε ἀποκλειστικό σκοπό τήν ἐποχή αὐτή τήν γνώση, στό ὄνομα τῆς ὁποίας ἐπιδιώκουν νά σᾶς προσδέσουν, νά σᾶς ἀλλοτριώσουν. Αὐτή ἡ δουλαγωγός ἐπιστήμη πρέπει νά ἐνταφιασθεῖ μέ τόν κόσμο, τόν ὁποῖο ἐξυπηρετεῖ. Καί στήν θέση τῆς θά προκύψει μία νέα ἐπιστήμη, νέα, ὀρθολογική καί ρωμαλέα, μετά τήν ἐπικράτηση τῶν λαϊκῶν δυνάμεων, μέσα ἀπό τά κατάβαθα τῆς ἀπελευθερωμένης λαϊκῆς ψυχῆς.

Αὐτή εἶναι ἡ πεποίθηση τῶν ἀριστῶν ἀνθρώπων τῆς Δύσεως, στήν ὁποία, ὅπως ἀκριβῶς καί στήν Ρωσία, ὁ παλιός κόσμος τῶν κρατῶν, τά ὅποια βασίζονται στήν ἄρησκαία, τήν δεισιδαιμονία, τήν νομικιστική ἀντίληψη,

τόν άστικό πολιτισμό, μέ ένα λόγο μέ τό συμφέδες του στοιχείο: τό κληρονομικό δικαίωμα τής ιδιοκτησίας και εκείνο τής νομικά αναγνωριζόμενης οίκογένειας, καταρρέει και παραχωρεί τήν θέση του στόν διεθνικό και κατά ελεύθερο τρόπο διοργανωμένο εργαζόμενο λαό.

Χρησιμοποιοϋν τό ψέμμα και σάς λέγουν πώς ή Εδρώπη έχει βυθιστεί σέ λήθαργο. Αντίθετα όμως άφυπνίζεται. Και θά είναι κάποιος κουφός ή τυφλός άν δέν διαισθάνεται ήδη τά προμηνύματα τής μεγάλης μάχης.

Έχει ένωθεί γι' αυτόν τόν πόλεμο. Και τείνωντας τό χέρι του άνάμεσα από τά κρατικά σύνορα, ό εργαζόμενος λαός τής Εδρώπης και τής Άμερικής σάς προσκαλεί σέ μία συναδελφική συμμαχία.

Γενεύη, Μάιος 1867.

2. ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ποιά επιβάλλεται νά είναι τά χαρακτηριστικά και ποιά τά μέσα τής ενεργοποίησης και τής οικονομικής δράσεως τών εργατών τής Διεθνούς, πρό τής κοινωνικής επαναστάσεως, ή όποία θά έχει τά στοιχεία εκείνα μιας αυτόδύναμης χειραφετήσεως -κατά τρόπο πλήρη και έντελη- αυτών; Η πείρα τών τελευταίων έτών μάς ύποδεικνύει δύο κατευθύνσεις, μία θετική και μία άρνητική: *Τά άποταμείματα τής ανιστάσεως και τούς συνεταιρισμούς.*

Υπό τόν γενικό δρο «συνεταιρισμός» θέτουμε όλα τά ύφιστάμενα συστήματα κοινοπραξίας: δηλ. καταναλώσεως, έμπορικής ή εργατικής πίστωσης και παραγωγής.

Κατά τήν ύλοποίηση αυτών τών συστημάτων και μάλιστα τών θεωριών, οι όποιες άποτελοϋν τήν βάση, συγκρούονται δύο αντίθετες τάσεις τις όποιες οφείλουμε νά διακρίνουμε καλά: ή άστική τάση και ή καθαρά σοσιαλιστι-

κή.

Λόγω αυτών, στίς καταναλωτικές και παραγωγικές κοινωνίες, οι όποιες συστήθηκαν από άστο-σοσιαλιστές, παρακολουθούμε όλα τά συμπτώματα τής άστικής οικονομικής πολιτικής: *τό κεφαλαιοκρατικό συμφέρον, τά μερίσματα, οι επιδοτήσεις.*

Ποιό από αυτά τά δύο συστήματα είναι τό όρθώτερο;

Τό πρώτο, εκείνο τών άστο-σοσιαλιστών, έχει γίνει άποδεκτό από αυτούς, οι όποιοι στους επί μέρους τομείς τής Διεθνούς ένασμενίζονται νά αυτοαποκαλοϋνται *πρακτικοί άνθρωποι*. Πραγματικώς όμως μόνο κατά τά φαινόμενα είναι πρακτικοί. Διότι ή σκέψη τους προσηλώνεται στην παρακολούθηση τής παλιάς πρακτικής τών άστών: *τήν εκμετάλλεση της εργασίας από τό κεφάλαιο.*

Ποιό άποτέλεσμα είναι δυνατόν νά φέρει ένας συνεταιρισμός, ό όποιος βασίζεται σέ άστικά πρότυπα και ό όποιος διευθύνεται από μερικές δεκάδες ή εκατοντάδες εργατών; Η άποτυχάνει και χρεωκοπεί, όποτε όδηγεί τούς εργάτες αυτούς σέ άκόμη μεγαλύτερη άνέχεια από εκείνη, τής όποιας επεχείρησαν νά διαφύγουν, δημιουργώντας αυτόν, ή επιτυγχάνει, και τότε μή βελτιώνοντας τήν γενικότερη κατάσταση τής εργατικής τάξεως, όδηγείται στην κατάληξη τής κατασκευής ώρισμένων δεκάδων ή εκατοντάδων άστών: είναι άκριβώς αυτό, τό όποιο τό Συνέδριο τής Λωζάννης επεσήμανε επιτυχέστατα αναλύοντας τό όλο θέμα:

«Τό Συνέδριο θεωρεί ότι οι άόπειρες οι όποιες καταβάλλονται μέσα στους εργατικούς συνεταιρισμούς (όταν αυτοί διευρύνονται διατηρώντας όμως τό σημερινό τους σχήμα) έχουν ως άποτέλεσμα τήν δημιουργία ενός τετάρτου Κράτους, τό όποιο έχει υπεράνω του ένα πέμπτο κράτος, άκόμη άθλιώτερο».

Αυτό τό τέταρτο κράτος θά συγκροτηθεί από ένα ώρισμένο άριθμό εργατών, οι όποιοι θά συνιστοϋσαν μεταξύ

τους ένα είδος άστικής εταιρείας, ή οποία θά απέκλειε όπωσδήποτε από τά πλαίσιά της τό πέμπτο Κράτος, δηλαδή τήν συμπαγή μάζα τών εργατών οί όποιοί θά ήσαν άμέτοχοι σ' αυτήν τήν συνεργασία και θά εγίνονταν άντικείμενο εκμεταλλεύσεως από αυτήν επίσης.

Αυτό είναι τό άστο-σοσιαλιστικό καθεστώς τό όποιο οί άστο-σοσιαλιστές όχι μόνο διακηρύσσουν, αλλά επιχειρούν νά τό θεσμοθετήσουν μέσα στά πλαίσια της Διεθνούς. Και όλα αυτά συντελούνται τόν καιρό, όπου οί μόν γνωρίζουν κάλλιστα, οί δε άγνοούν ότι τό σύστημα αυτό άντιστρατεύεται τόν σκοπό της Διεθνούς.

Άλλά ποιός είναι ό σκοπός της Διεθνούς; Είναι ή διά της άλληλεγγύης χειραφέτηση τών εργαζομένων όλων τών χωρών. Και ποιός είναι ό σκοπός της άστικής συνεργασίας; Είναι ή άπόσπαση ενός περιορισμένου άριθμητικώς τμήματος τών εργαζομένων από τήν κοινή άθλιότητα, προκειμένου νά τούς καταστήσει άστούς, σέ βάρος της πλειονότητας (Σ.Μ. βλ. Β. Γραικιώτου: «Άναρχία, Κοινωνία και Έργασία» όπου αναλύεται διεξοδικά αυτό τό θέμα, μέ ελληνικά δεδομένα). Δέν έχουμε δίκαιο, όταν όποστηρίζουμε ότι αυτή ή πρακτική ή όποία τόσο εξάίρεται από τούς *πρακτικούς άνδρες* της Διεθνούς, είναι μία πρακτική δλοσχερώς άστική, και ως τέτοια αναγκαιεί νά εκβληθεί από τήν Διεθνή;

Άς θεωρήσουμε πώς χίλιοι άνθρωποι γίνονται άντικείμενο εκμεταλλεύσεως και καταπιέσεως από δέκα.

Τί θά είχατε σκεφθεί άν μεταξύ αυτών τών χιλίων ανθρώπων υπήρχαν και είκοσι ή περισσότεροι, οί όποιοί θά άνεκοίνωναν:

«Άπαυδήσαμε νά είμαστε θύματα. Άλλά επειδή είναι γελοίο νά ελπίζουμε στην σωτηρία όλων τών λαών του κόσμου και επειδή ή εϋμερία τών ολίγων προϋποθέτει τήν θυσία τών πολλών, άς αφήσουμε τούς συντρόφους μας στην τύχη τους και ενδιαφερόμενοι μόνο για τούς εαυτούς μας νά γίνουμε μέ τήν σειρά μας άστοί, πανευτυχείς εκμεταλλευ-

τές».

Αυτό δέν θά ήταν προδοσία;

Και παρ' όλα αυτά, ιδού τί μας συνιστούν οί «πρακτικοί» άνδρες! Τόσο στό θεωρητικό πεδίο όσο και τό πρακτικό στην συνεργασία και στην έξουσία είναι κατά βάση οί εκμαυλιστές και οί έχθροί της εργατικής τάξεως. Έπιδιώκουν ίκανοποίηση δικών τους επιδιώξεων όχι εκείνων της Διεθνούς. Άλλά προκειμένου νά όλοποιήσουν αυτό, τούς είναι αναγκαία ή συνδρομή της Διεθνούς.

Έκείνο τό όποιο απαιτείται νά σημειώσουμε είναι ή εξακολούθηση της χρήσεως της όνομασίας τών «πρακτικών» ανθρώπων, τήν όποία πρόσδωσαν στους εαυτούς τους χάρι ιδιοτελών και άστικών σκοπιμοτήτων, άλλ' όχι από ιδικές τους επιτυχίες.

Μεταξύ τους υπάρχουν και όρισμένοι καλής πίστεως, οί όποιοί δέν επιχειρούν νά καλλιεργούν άπατηλές καταστάσεις, όμως άυταπατώνται μή γνωρίζοντας, μή έχοντας όραματισθεί άλλη πρακτική, πλην εκείνης της άστικής πολλοί από αυτούς θεωρούν πώς είναι σκόπιμο νά προσφύγουν στην ίδια πρακτική προκειμένου νά καταπολεμήσουν τήν άστοκρατία. Πιστεύουν άφελώς πώς αυτό τό όποιο έξουθενώνει τήν εργατιά είναι δυνατόν νά τήν... άπελευθερώσει και πιστεύουν πώς γνωρίζουν νά κάμουν χρήση έξ' ίσου αποτελεσματικά μέ τήν άριστοκρατία τών δπλων, μέ τά όποια αυτή τούς άφανίζει.

Είναι μεγάλο λάθος. Αυτοί οί νουνεχείς άνθρωποι δέν όπολογίζουν τό μέγα πλεονέκτημα, τό όποιο παρέχει στην άστοκρατία τό μονοπώλιο του πλούτου, της επιστήμης και της πανάρχαιης πρακτικής, όπως επίσης και ή άπροκάλυπτη ή καλυμένη, αλλά πάντοτε άποτελεσματική ύποστήριξη τών Κρατών και όποιασδήποτε σύγχρονης κοινωνικής όργανώσεως. Θά παλεύαμε όμως άνισα, ελπίζοντας, σύμφωνα πρός τή λογική σέ μία τέτοια επιτυχία. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, και επειδή άλλωστε τά άστικά όπλα δέν είναι άλλα από

τόν ασύδοτο ανταγωνισμό, τόν πόλεμο του καθενός έναντιόν πάντων, τήν ευδαιμονία ή όποία εξασφαλίζεται επάνω στά έρεπια τών άλλων, αυτά τά δπλα, αυτά τά μέσα, είναι άδιανόητο νά καταστούν χρήσιμα, ειμή μόνο στην άστοκρατία, και θά εξόντωναν κατ' ανάγκη τήν άλληλεγγύη, τήν μόνη δύναμη τών άποκλήρων (προλεταριάτο).

Οί άστοί τό γνωρίζουν άριστα. "Όμως τί παρατηρούμε άκόμη;

Ένώ ή άριστοκρατία συνεχίζει νά άντιμάχεται λυσιωδώς τά ταμείατα τής άντιστάσεως και τίς συντεχνίες, οι όποιες είναι τό κύριο μέσο ένός οδσιαστικά άποτελεσματικού πολέμου, τό όποιο οι έργάτες είναι σέ θέση νά άντιτάξουν έναντιόν της, συνέπραξε τελείως -ή αλήθεια είναι ότι έπραξε αυτό μέ κάποιαν άναποφασιστικότητα στην άρχή, ή όποία όμως γρήγορα «ήπερκεράσθηκε» μέ τό σύστημα τής άστικής κοινοπραξίας (άστικών συνεταιρισμών).

Άπαξάπαντες οι άστοί κοινωνιολόγοι και πολιτειολόγοι, άκόμη και οι συντηρικότεροι, ύμνολογούν τήν όμορφιά αυτού του συστήματος σ' όλους τούς τόνους, και οι κομματικοί δυστυχώς, πολυαριθμότεροι από τήν άστοκρατία στην Διεθνή, προσπαθούν νά συμπαρασύρουν σ' αυτήν τήν εκλογίκευση όλο τό εργατικό σωματείο.

"Όλοι τούς φανασκούν προσεπικαλώντας μας:

« Έργάτες, συνεργασθείτε!».

Βέβαια! Συστήσετε ώραίους άστικούς συνεταιρισμούς, οι όποιοι θά σάς άνηθικοποιήσουν και θά σάς εξαχρειώσουν πρός όφελος ώρισμένων επιτυχημένων έργολάβων, στους όποιους θά δώσετε τήν δυνατότητα νά σάς χρησιμοποιήσουν προκειμένου ν' άνεβοούν τήν (άστική) κλίμακα και νά καταστούν μετά άστοί. Συστήσετε άστικούς συνεταιρισμούς θά σάς ναρκώσουν. Και άφού άχρηστεύσουν όλα σας τά δπλα, θά σάς καταστήσουν αδύναμους νά διοργανώσετε τήν διεθνή σας δύναμη, χωρίς τήν όποία ποτέ δέν θά δυνηθείτε

νά επιβάλλετε στην άριστοκρατία τόν θρίαμβο και τήν άξία του δικαίου σας.

Έμεις, θέλουμε έξ ίσου τούς συνεταιρισμούς. Έχουμε πεισθεί ότι ή συνεργασία σ' όλους τούς τομείς τής εργασίας και τής επιστήμης θά συνιστά στό μέλλον τήν κυριαρχούσα μορφή κοινωνικής οργανώσεως. Άλλά συγχρόνως γνωρίζουμε ότι θά είναι αδύνατον νά ευδοκιμήσει, νά αναπτυχθεί καθ' ολοκληρία, άδέσμευτα και νά πλαισιώσει δηλ τήν άνθρώπινη εργασιακή δραστηριότητα, άν δέν βασισθεί στην ίσοτιμία, άν όλα τά κεφάλαια, όλα τά όργανα εργασίας, μέ τήν γή, δέν άποδοθοούν μέ τούς τίτλους τής κοινοκτημοσύνης, στους εργαζομένους.

Θεωρούμε, λοιπόν, πρό πάντων, τό προαπαιτούμενο αυτό και τήν διοργάνωση τής διεθνιστικής δυνάμεως τών εργατών όλων τών χωρών, ως βασικό στόχο του μεγάλου μας Σωματείου.

Άν τούτο επιτευχθεί, όχι μόνο δέν θά φέρνουμε άντιρρήσεις τήν δημιουργία επιχειρηματικών συνεταιρισμών, αλλά τούς θεωρούμε και άναγκαίους, υπό όρισμένες προϋποθέσεις βέβαια. Και πρώτα -και σ' αυτό, κατά τήν άποψη μας βασίζουν τό κύριο πλεονέκτημά τους- εθίζουν τούς εργαζομένους στην όργάνωση, στην διευθέτηση τών ζητημάτων τους, χωρίς τήν μεσολάβηση κανενός, ούτε του άστικού κεφαλαίου, ούτε τής άστικής επιβλέψεως.

"Όταν φθάσει ή ώρα τής κοινωνικής διαλύσεως είναι σκόπιμο νά ύπάρχουν σ' όλες τίς χώρες σ' όλους τούς τόπους πολλοί άλληλοβοηθούμενοι συνεταιρισμοί, οι όποιοι άν διαθέτουν καλή όργάνωση και πρό παντός άν είναι δομημένοι στις άρχές τής άλληλοβοήθειας και συνεργατικότητας και όχι στην άστική μονομέρεια, θά συμβάλουν στην μετάβαση τής κοινωνίας από τήν σύγχρονή της κατάσταση σ' εκείνη τής ισότητος και τής δικαιοσύνης, χωρίς πολλές διαταραχές.

Άλλά προκειμένου νά καταστούν δυνατοί και τελεσφο-

ρήσουν αυτό τους τό έργο, απαιτείται όπως τό Διεθνές Σωματείο παρέχει τήν συνδρομή του μόνο σ' εκείνους τούς συνεταιρισμούς οι όποιοι θά λειτουργούν μέ βάση τίς άρχές του.

4 Σεπτεμβρίου 1869.

3. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ

I.

«Έως τώρα θεωρούμαστε, γράφει τό «ΟΡΟΣ» (Σ.Μ.: «Όρος», έφημερίδα τήν όποία εξέδιδε ό Κούλερυ), πώς οι θρησκευτικές και πολιτικές άπόψεις ήταν άνεξάρτητες από τήν ιδιότητα του μέλους τής Διεθνούς· και καθ' ό,τι άφορά έμάς έντασσόμεθα σ' αυτό τό πλαίσιο».

Κατ' άρχήν θά θεωρούσε κανείς πώς ό κύριος Κούλερυ έχει δίκιο. Διότι πράγματι, όταν δέχεται ή Διεθνής ένα νέο μέλος στους κόλπους της, δέν ζητά νά μάθει άν είναι θρησκευόμενο ή άθεο, άν είναι ένταγμένο στό τάδε πολιτικό κόμμα ή δέν είναι ένταγμένο σέ κανένα. Καί υποβάλλει τό άπλό έρώτημα: Είσαι εργάτη, ή, άν δέν είσαι, επιθυμείς, αισθάνεσαι τήν ανάγκη και τή δύναμη νά περιβάλλεις άνυστερόβουλα, όλοκληρωτικά τό δίκαιο των εργαζόμενων, νά ένωτισθείς μ' αυτό, παρακάμπτοντας όποιεσδήποτε άλλες προϋποθέσεις, οι όποιες θά σέ καθιστούσαν ένάντιο σ' αυτή σου τήν πρωτοβουλία;

Κατανοείτε ότι οι εργαζόμενοι, οι όποιοι παράγουν τά πλούτη όλου του κόσμου, οι όποιοι είναι πλαστουργοί του πολιτισμού και οι όποιοι έπρομάχησαν γιά τίς έλευθερίες των άστων, είναι τήν σήμερα καταδικασμένοι στην έξαθλίωση, τήν άμάθεια και τήν δουλεία; Κατανόησε ότι ή βασική αίτία λόγω τής όποιας ό εργαζόμενος όποφέρει τά

πάνδεινα είναι ή έξαθλίωση· και ότι αυτή ή έξαθλίωση, ή όποία είναι ή είμαρμένη των εργαζόμενων όλου του κόσμου, είναι βασικό προαπαιτούμενο τής σύγχρονης οικονομικής οργανώσεως τής κοινωνίας και ιδιαίτερα τής υποδουλώσεως τής εργασίας, δηλαδή των άποκλήρων, στον ζυγό τής κεφαλαιοκρατίας, δηλαδή τής άστοκρατίας;

Κατανόησε ότι μεταξύ άποκλήρων και άστοκρατίας υπάρχει ένας άγεφύρωτος άνταγωνισμός, διότι τοτο συνιστά άναπόδραση κατάληξη των μεταξύ τους σχέσεων; Κατανόησε ότι ή ευμάρεια τής άστικής τάξεως είναι άσυμβίβαστη προς τήν ευμάρεια και τήν άπελευθέρωση των εργαζόμενων· διότι αυτή ή μονομερής ευδαιμονία έχει - και δέν γίνεται διαφορετικά- θεμελιωθεί στην εκμετάλλευση και τήν υποδούλωση τής εργασιακής τους δυνάμεως, και ότι γιά τό ίδιο αίτιο ή ευδαιμονία και ή αξιοπρέπεια των εργατικών τάξεων έξαρτάται πλήρως από τήν κατάργηση τής άστοκρατίας ως ιδιαίτερης τάξεως; Ότι συνεπώς ό πόλεμος μεταξύ των άποκλήρων και τής άστοκρατίας είναι άναπόφευκτος και δέν θά τερματιστεί είμή μόνο μετά τήν έξάλειψη αυτής τής τελευταίας;

Κατανόησε ότι κανείς εργάτης, όσο μυαλωμένος και δραστήριος και άν είναι δέν έχει τήν δυνατότητα νά άνταπεξέλλει μόνος του ένάντιον τής τόσο καλά οργανωμένης άστικής δυνάμεως, δυνάμεως ή όποία εκπροσωπείται και στηρίζεται κυρίως από τήν Κρατική έξουσία, τήν έξουσία όλων των Κρατών; Ότι προκειμένου νά ένδυναμωθείς πρέπει νά συνεργασθείς όχι μέ τούς άστούς -πράγμα τό όποιο θά ήταν ευήθεια εκ μέρους σου ή έγκλημα- διότι όλοι οι άστοί -όλοι οι άστοί- ως άστοί είναι άσπονδοι πολέμιοι μας· ούτε μέ τούς άσυνεπείς εργαζόμενους, οι όποιοι θά ήταν άρκετά δειλαιοι και θά πήγαιναν νά διακονήσουν τά μειδιάματα και τήν «φιλανθρωπία» των άστων· αλλά μέ τούς τίμιους εργαζόμενους, τούς δραστήριους, οι όποιοι πραγματικά επιθυμούν αυτό τό όποιο και σύ επιθυμείς;

Κατανόησες ότι εμπρός στην τρομακτική συμμαχία όλων των προνομιάτων τάξεων, όλων των ιδιοκτητών, κεφαλαιοκρατών, και όλων των Κρατών του κόσμου, ένας συνεταιρισμός εργαζομένων, μεμονωμένος, τοπικός ή εθνικός, ακόμη και ανήκοντας στην μεγαλύτερη ευρωπαϊκή χώρα, δεν θα καταστεί δυνατόν να ευδοκιμήσει; και ότι προκειμένου να αντιτάξει αντίσταση σ' αυτήν την συμμαχία και εμποδώσει αυτή την ευδοκίμηση, δεν είναι αναγκαίο τίποτε λιγότερο από την κοινοπραξία όλων των τοπικών και εθνικών συνεταιρισμών σ' ένα διεθνή συνεταιρισμό, απαιτείται τό μεγάλο Διεθνές Έργατικό Σωματείο όλων των χωρών;

Αν τό αισθάνεσαι, αν κατανόησες καλά και αν επιθυμείς πραγματικά όλα αυτά, έλα μαζί μας, οποιαδήποτε και αν είναι άλλωστε ή θρησκευτική και πολιτική σου ιδεολογία. Όμως, προκειμένου να δυναθούμε να σέ αποδεχθούμε, επιβάλλεται πρώτα να υποσχεθείς ότι: 1ο θά συνδέσεις έφεξης τά άτομικά συμφέροντα, ακόμη και τά οικογενειακά σου, όπως και τίς πολιτικές ή θρησκευτικές σου απόψεις και δραστηριότητες, στό υπέρτατο συμφέρον του σωματείου μας: τήν πάλη τής εργασίας εναντίον του κεφαλαίου, εναντίον τής αστοκρατίας στό οικονομικό πλαίσιο· 2ο δεν θά συμπράξεις μέ τούς άστους γιά τό ιδιαίτερό σου συμφέρον· 3ο δεν θά θέσεις στόχο τήν προσωπική του προώθηση, χάρι τής ατομικότητός σου, υπεράνω τής εργατικής τάξεως, πράγμα τό όποιο θά σέ καθιστούσε άμέσως άστό, έχθρόν και εκμεταλλευτή των άποκλήρων· διότι όλη ή διαφορά μεταξύ άστου και εργαζόμενου έγκειται σέ τούτο: ότι ό πρώτος επιδιώκει τήν ευμάρειά του εκτός τής συλλογικότητος ενώ ό δεύτερος δεν τήν επιδιώκει και δεν άποζητά να τήν άποκτήσει εϊμή μόνο μέ κοινό στόχο, μέ όλους τούς εργαζόμενους και οι όποιοι ύπόκεινται στην εκμετάλλευση του άστικού κεφαλαίου. 4ο θά παραμείνεις πάντοτε πιστός στην εργατική άλληλοβοήθεια και άλληλο-συνπαράσταση, διότι παραίτηση από αυτή τήν άλληλεγγύη

συνιστά τήν μεγαλύτερη πράξη προδοσίας, σύμφωνα μέ τήν σχετική θέση τής Διεθνούς. Μέ λίγα λόγια επιβάλλεται να άσπασθείς μέ ειλικρίνεια και καθ' όλοκληρία τίς κύριες άρχές μας, προκειμένου να αναλάβεις τήν άποχρέωση τής σχετικής προσαρμογής των πράξεών σου στη ζωή σου.

Θεωρούμε ότι οι ιδρυτές του Διεθνούς Σωματείου έπραξαν μέ φρόνηση μεγάλη, διαγράφοντας πρό πάντων από τό πρόγραμμα (Σ.Μ. καλύτερα: συνυποσχετικό) αυτού του σωματείου όλα τά πολιτικά και θρησκευτικά έρωτήματα. Αναμφιβόλως ούτε από αυτούς τούς ίδιους δεν θά έλλειπαν ούτε πολιτικές ούτε μη άξιες προσοχής αντιθρησκευτικές τάσεις. Όμως δεν θέλησαν να τίς εξωτερικεύσουν σ' αυτό τό πρόγραμμα, διότι βασικός τους στόχος ήταν προπάντων, ή ένοποίηση των εργατικών τάξεων όλου του πολιτισμένου κόσμου γιά μία κοινή δραστηριοποίηση. Έπιβάλλεται κατ' ανάγκη να έξευρεθεί ένα κοινό πλαίσιο, βάσει μιάς σειράς άπλών όρων, στους όποιους θά εκφράσουν πρώτα τήν άποδοχή τους, οι εργαζόμενοι, όποιοσδήποτε ήσαν οι πολιτικές και θρησκευτικές τους πλάνες, όσο λίγο και αν συμπεριφέροντο σοβαρά οι εργαζόμενοι άνθρωποι οι όποιοι ύφίστανται τήν σκληρή εκμετάλλευση και τήν έξουθένωση στην εργασία.

Αν είχαν προβάλλει τήν σημαία ενός πολιτικού ή θρησκευτικού συστήματος, όχι μόνον θά άδυνατούσαν να ένώσουν τούς εργαζόμενους τής Εύρώπης, αλλά θά δημιούργουσαν μεγαλύτερο χάσμα ανάμεσά τους, έπειδή συντρέχουσας και τής άγνοιας των περισσοτέρων ή φιλάργυρη και κατά μέγα βαθμό καταλυτική προπαγάνδα των παπάδων, των κυβερνήσεων και όλων των άστικών πολιτικών κομμάτων, έξαιρουμένων των... έρυθρότερων, διοχέτευσε πληθώρα παραχαραγμένων άπόψεων στις εργατικές τάξεις. Και έπειδή οι τελευταίες, άποτυφλωμένες πλέον, φανατίζονται, δυστυχώς, συνεχώς γιά καταστάσεις επίπλαστες, οι όποιες δεν άποσκοπούν σέ τίποτε άλλο παρά να τίς καθιστούν

εθελουσίους και πειθεινίους δουλαγωγούς, υπηρέτες των συμφερόντων των προνομιάχων τάξεων, σε βάρος των ιδικών τους.

Αλλωστε παρατηρείται ακόμα μία τεράστια διαφορά μεταξύ των όρων της βιομηχανικής, πολιτικής, διανοητικής και ηθικής εξελίξεως των εργατικών τάξεων στις διάφορες χώρες. Αυτό καθιστά αδύνατο οποιοδήποτε πρόγραμμα ενωποιήσεώς τους σε ένα μόνο πολιτικό ή θρησκευτικό πλαίσιο. Επιδιώκοντας την προβολή ενός τέτοιου προγράμματος (πλαισίου), όπως αυτό της Διεθνούς λ.χ., και θέτοντας απαραβάτους όρους εισόδου σ' αυτήν την Διεθνή θα έμοιαζε ως να επιδιώκαμε την διοργάνωση μιᾶς αίρέσεως. Θά ήταν ως να θέλαμε να δολοφονήσουμε την Διεθνή.

Και ένας ακόμη λόγος συντρέχει, ο οποίος από την αρχή επέδρασε έτσι ώστε να αφαιρεθεί τελικά από το πρόγραμμα της Διεθνούς οποιασδήποτε πολιτική ροπή από την εμφάνισή της.

Ός τις ημέρες μας, από την έναρξη της ιστορίας δεν διαμορφώθηκε ποτέ πολιτική του λαού (και υπό την λέξη αυτή εννοούμε τὰ «κατώτερα» (τὰ εισαγωγικά του μεταφραστού) στρώματα του λαού, τὸν μηδαμινὸν εργάτη, ὁ ὁποῖος διέθρηψε τὸν κόσμον μετὰ τὴν ἐργασία του· ὑπῆρξε μόνο πολιτικὴ τῶν τάξεων, οἱ ὁποῖες ἀπελάμβαναν προνόμια· αὐτὲς οἱ τάξεις ἐκμεταλλεῖονταν τὴν σωματικὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ, προκειμένου νὰ διεξάγουν μετὰ τὸς συνωμοσίας ἐπικυριαρχίας, ὥστε νὰ ἐπικάθῃται ἡ μία στῆν θέση τῆς ἄλλης. Ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν πλευρὰ του λάμβανε ποτὲ τὴν ὑποστήριξιν τῆς μιᾶς καὶ ποτὲ τῆς ἄλλης, πιστεύοντας ἀόριστα ὅτι τουλάχιστον μία ἀπὸ αὐτὲς τὶς πολιτικὰς ἐξεγέρσεις, τῶν ὁποίων καμμιὰ δὲν δυνήθηκε νὰ στεριώσῃ χωρὶς αὐτὸν—ὅμως καμμιὰ τους δὲν ἔγινε πρὸς ὄφελός του—θὰ ἐπέφερε κάποια ἀναθάρρηση στῆν αἰώνια δουλεία καὶ ἐξαθλίωσίν του. Ἀπατήθηκε ὅμως οἰκτρά. Ἀκόμη καὶ ἡ μεγάλη Γαλλικὴ Ἐπανάστασις τὸν ἐξαπάτησε. Ἀφάνισε

τὴν ἀριστοκρατία καὶ παρεχώρησε τὴν θέση τῆς στῆν ἀστοκρατία. Ὁ λαὸς δὲν καλεῖται πλέον δοῦλος. Ἀναγνωρίσθηκε βάσει δικαίου γενόμενος ἐλεύθερος. Στῆν πρακτικὴ δὲμος ἡ δουλεία του καὶ ἡ ἐξαθλίωσίν του διατηροῦνται πάντοτε.

Καὶ θά ὑφίστανται πάντοτε, καθ' ὅσο χρόνο οἱ λαϊκὲς τάξεις ἐξακολουθοῦν νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς μέσα τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς, εἴτε αὐτὴ καλεῖται συντηρητικὴ, εἴτε προοδευτικὴ, εἴτε φιλελεύθερη, εἴτε ριζοσπαστικὴ. Ἀκόμη καὶ ἂν πορευέτο τὰ ἐπαναστατικότερα βήματα τοῦ κόσμου. Διότι οποιαδήποτε ἀστικὴ πολιτικὴ, οποιαδήποτε καὶ ἂν ἦταν ἡ μορφή της δὲν ἀποσκοπεῖ σὲ τίποτε ἄλλο εἰμῆ: στῆν διατήρησιν τῆς ἀστικῆς ἐπικυριαρχίας· καὶ ἀστικὴ ἐπικυριαρχία συνιστᾷ ὑποδούλωσιν τῶν ἀποκλήρων.

Ποιὸ ἦταν τὸ ἔργο τῆς Διεθνούς; Ὑποχρεοῦταν πρῶτα νὰ μεταστρέψῃ τὶς ἐργατικὰς τάξεις ἀπὸ τὶς ἀστικὰς πολιτικὰς, εἶχε ὑποχρέωσιν νὰ ἐξοβλεῖσιν ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τῆς ὅλα τὰ ἀστικὰ προγράμματα. Ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς συστάσεώς της, δὲν ὑφίστατο στὸν κόσμον ἄλλη πολιτικὴ πλὴν ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς μοναρχίας ἢ τῆς ἀριστοκρατίας ἢ τῆς ἀστοκρατίας. Ἡ τελευταία, ἰδιαιτέρα ἐκείνη τῆς ριζοσπαστικῆς ἀστοκρατίας, ἦταν ἀναντίρρητα ἢ πλέον φιλελεύθερη καὶ ἀνθρωπινότερη τῶν ἄλλων· ὅμως ἦταν βασισιμένες στῆν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ δὲν εἶχαν ἄλλο στόχον ἀπὸ τὴν ἀντιμαχίαν τους γιὰ τὴν μονοπώλησιν αὐτῆς τῆς ἐκμεταλλεῖσεως. Ἡ διεθνὴς λοιπὸν ἐπιβάλλετο ν' ἀρχίσει μετὰ τὴν μείωσιν τῶν ἀντιξοοτήτων. Καὶ ἐφ' ὅσον οποιαδήποτε τότε πολιτικὴ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὸ στοιχεῖον τῆς δουλείας εἶχε ὑποστῆν διάβρωσιν ἐκ μέρους τῶν ἀντιδραστικῶν στοιχείων, ἔπρεπε νὰ ἀπορρίψῃ ἀπὸ τοὺς κόλπους της ὅλα τὰ μέχρι τότε γνωστὰ πολιτικὰ συστήματα, προκειμένου νὰ δυνήθῃ νὰ οἰκοδομήσῃ στα ἔρειπα τοῦ ἀστικοῦ κόσμου τὴν πραγματικὴν ἐργατικὴν πολιτικὴν, τοῦ Διεθνούς Σωματείου.

7 Αὐγούστου 1867

II

Οι ιδρυτές του Διεθνούς Σωματίου των Έργαζομένων έδρασαν με μεγαλύτερη φρόνηση, αποφεύγοντας να θέσουν θέματα φιλοσοφικών ή πολιτικών άρχων, ως προϋπόθεση υπάρξεως αυτού του Σωματίου. Καί περιβάλλοντάς το από άρχης με κυρία του άποστολή τήν οικονομική διαπάλη τής εργασίας εναντίον του κεφαλαίου. Είχαν τήν πεποίθηση ότι από τήν στιγμή κατά τήν όποία ο έργαζόμενος θά λάβει θέση σ' αυτόν τόν χώρο, από τή στιγμή κατά τήν όποία θά πεισθεί για τό δίκαιό του καί εμπιστευθεί στην αριθμητική του δύναμη καί άρχίσει μαζί με τούς συναδέλφους του έναν άγώνα άλληλοσυνμπράξεως εναντίον τής άστικής εκμεταλλεύσεως, θά όδηγηθεί κατ' ανάγκη υπό τήν φορά των πραγμάτων καί από τήν εξέλιξη αυτής τής διαπάλης προς τήν ταχεία άναγνώριση όλων των πολιτικών σοσιαλιστικών καί φιλοσοφικών άρχων τής Διεθνούς, άρχων οι όποιες στην πρακτική δέν συνιστούν τίποτε λιγώτερο από τήν δίκαια έκφραση τής άρχης τής πορείας του, του σκοπού του.

Άπό πολιτικής καί κοινωνικής πλευράς, έχουν ως αναπόδραστη συνθήκη τήν κατάργηση των τάξεων, επομένως καί τής άστοκρατίας, ή όποία σήμερα είναι ή δεσπόζουσα τάξη. Επίσης τήν κατάργηση όλων των πολιτικών κομμάτων, όλων των κατά τόπους χωρών καί στά συντρίμια τους τήν οικόδομηση τής μεγάλης διεθνούς συμμαχίας όλων των παραγωγικών τάξεων, τοπικών καί εθνικών. Άπό φιλοσοφικής πλευράς, εκκινώντας από τήν ύλοποίηση του ανθρώπινου ιδανικού, δηλαδή τής ανθρώπινης ευτυχίας, τής ίσοτιμίας, τής δικαιοσύνης καί τής ελευθερίας στην γη, ρέπουν προς τήν άχρηστευση των... οδρανίων συμπληρωμάτων καί όλων των δραμάτων ενός καλύτερου κόσμου, πράγμα τό όποιο θά είχε ως επίπτωση τήν κατάργηση τής τυπικής λατρείας καί των θρησκευτικών συστημάτων.

Εδαγγελισθείτε αυτούς τούς δύο στόχους σέ άγγράμμα-

τους έργαζομένους άλλοτριωμένους καί άποθητικοποιημένους από τήν καθημερινή εργασία, σέ δηλητηριασμένους, τρόπος του λέγειν, σκοπίμως από τις άνήθικες έπιστήμες, τις όποιες οι κυβερνήσεις με συναίνεση καί των προνομιούχων τάξεων, παπαδοκρατία, άριστοκρατία, άστοκρατία τις παρέχουν άφειδώτως, καί θά τούς προκαλέσετε φόβο. Θά σάς άντικρούσουν ίσως. Δέν ύποψιάζονται όμως ότι όλες αυτές οι ιδέες δέν είναι τίποτε άλλο ειμή ή πιστότερη έκφραση των δικαίων τους, ότι αυτές οι άπόπειρες τούς οδηγούν πλησιέστερα προς τήν ύλοποίηση των ακριβών τους πόθων. Καί ότι, τό εναντίον, οι πολιτικές καί θρησκευτικές προκαταλήψεις -στό όνομα των όποιών θά άντιδράσουν ίσως- είναι ή βασική αίτία τής συνεχισεως τής δουλείας καί τής εξαθλιώσεως τους.

Έπιβάλλεται να διαχωρίσουμε προσεκτικά τις προκαταλήψεις των λαϊκών τάξεων από εκείνες τής προνομιούχου τάξεως. Οι προκαταλήψεις των λαϊκών τάξεων, όπως προαναφέραμε βασίζονται στην άγνοια καί αντιτίθενται τελείως στα συμφέροντά τους, ενώ εκείνες τής άστοκρατίας βασίζονται πράγματι στα συμφέροντα τής τάξεως αυτής καί συντηρούνται χάρις στη γενική έγωπάθεια των άστών, παρά τήν ύπονομευτική επίδραση τής άστικής έπιστήμης. Ό λαός θέλει, αλλά άγνοεί. Η άστοκρατία γνωρίζει, αλλά δέν θέλει. Ποιός από τούς δύο είναι ο άσθενής; Η άστοκρατία άναμφίβολα.

Γενικός δρος: Είναι αδύνατον να μεταστρέψεις τις απόψεις άλλων, ειμή μόνο εκείνων, οι όποιοι έχουν αισθητή τήν ανάγκη τής μεταβολής, αυτοί οι όποιοι έχουν στα ένστικτά τους ή τήν εξαθλίωση τής καταστάσεώς τους, έξωτερικής ή έσωτερικής, αυτό τό όποιο θέλετε να τούς δώσετε. Είναι αδύνατο να μεταστρέψετε τις απόψεις εκείνων, οι όποιοι δέν αισθάνονται τήν αναγκαιότητα καμμιάς μεταβολής, ούτε καί εκείνοι οι όποιοι θέλοντας να άπαλλαγούν από μία κατάσταση δυσάρεστη έξωθούνται από τη

διάσταση τῶν ἠθικῶν, διανοητικῶν καί κοινωνικῶν τους συνθηθειῶν στήν διερεύνηση ἐνός κόσμου ὁ ὁποῖος ἀφίσταται ἀπό τήν ἰδεολογία τους.

Προσκαλέστε στόν σοσιαλισμό ἕναν «εὐγενή», ὁ ὁποῖος τρέφει βουλιμία γιά πλουτισμό, ἕναν ἀστό, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμοῦσε νά ἦταν «εὐγενής», ἡ ἀκόμη ἕναν ἐργάτη, ὁ ὁποῖος θά ἐπιθυμοῦσε μέ ὅλη τήν δύναμη τοῦ εἶναι του νά καταστῆ ἀστός! Μεταπίστετε ἀκόμη ἕναν ἀριστοκράτη, πραγματικό ἢ φανταστικό, τοῦ πνεύματος, ἕναν ὁ ὁποῖος στήν ἀλήθεια νά εἶναι σοφός: ὄλος, μισός, ἐνός τετάρτου, ἐνός δεκάτου, ἐνός ἑκατοστοῦ σοφός, πλήρης ἐπιστημονικῆς ἐπιδείξεως, ἐπειδή τοῦ ἔτυχε νά ἐνδιατρίψει καλῶς-κακῶς, σέ ὀρισμένα βιβλία, ὄλος ἀλαζονική περιφρόνηση πρὸς τίς ἀμόρφωτες τάξεις καί ὁ ὁποῖος πλάθει στήν φαντασία του πῶς τόν προσκάλεσαν νά δημιουργήσῃ μία νέα, κυρίαρχη, δηλαδή ἐκμεταλλεύτρια τάξη.

Καμμία λογική, καμμία ἐκδήλωση διαφωτίσεως δέν θά καταστῆ δυνατή νά μεταβάλλει αὐτούς τοὺς δυστυχεῖς. Προκειμένου νά ἀλλάξουν νοοτροπία, μόνον ἕνας δρόμος ὑπάρχει: εἶναι ὁ δρόμος τῆς πρακτικῆς δράσεως, εἶναι ἡ ἐξάλειψη ὁποιασδήποτε δυνατότητας προνομιακῶν θέσεων, ὁποιασδήποτε κυριαρχίας καί ἐκμεταλλεύσεως. Εἶναι ὁ δρόμος τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἀνατρέποντας ὅ,τι συνιστᾷ τήν ἀνισότητα στόν κόσμο, θά τοὺς καταστήσῃ ἠθικώτερους ἐξωθώντας τους νά ἀναζητήσουν τήν εὐτυχία τους μέσα στήν ἰσότητα καί τήν ἀλληλοσυμπάρταξη.

Τά πράγματα διαφέρουν μέ τοὺς σοβαροὺς ἐργαζομένους. Ὑπὸ τόν ὄρο «σοβαροὶ ἐργαζόμενοι», ἐννοοῦμε ὄλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πιέζονται ὑπὸ τό βάρος τῆς ἐργασίας τους. Ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διαβιοῦν ὑπὸ ὄρου πολύ ἀθλιούς ἔτσι, ὥστε κανεῖς, πέρα ἀσυνήθιστων περιπτώσεων, δέν θά διανοεῖτο νά ἐπιδιώξῃ μόνος, γιά λογαριασμό του, μέσα στίς δεδομένες σημερινές οικονομικές συνθήκες καί

τῇ σημερινῇ οικονομικῇ συγκυρία, μία θέση βελτιωμένη (ἀπό τήν ὑφιστάμενη). Νά καταστῆ, παραδείγματος χάριν μέ τήν σειρά του ἀφεντικό ἢ σύμβουλος τοῦ Κράτους. Στήν κατηγορία αὐτήν ἐντάσσουμε ἀναμφίβολα τοὺς σπάνιους καί θαρραλέους ἐργαζόμενους, οἱ ὁποῖοι, ἂν καί ἀτομικά ἔχουν τά προσόντα νά ὑπερκεράσουν τήν ἐργατικὴ τάξη, ἀποστέργουν νά ἐπωφεληθοῦν τῶν καταστάσεων, ἀποδεχόμενοι νά συνυποφέρουν μέ τοὺς συντρόφους τῆς φτώχειας καί τῆς ἀστικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπὶ λίγο χρόνο ἀκόμη, ἀντὶ μετατροπῆς τους σέ ἐκμεταλλεῦτῆς μέ τήν σειρά τους. Αὐτοὶ δέν ἔχουν χρεῖα ἀλλαγῆς. *Εἶναι καθάριοι σοσιαλιστές.*

Ἄναφερόμαστε στήν ἐργατικὴ τάξη, ἡ ὁποία ἐξουθενωμένη ἀπὸ τήν καθημερινὴ τῆς ἐργασία, εἶναι ἀμαθῆς καί ἐξαθλιωμένη. Αὐτὴ ἐδῶ, ὁποιασδήποτε καί ἂν εἶναι οἱ θρησκευτικῆς προλήψεις καί πολιτικῆς προκαταλήψεις, τίς ὁποῖες ἐπιχείρησαν καί κατὰ ἕνα μέρος δυνήθησαν νά ἐμβάλλουν στήν συνείδησή της, εἶναι σοσιαλιστικὴ ἐν ἀγνοία της. Εἶναι στό βάθος τοῦ ὑποσυνειδήτου της καί ὑπὸ τήν πίεση τῆς ἴδιας τῆς καταστάσεώς της, οὐσιαστικώτερα, ἀληθέστερα σοσιαλιστικὴ, τόσο, ὅσο δέν εἶναι ὄλοι οἱ ἐπιστημονικοὶ σοσιαλιστῆς ἀπὸ κοινού. Εἶναι τέτοια, λόγω τῶν καταστάσεων, τῆς βιολογικῆς τῆς θέσεως, λόγω τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπάρξεώς της, ἂν καί οἱ τελευταῖες παράγονται ἀπὸ τίς ἀνάγκες τῆς σκέψεώς της. Καί στὰ πλαίσια τῆς πραγματικῆς ζωῆς οἱ ὑπαρξιακῆς ἀνάγκες ἔχουν πάντοτε μία δύναμη ἰσχυρότερη ἀπὸ ἐκείνες τῆς σκέψεως, ἐφ' ὅσον ἡ τελευταία ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ἔκφραση τῆς ὑπάρξεως, ἡ ἀντανάκλαση τῶν ἀποτελεσματικῶν ἐξελίξεων της, ἀλλὰ οὐδέποτε ἡ ἀρχὴ της.

Ἐκεῖνο, τό ὁποῖο λείπει ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους, δέν εἶναι ἡ πραγματικότητα, ἡ οὐσιαστικὴ ἀνάγκη τῶν σοσιαλιστικῶν ἀναπνοῶν: εἶναι μόνον ἡ σοσιαλιστικὴ διανοητικὴ διεργασία. Ἐκεῖνο, τό ὁποῖο ὁ καθεὶς ἐργαζόμενος ποθεῖ ἀπὸ καρδιάς: μία ὄντοτητα τελειῶς ἐξανθρωπισμένη, ὄλική

ευμάρεια και διανοητική εξέλιξη, βασιζόμενη στην δικαιοσύνη, ηγουν στην ισοτιμία και την ελευθερία του καθενός (καθ' ἑκαστα, και ὄλων, ἀπό κοινου) στην εργασιακή προσπάθεια. Αυτό τό ἐνστικτώδες ἰδανικό του καθενός, ὁ ὁποῖος δέν ἀποζει εἰμὴ ἀπὸ τὴν ἐργασία του, εἶναι ἀδύνατο νά ὑλοποιηθεῖ στὸν σύγχρονο πολιτικό και κοινωνικό κόσμο, ὁ ὁποῖος οἰκοδομήθηκε στὴν ἀδικοπραγία και τὴν στυγνὴ ἐκμετάλλευση τῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Ἐπομένως ἕνας σοβαρός ἐργάτης εἶναι αὐτόχρονα ἕνας σοσιαλιστής ἐπαναστάτης, ἐφ' ὅσον ἡ χειραφέτησή του δέν εἶναι δυνατόν νά ἐπέλθει ἀλλοιῶς εἰμὴ μόνο με τὴν ἀνατροπὴ τῶν δεδομένων τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ἡ αὐτὴ ἡ διοργάνωση τῆς ἀδικοπραγίας, μ' ὅλη τὴν διακόσμηση τῶν ἀποτρόπων νόμων και τῶν προνομίων ἰδρυμάτων, ἐπιβάλλεται νά ἐξαλειφθεῖ, ἢ οἱ ἐργατικές τάξεις θά παραμείνουν καταδικασμένες σέ μία αἰώνια δουλεία.

Ἴδού ἡ σοσιαλιστικὴ ἀντίληψη, τῆς ὁποίας τὰ σπέρματα ἐνυπάρχουν στοῦ ὑποσυνειδήτου τοῦ καθενός σοβαροῦ ἐργαζομένου. Ἄρα ὁ στόχος συνίσταται στὴν παροχὴ σ' αὐτόν δυνατότητας ὀλοκληρωμένης συνειδητοποίησης τοῦ ἐπιδιωκόμενου· στὴν πρόκληση μιᾶς σκέψεως, ἡ ὁποία νά ταυτίζεται με τὴν ἔμφυτη κλίση του, διότι ἀφ' ὅτου ἡ ἀντίληψη τῶν ἐργαζομένων τάξεων προχωρήσει στοῦ ὕψους τοῦ ὑποσυνειδήτου τους, ἡ βούλησή τους θά κατασταθῇ ἀποφασιστικώτερη και ἡ δύναμή τους ἀπροσμάχητη.

Ὅμως σέ τί συνίσταται αὐτό, τό ὁποῖο προβάλλει ἐμπόδια στὴν ταχυρρυθμότερη διεργασία ἐξελίξεως αὐτῆς τῆς ζωτικῆς ἀντιλήψεως στὰ πλαίσια τῶν ἐργατικῶν τάξεων; Ἡ ἀγνοία τους ἀναμφιβόλως και κατὰ μέγιστο βαθμὸ οἱ πολιτικές και θρησκευτικές τους προλήψεις, με τίς ὁποῖες οἱ ἐνδιαφερόμενες τάξεις ἀποσκοποῦν νά ὑπερφαλαγγίσουν τὴν συνειδησή τους και τὴν φυσική τους διανοητικὴ ἰκανότητα. Με ποιὸν τρόπο θά ἐξαλείψουμε αὐτὴν τὴν ἀγνοία, πῶς θά ἐξαφανίσουμε αὐτὲς τίς νοσηρὲς προλήψεις;

Με τὴν παιδεία και με τὴν ἐνημέρωση;

Ἄναμφιβόλα πρόκειται γιὰ μεγάλα και ὠραία μέσα. Ὅμως στὴν δεδομένη θέση τῶν ἐργατικῶν τάξεων εἶναι ἀνεπαρκῆ. Ὁ μεμονωμένος ἐργαζόμενος εἶναι ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὴν ἐργασία του και τίς καθημερινές του μέριμνες, ὥστε νά εἶναι ἀδύνατο νά ἀφιέρῳσι τὸν ὠφέλιμο χρόνο γιὰ τὴν ἐπιμόρφωσή του. Ἄλλωστε τί θά προσφέρει αὐτὴ ἡ ἐνημέρωση; Εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξουν ὠρισμένοι φιλόδομοι σοσιαλιστές, προερχόμενοι ἀπὸ τὴν ἀστοκρατία, οἱ ὁποῖοι ἐμφοροῦνται ἀπὸ μεγαλόψυχη βούληση, ἀναμφίβολα, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐλάχιστοι προκειμένου τὸν ἐργαζόμενο κόσμο και θά τοῦ προκαλέσουν μία περισσότερο ἢ λιγότερο δικαιολογημένη δυσπιστία;

«Ἡ χειραφέτηση τῶν ἐργατῶν, πρέπει νά εἶναι θέμα ἀπόλυτης ἀποκλειστικότητάς τους», ἀναφέρει τό προοίμιο τοῦ γενικοῦ μας καταστατικοῦ. Καὶ δικαιολογεῖται τοῦτο ἀπόλυτα. Ἀποτελεῖ τό βᾶθρο τοῦ Σωματείου μας. Ἄλλὰ ὁ ἐργαζόμενος κόσμος εἶναι ἐν γένει ἀμόρφωτος. Ἡ θεωρητικὴ κατάρτιση τοῦ λείπει τελείως. Ἐπομένως δέν ὑπολείπεται εἰμὴ ἕνας μόνο δρόμος: ἐκεῖνος τῆς χειραφετήσεως διὰ τῆς πρακτικῆς. Ἄλλὰ ποιά εἶναι δυνατόν και ἐπιβάλλεται νά εἶναι αὐτὴ ἡ πρακτικὴ;

Ἐχει μοναδικότητα: Εἶναι ἡ ἀλληλέγγυα διαπάλη τῶν ἐργαζομένων ἐναντίον τῶν ἀφεντικῶν. Εἶναι οἱ συντεχνίες, ἡ διοργάνωση και ἡ συνένωση τῶν ταμιῶν τῆς ἀντιστάσεως.

14 Αὐγούστου 1861

III

Ἐάν ἡ Διεθνὴς ἀποδεικνύεται κατ' ἀρχάς ἐλαστικὴ ἐναντι τῶν ἀνατρεπτικῶν και ἀντιδραστικῶν θέσεων, εἴτε

στήν πολιτική, είτε στην θρησκεία, τών όποιων φορείς είναι εργαζόμενοι έντεταγμένοι στά πλαίσιά της, δέ τό πράττει από έλλειψη ένδιαφέροντος γι' αυτές τίς θέσεις (ιδέες). Είναι άπαράδεκτο νά τής προσάψομε τήν κατηγορία τής άδιαφορίας, διότι τίς μισεί καί τίς άποστρέφεται μέ όλες τίς δυνάμεις του είναι τής, έφ' όσον όποιαδήποτε αντίδραστική ιδέα συντιστά άνατροπή τών ίδιων τών άρχών τής Διεθνούς, όπως αναλύσαμε στά προηγούμενα σημειώματα.

Τήν έλαστικότητα αυτή, τό τονίζουμε πάλι, τήν ύποθάλλει ή μεγάλη της σύνεση. Βεβαιωμένη ότι ένας συνειδητός εργαζόμενος είναι σοσιαλιστής, λόγω τών σχετικών μέ τήν έξαθλιωμένη κατάσταση άναγκών καί ότι οι αντίδραστικές ιδέες -έν έχει- δέν είναι τίποτε άλλο είμή τό παράγωγο τής άγνοιάς του, στηρίζεται στήν συλλογική έμπειρία, τήν όποία δέν θά άμελήσει νά προσοποκτήσει στά πλαίσια τής Διεθνούς, καί ιδιαίτερα στήν έξελικτική πορεία τής κοινής πάλης τών εργατών έναντίον τών άφεντικών, προκειμένου νά άπαλλαγεί από αυτές.

Πράγματι, από τήν ώρα όπου ένας εργαζόμενος καλύτεργεί τήν αυτοπεποίθησή του βάσει τής δυνατότητας μιάς μέλλουσας ριζικής μεταρρυθμίσεως τής οικονομικής καταστάσεως, συσπειρωμένος μέ τούς συντρόφους του, άρχίζει νά άγωνίζεται μέ στόχο τήν μείωση τών ώρων άπασχολήσεώς του καί τήν αύξηση του μισθού του. 'Από τήν στιγμή κατá τήν όποία άρχίζει νά ένδιαφέρεται έντονα γι' αυτόν τόν τελειώς ύλικό άγώνα, πρέπει νά είμαστε βέβαιοι ότι σύντομα θά έγκαταλείψει όλες τίς ούράνιες προλήψεις του καί έθιζόμενος, νά στηρίζεται όλο καί περισσότερο στή συλλογική δύναμη τών εργατών, θά άπορρίψει αυτόβουλα τήν συνδρομή τής θρησκείας.

Τό ίδιο θά συμβεί καί μέ τήν σημερινή πολιτική του. Θά χάσει τό βασικό στηρίγμα του στόν βαθμό κατá τόν όποιο ή συνείδηση του εργαζομένου θά καταστεί ελεύθερη από τήν

θρησκευτική καταπίεση. 'Από τήν άλλη άποψη, ή οικονομική πάλη έξελισσόμενη καί διευρυνόμενη όλο καί περισσότερο, θά του δώσει τή δυνατότητα νά γνωρίσει καλύτερα, μέ ένα τρόπο πρακτικό καί μία έμπειρία συλλογική, ή όποία είναι πάντοτε κατ' άνάγκην διδακτικότερη καί ευρύτερη από όποιαδήποτε μεμονωμένη έμπειρία, τούς πραγματικούς του έχθρούς, οι όποιοι είναι οι προνομιούχοι τάξεις, στις όποιες έντάσσονται τό παπαδολόγιο, ή άστοκρατία, οι «άριστοκράτες» καί τό Κράτος. Αυτό τό τελευταίο ύφίσταται μόνον καί μόνον προκειμένου νά κατοχυρώσει όλα τά προνόμια αυτών τών τάξεων καί νά τίς συνδράμει έναντίον τών άποκλήρων.

'Ο εργαζόμενος, ριχειωδών συμφερόντων καί καταλήγοντας στό σημείο αυτό, δέν θά διστάσει νά άναγνωριστεί καί νά λάβει θέση ως πραγματικός επαναστάτης.

Τά πράγματα μέ τούς άστούς είναι διαφορετικά. Τά συμφέροντά τους άντικρούουν όποιαδήποτε άποψη μεταβολής τών κοινωνικών πραγμάτων. 'Ακόμη άν οι ιδέες τους, στό θέμα αυτό, είναι αντίθετες, άν αυτές οι ιδέες είναι πάλι αντίδραστικές (ή όπως τίς άποκαλούμε σήμερα «εύγενώς» *συνταρακτικές*)· άν ή λογική καί ή συνείδησή τους άντιμάχονται αυτήν τήν μεγάλη πράξη δικαιοσύνης καί χειραφετήσεως τήν όποία καλούμε κοινωνική επανάσταση· άν ή ούσιαστική κοινωνική -ήγουν ή πολιτική καί συγχρόνως οικονομική- ισότης τους προκαλεί δέος· άν στό βάθος του είναι τους έπιζητούν νά διατηρήσουν ύπέρ του έαυτού τους τής τάξεώς τους καί τών άπογόνων τους ένα μόνο προνόμιο, εκείνο τής διανοήσεως όπως πράττουν σήμερα πολλοί άστοί σοσιαλιστές· άν δέν τρέφουν μίσος όχι μόνο πρós όλη τήν λογική του πνεύματός τους αλλά άκόμη καί μέ όλη τήν δύναμη του είναι τους, τήν ύπάρχουσα τάξη πραγμάτων, τότε είναι δυνατόν νά είμαστε βέβαιοι ότι θά παραμείνουν αντίδραστικοί, έχθροί του εργατικού ιδεώδους σ' όλη τους

τήν ζωή! 'Επιβάλλεται νά τούς ἔχουμε σ' ἀπόσταση ἀπό τήν Διεθνή.

'Επιβάλλεται νά τούς ἔχουμε σ' ἀπόσταση, διότι δέν θά εἰσέρχονταν σ' αὐτήν, εἰμή μόνο προκειμένου νά μεταδώσουν τό μικρόβιο τῆς ἀνηθικότητος καί νά τήν ἀποπροσανατολίσουν ἀπό τόν δρόμο τους. Ἄλλωστε ὑπάρχει ἕνα ἀλάνθαστο κριτήριο, μέ τό ὁποῖο οἱ ἐργαζόμενοι εἶναι δυνατόν νά διακριθῶσιν ἄν ἕνας ἀστός, ὁ ὁποῖος ἐξαιτεῖ νά γίνει δεκτός στίς γραμμές τους, προσέρχεται σ' αὐτούς χωρίς ὑστεροβουλία, χωρίς τήν σκιά τῆς ὑποκρισίας καί χωρίς ἀποσταθεροποιητικές ἰδιοτελεῖς τάσεις. Τό κριτήριο αὐτό συνιστᾷ τήν βάση τῶν σχέσεων, τίς ὁποῖες συνήψε μέ τόν κόσμο τῶν ἀστών.

'Ο ἀνταγωνισμός ὁ ὁποῖος ὑφίσταται μεταξύ τοῦ ἐργατικοῦ καί τοῦ ἀστικοῦ κόσμου, λαβαίνει ἕναν χαρακτήρα ἐντονότερα ἐκφραστικό. 'Ο ὁποιοσδήποτε σοβαρά σκεπτόμενος ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου τά αἰσθήματα καί ἡ φαντασία δέν ἔχουν παραμορφωθεῖ ἀπό τήν τακτική, ἴσως ἀσύνηδη, ἐπίδραση φιλοκερδῶν τεχνασμάτων ἐπιβάλλεται νά κατανοήσῃ ὅτι, σήμερα, ὁ ὁποιοσδήποτε συμβιβασμός μεταξύ τους εἶναι ἀδιανόητος. Οἱ ἐργαζόμενοι διεκδικοῦν τήν ἰσότητά καί οἱ ἀστοί ἐπιθυμοῦν τήν ἀνισότητα. Προφανῶς ἡ μία ἐξουδετερώνει τήν ἄλλη. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἀστών οἱ ὁποῖοι διαθέτουν κεφάλαιο καί ἰδιοκτησία, αὐτοί οἱ ὁποῖοι ἔχουν τήν εἰλικρίνεια νά ὁμολογοῦν αὐτό τό ὁποῖο ἐπιθυμοῦν, τήν ἔχουν ἐπίσης καί προκειμένου νά διακηρύττουν (μέ τήν αὐτή εἰλικρίνεια) τό δέος, τό ὁποῖο τούς προκαλεῖ ἡ σημερινή ἐνεργοποίηση τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Αὐτοί, βέβαια, εἶναι ἐχθροί, ἐχθροί εὐθεῖς καί ἀνυπόκριτοι. Τούς γνωρίζουμε, καί ὅλα ἐν τάξει...

'Ομως ὑπάρχει καί μία ἄλλη κατηγορία ἀστών, οἱ ὁποῖοι δέν διαθέτουν τήν ἴδια δύναμη καί τό ἴδιο θάρρος. Ἐχθροί τῆς κοινωνικῆς ἀποδιοργανώσεως - τήν ὁποία ἐμεῖς θεωροῦμε μεγάλη πράξη δικαιοσύνης - τό ἀναγκαῖο σημεῖο ἐκκινή-

σεως γιά τήν ἐπιβαλλόμενη θεμελίωση μιᾶς ἰσοπολιτειακῆς καί ὀρθολογιστικῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ἐπιθυμοῦν ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀστοί νά συντηρήσουν τήν κοινωνική ἀνισότητα, αὐτήν τήν γενικότερη πηγή ὅλων τῶν ἄλλων ἀνισοτήτων. Καί συγχρόνως διίσχυρίζονται πῶς μεριμνοῦν, ὅπως ἐμεῖς, καί αὐτοί γιά τήν ὀλοκληρωμένη χειραφέτηση τοῦ ἐργαζόμενου καί τῆς ἐργασίας. Οἱ ἀντιδραστικότεροι ἀστοί, κατ' ἀντίθεση πρὸς ἐμᾶς, ὑπεραμύονται μέ ἀξιοσημείωτο πάθος. τῆς ἴδιας τῆς αἰτίας τῆς δουλείας τῶν ἀποκλήρων, ἤγουν τόν διαχωρισμό τῆς ἐργασίας καί τῆς ἀκίνητης ἢ κεφαλαιοποιημένης ἰδιοκτησίας, οἱ ὁποῖες ἐκφράζονται σήμερα μέσω δύο ἰδιαίτερων τάξεων. Καί ὅμως παρουσιάζονται ὡς κήρυκες τῆς ἀποδεδειγμένης τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀπό τόν ζυγό τῆς ἰδιοκτησίας καί τοῦ κεφαλαίου!

Ποιούς ἐμπαίζου; Τούς ἑαυτούς τους ἢ ἐμᾶς; Ὡρισμένοι σφάλονται, ἀπό ἀγαθή προαίρεση· οἱ πολλοί ὅμως μᾶς ἐξαπατοῦν. Μᾶς ἐξαπατοῦν καί ἐξαπατοῦνται ταυτοχρόνως. Ὅλοι τους ὑπάγονται στήν κατηγορία τῶν ριζοσπαστικῶν καί σοσιαλιστικῶν ἀστών, οἱ ὁποῖοι ἐθεμελίωσαν τόν Συνασπισμό τῆς Εἰρήνης καί τῆς Ἐλευθερίας.

Εἶναι ὅμως σοσιαλιστικός αὐτός ὁ συνασπισμός; Κατ' ἀρχή, καί κατά τήν διάρκεια τοῦ πρώτου χρόνου ὑπάρξεώς του, ὅπως ἐκ' εὐκαιρίας τό ἐπισημάνω αὐτό, ἀντιτάχθηκε μέ δέος στόν σοσιαλισμό. Τόν προηγούμενο χρόνο, στό συνέδριο, τό ὁποῖο συνεκρότησε στήν Βέρντ, ἀντιτάχθηκε ἐντονώτατα στήν ἀρχή τῆς οἰκονομικῆς ἰσότητος. Σήμερα, αἰσθανόμενος ὅτι πεθαίνει καί ἐπιθυμώντας νά ἐπιζήσῃ λίγο ἀκόμη, κατανοώντας δέ, τέλος πάντων, ὅτι καμμιά πολιτική ὀντότητα δέν ἐπιζεῖ ἐκτός τοῦ κοινωνικοῦ προβληματισμοῦ, αὐτοαναγορεύθηκε «σοσιαλιστικός». Κατέστη ἀστο-σοσιαλιστικός. Δηλαδή προσδοκᾷ τήν ἐπίλυση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος μέ ὄρο τήν κοινωνική ἀνισότητα! Ἐπιδιώκει καί ἐπιζητᾷ νά θεμελιώσῃ τό συμφέρον τοῦ κεφαλαίου καί

τήν επικαρπία τῆς γῆς καί ἰσχυρίζεται πῶς μέ αὐτόν τόν τρόπο θά δυναθῆί νά χειραφετήσῃ τούς ἐργαζομένους! Ἐπιχειρεῖ νά δημιουργήσῃ ἕνα οὐτοπικό σωματεῖο.

Ποιά ἡ ἔννοια αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν; Τί τόν ἐξώθησε προκειμένου νά ἀναλάβῃ τήν δραστηριοποίησή του σ' ἕνα ἔργο, τό ὁποῖο εἶναι τελείως ἀσυνάρτητο καί στείρο; Εἶναι εὐκόλο νά τό ἀντιληφθοῦμε.

Ἐνα μεγάλο τμήμα τῆς ἀστοκρατίας ἔχει καταπονηθεῖ ἀπό τήν δεσποτεία τοῦ καισαρισμοῦ καί τοῦ στρατοκρατισμοῦ, τόν ὁποῖο ἡ ἴδια ὑπεστήριξε τό 1848, ἐπειδή ἔτρεφε φόβο πρὸς τούς ἀποκλήρους (προλεταριάτο). Ἀνακαλέστε στήν μνήμη σας μόνον τίς ἡμέρες τοῦ Ἰουνίου, προδρόμους τῶν ἡμερῶν τοῦ Δεκεμβρίου. Θυμηθεῖτε τήν Ἐθνοσυνέλευση, ἡ ὁποία μετὰ τίς ἡμέρες τοῦ Ἰουνίου ἐξετόξευσε ἀρές καί κατάρεις καί ὕβριζε ὁμόφωνα ἔκτός μιᾶς φωνῆς: τοῦ περιφήμου καί, εἶναι δυνατόν κανεῖς ν' ἀποκαλέσει, ἡρωϊκοῦ σοσιαλιστοῦ Προυντῶν. (Σ.Μ. τό ἔργο τοῦ ὁποίου ὁ ἀστός Κ. Μάρξ μέ εὐτελεῖ ἐπιχειρήματα, στό ἔργο του -λίβελλο: «Ἡ ἀθλιότητα τῆς φιλοσοφίας» ἐπιχειρεῖ, ἀνεπιτυχῶς, νά μειώσῃ, χρησιμοποιώντας, ὄχι ἀδιάβλητα κριτήρια σκέψεως, μή ἔχοντας τό θάρρος νά ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ Προυντῶν ἐκινήθηκε καί ἐδρασε στόν χώρο τῆς κοινωνικῆς προβληματικῆς μέ στόχους ἐπιτεύξεως ἐπαναλειτουργίας τῶν θεσμῶν τῶν κοινοτήτων τῶν χειρωνακτικῶν δραστηριοποιούμενων ἐργαζομένων, ὄχι τοῦ κρατικοῦ κεφαλαίου καί τοῦ ἀστικοῦ «σοσιαλισμοῦ»). — Ὁ Προυντῶν μόνος εἶχε τήν δύναμη νά διακηρύξῃ τόν σοσιαλισμό σ' αὐτήν τήν λυσσασμένη μερίδα τῶν συντηρητικῶν, φιλελευθέρων καί ριζοσπαστικῶν σοσιαλιστῶν. Καί δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι μέσα σ' αὐτούς τούς ὕβριστάς του Προυντῶν, ὑπάρχει ἕνας μεγάλος ἀριθμός ἀστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιζοῦν σήμερα καί εἶναι περισσότερο ἀπό ἄλλοτε μαχητικοί, καί οἱ ὁποῖοι ἀναβαπτισμένοι στούς διωγμούς τοῦ Δεκεμβρίου, ἔγιναν ἔκτοτε μάρτυρες τῆς Ἐλευθερίας.

Δέν μένει λοιπόν καμμιᾶ ἀμφιβολία ὅτι δλη ἡ ἀστοκρατία καί μέ τή ριζοσπαστική, δέν ἦταν ὁ κατ' ἐξοχήν δημιουργός τοῦ καισαρικοῦ καί στρατοκρατικοῦ δεσποτισμοῦ, τοῦ ὁποίου σήμερα ἐπικρίνει τῶ παράγωγά του. Ἄφοῦ ὁμως ἔκαμε χρήση αὐτῶν, τώρα ἐπιδιώκει νά ἀπαλλαγῇ ἀπό αὐτά. Τίποτε τό φυσικότερο. Αὐτό τό καθεστῶς τήν ὑποβαθμίζει καί τήν διαλύει. Ὅμως πῶς νά ἀπαλλαγῇ; Στό παρελθόν ἦταν θαρραλέα καί δυνατή. Εἶχε τήν δυνατότητα τῶν ἐπιτεύξεων. Σήμερα εἶναι δειλαίη καί ἀσθενής. Πάσχει ἀπό γεροντική παρακμή. Κατανοεῖ ἀσφαλῶς τήν ἀδυναμία της καί πείθεται ὅτι μόνη της δέν εἶναι σέ θέση νά ἐπιτύχῃ τίποτε. Ἐχει ἀνάγκη λοιπόν βοήθειας. Καί αὐτή ἡ συνδρομή δέν εἶναι δυνατόν νά προέλθῃ ἀπό ἄλλοῦ, εἰμὶ ἀπό τούς ἀποκλήρους. Ἄρα ἐπιβάλλεται νά προσεταιρισθῇ τούς ἀποκλήρους.

Ἄλλά πῶς θά τούς προσεταιρισθῇ; Μέ ὑποσχέσεις περί ἐλευθερίας καί πολιτικῆς ἰσότητος; Εἶναι λέξεις, οἱ ὁποῖες ἔπαυσαν νά ἀγγίζουν τούς ἐργαζομένους. Ἐμαθαν ἀπό τὰ παθήματά τους, διδάχθηκαν ἀπό μία σκληρῆ ἐμπειρία ὅτι οἱ λέξεις αὐτές δέν ἐκφράζουν τίποτε ἄλλο, ἔκτός τῆς διατηρήσεως τῆς οἰκονομικῆς τους δουλείας, σκληρώτερης ὀρισμένως ἀπό ὅ,τι προηγουμένως. Ἄν, λοιπόν, ἀποβλέπετε νά εὐαισθητοποιήσετε τήν καρδιά αὐτῶν τῶν ἑκατομμυρίων δούλων τῆς ἐργασίας, ἀναφερθεῖτε στήν οἰκονομική τους ἀπελευθέρωση. Δέν ὑπάρχει πλέον ἐργάτης, ὁ ὁποῖος νά ἀγνοεῖ ὅτι τώρα ἐκεῖ ἐνυπάρχει τό μοναδικό, σοβαρό καί βασικό θεμέλιο ὄλων τῶν ἄλλων ἐλευθεριῶν. Ἐπομένως ἐπιβάλλεται νά τόν ἐνημερώσουν γιά τίς οἰκονομικές μεταρρυθμίσεις τῆς κοινωνίας.

Ἐντάξει, λοιπόν, εἶπαν οἱ συνωμότες τῆς Εἰρήνης καί τῆς Ἐλευθερίας, ἄς τούς μιλήσουμε ἄς βαπτισθοῦμε καί ἐμεῖς σοσιαλιστές. Ἄς τούς ὑποσχεθοῦμε οἰκονομικές καί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, πάντοτε ὑπό τόν ὄρο ὅτι ἔχουν βούληση σεβασμοῦ τῶν θεμελιῶν τοῦ ἀστικοῦ

πολιτισμού και της άστικής κυριαρχίας: τήν ατομική και κληρονομική ιδιοκτησία, τὸ συμφέρον τοῦ κεφαλαίου και τήν ἐπικαρπία τῆς γῆς. Ἐς τοὺς δημιουργήσουμε τήν πίστη ὅτι μὲ αὐτὰ τὰ προαπαιτούμενα, τὰ ὁποῖα κατοχυρώνουν σ' ἑμᾶς τήν ἐξουσία και στοὺς ἐργαζομένους τήν δουλεία, ὁ ἐργάτης ἔχει δυνατότητα χειραφετήσεως.

Ἐς τοὺς καλλιεργήσουμε τήν πίστη ὅτι προκειμένου νὰ ὑλοποιήσουμε ὄλες αὐτές τῖς κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις, ἐπιβάλλεται πρὸ πάντων νὰ προκαλέσουμε μία ὠραία πολιτικὴ ἐπανάσταση, μόνον πολιτικὴ, τόσο ἐρυθρωπὴ, ὥστε νὰ τήν θεωροῦν θεσπέσια ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς, ὡς μὲ πτώσεις κεφαλῶν - ἂν κρίνεται ἀπαραίτητο - ἀλλ' ὅμως μὲ τὸν μεγαλύτερο δυνατὸ σεβασμὸ πρὸς τήν θεὰ ιδιοκτησία. Μία ἐπανάσταση ἀκριβῶς ἰακωβινικὴ μὲ μία λέξη, τέτοια, ἢ ὁποῖα θὰ μᾶς καταστήσει κύριους τῶν πραγμάτων. Καί μόλις καταστοῦμε κύριοι, θὰ ἐκχωρήσουμε στοὺς ἐργαζομένους... αὐτὸ, τὸ ὁποῖο εἶναι στίς... «δυνατότητές» μας και τῖς... θελήσεις μας!...

Ἐκεῖ ὑπάρχει τὸ ἀλάνθαστο κριτήριον ἀπὸ τὸ ὁποῖο δύνανται οἱ ἐργάτες νὰ διακριβώσουν ἕναν ψευτοσοσιαλισμόν, ἕναν ἀστο-σοσιαλιστὴν: ἂν ἀναφερόμενος στὴν ἐπανάσταση, ἢ, ἂν προτιμᾶτε, τήν κοινωνικὴ μεταρρύθμιση, τοὺς λέει πὼς ἡ πολιτικὴ μεταρρύθμιση ἐπιβάλλεται νὰ διενεργηθεῖ πρὸ τῆς οἰκονομικῆς μεταρρυθμίσεως: ἂν ἀντιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ διεξαχθοῦν και οἱ δύο συγχρόνως, ἢ, ἐπίσης, ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐπανάσταση δὲν πρέπει νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο, εἰμὴ ὁ κύριος και καίριος μοχλὸς τῆς καθολοκληρωτικῆς κοινωνικῆς διαλύσεως, τότε ἀλλάξτε δρόμον· διότι ἡ ἡλίθιος εἶναι ἢ ἕνας ὑποκριτικὸς ἐκμεταλλευτὴς.

21 Αὐγούστου 1869

IV

Τὸ Διεθνὲς Σωματεῖο τῶν Ἐργατῶν, προκειμένου νὰ παραμείνει πιστὸ στίς διακηρύξεις του και νὰ μὴν ἐκτραπέι ἀπὸ τὸν μόνον δρόμον, ὁ ὁποῖος εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ὀδηγήσει σὲ καλὸ λιμένα, ἐπιβάλλεται, πρὸ παντός, νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ τῖς ἐπιρροὲς και τῶν δύο αὐτῶν μορφῶν τοῦ ἀστικοῦ σοσιαλισμοῦ: τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς, ἢ ὁποῖα περικλείει και τοὺς ἀστοὺς ἐπαναστάτες, ἀλλὰ και ἐκείνους τῶν ἀστικῶν συνεταιρισμῶν, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται «πρακτικοὶ» ἄνθρωποι.

Ἐς ἀξιολογήσουμε τοὺς πρώτους.

Ἡ οἰκονομικὴ χειραφέτηση, ὅπως προαναφέραμε, συνιστᾷ τήν βάση ὅλων τῶν ἄλλων ἐλευθεριῶν. Περικλείσαμε μὲ αὐτές τῖς λέξεις, τήν γενικὴ πολιτικὴ τῆς Διεθνούς.

Ἀναγινώσκουμε πράγματι στοὺς αἰτιολογικοὺς τοῦ γενικοῦ μας καταστατικοῦ τήν ἐξῆς διακήρυξιν:

«... Ἡ ὑποταγὴ τῆς ἐργασίας στοὺς κεφάλαιον εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ὁποιασδήποτε πολιτικῆς δουλείας, πνευματικῆς και ὕλικῆς, και λόγῳ αὐτοῦ ἡ οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία τῶν ἐργατῶν, εἶναι ὁ μέγας στόχος, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου θὰ πρέπει νὰ ἐνεργεῖται ὁποιαδήποτε πολιτικὴ δράση».

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε πολιτικὴ κίνηση, ἢ ὁποῖα δὲν ἔχει ὄμοιο και πρώτιστον ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τήν ὀριστικὴν και ὀλόπλευρην οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησία τῶν ἐργαζομένων και ἢ ὁποῖα δὲν ἔχει ἐγγράψει στοὺς λάβαρό της κατὰ τρόπο ἀποφασιστικὸν και εὐδιάκριτον τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομικῆς ἰσοτιμίας, ἢ καλύτερα τὸν ὀλοκληρωτικὸν ἐπαναπροσδιορισμὸν τοῦ κεφαλαίου στίς σχέσεις του πρὸς τήν ἐργασία ἢ ἀκόμη τήν κοινωνικὴν μεταρρύθμιση, συνιστᾷ τελείως ἀστικὴν πολιτικὴν κίνησην και ὡς τέτοια ἐπιβάλλεται νὰ τεθεῖ ἐκτός Διεθνούς.

Ἐπιβάλλεται ἐπομένως νὰ ἀποκλεισθεῖ δίχως ἀναστολῆς ἡ πολιτικὴ τῶν ἀστο-δημοκρατῶν ἢ ἀστοσοσιαλιστῶν,

οί όποιοί λέγοντας πώς «... ή πολιτική ήλευθερία είναι ή πρώτη προϋπόθεση τής οικονομικής ανεξαρτησίας», είναι άδύνατο νά έννοούν υπό τίς λέξεις αυτές άλλο πράγμα, είμή: οί μεταρρυθμίσεις ή ή πολιτική επανάσταση επιβάλλεται νά διεξαχθούν πρό τών οικονομικών μεταρρυθμίσεων ή τής οικονομικής επαναστάσεως. Οί εργαζόμενοι επιβάλλεται νά συμπράξουν μέ τούς περισσότερο ή λιγώτερο ριζοσπαστικούς άστούς, προκειμένου νά ύλοποιήσουν μαζί τους τό πρώτο, υπό τήν προϋπόθεση, βέβαια, νά πραγματώσουν, παρά τήν αντίθεση τών άστών, τό δεύτερο.

Έκφράζομε μεγαλοφώνως τήν διαμαρτυρία μας εναντίον αυτής τής διαβρωτικής θεωρίας, ή όποία δέν θά είχε άλλη άπόληξη γιά τούς εργαζομένους, είμή νά τούς καταστήσει ενεργούμενα εναντίον τών ίδιων τών έαυτών τους και νά τούς ρίξει και πάλι στην εκμετάλλευση τών άστοκρατών.

Η προηγούμενη κατάκτηση τής πολιτικής ήλευθερίας δέν σημαίνει τίποτε άλλο είμή τήν άπομόνωσή της, μεταθέτωντας γιά τό μέλλον, τουλάχιστον γιά τόν πρώτο καιρό, τίς οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις στην κατάσταση στην όποία έχουν περιέλθει: δηλαδή τούς ιδιοκτήτες και τούς κεφαλαιούχους μέ τά πλούτη τους και τούς εργαζομένους μέ τήν εξαθλίωσή τους.

Πέραν αυτού, όταν κατακτηθεί ή ήλευθερία, λέγουν, θά άποβεί όργανο στους εργαζομένους, προκειμένου νά άποκτήσουν μετέπειτα τήν ισότητα ή τήν οικονομική δικαιοσύνη.

Η ήλευθερία, πραγματικώς, είναι ένα μοναδικό και ισχυρό μέσο. Τό θέμα είναι νά γνωρίζουμε ότι οί εργαζόμενοι είναι σέ θέση νά τό αξιοποιήσουν, ότι θά άνήκει πραγματικά σ' αυτούς ή, αντί αυτών, όπως γίνεται ως τίς ήμέρες μας, ή πολιτική τους ήλευθερία θά είναι ένα πρόσχημα, μία άπάτη.

Ένας εργαζόμενος, στη σημερινή του οικονομική θέση, στά πλαίσια τής όποιίας θά έρχοντο νά του μιλήσουν περί

πολιτικής ήλευθερίας, δέν θά άπαντούσε είμή μόνο μέ τήν έπωδό ενός πολύ γνωστού τραγουδιού:

ΜΗΝ ΟΜΙΛΕΙΤΕ ΓΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ: Η ΦΤΩΧΕΙΑ, ΙΔΟΥ Η ΔΟΥΛΕΙΑ!

Και πράγματι θά πρέπει κανείς νά άγεται και νά φέρεται από αυτάπατες τόσο, ώστε νά διανοείται πώς ένας εργαζόμενος, στά πλαίσια τών ύφισταμένων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών, είναι δυνατόν νά αξιοποιήσει, όπως πρέπει τίς πολιτικές του ήλευθερίες. Στερείται δύο πραγμάτων: τής άναπαύσεως και τών ύλικών στοιχείων.

Άλλωστε δέ τό είδαμε και στην Γαλλία, τήν επομένη τής επαναστάσεως του 1848, τής ριζοσπαστικότερης, τήν όποία θά ήταν δυνατόν νά διανοηθεί κανείς - άπό πλευράς πολιτικής;

Οί Γάλλοι εργαζόμενοι δέν ήταν βέβαια, ούτε άδιάφοροι, ούτε προχειρολογούντες. Και παρά τήν έδρεία, καθολική ψηφοφορία, επιβάλλεται νά συμπράξουν μέ τούς άστούς. Πρός τί; Διότι στερούντο τών ύλικών προϋποθέσεων, οί όποίες κρίνονται αναγκαίες προκειμένου νά καταστεί πραγματικότητα ή πολιτική ήλευθερία: διότι παρέμειναν δούλοι μιας καταναγκαστικής, λόγω πείνας, εργασίας, ένω οί ριζοσπαστικοί, οί φιλελεύθεροι, αλλά και οί συντηρητικοί άστοί, οί μέν δημοκρατικοί τής προηγούμενης, οί δέ νεοφώτιστοι τής επομένης, έρχονταν -έφευγαν, ενεργούσαν-μιλούσαν, δραστηριοποιούντο και συνωμοτούσαν ήλεύθερα, οί μέν χάρι στις προσόδους τους ή στην κερδοφόρο άστική τους θέση, οί δέ χάρι στον προϋπολογισμό του κράτους, τόν όποιο όχι μόνο διατήρησαν, αλλά και τόν διόγκωσαν περισσότερο.

Τίς επιπτώσεις τίς γνωρίζουμε: Και πρώτων οί ήμέρες του 'Ιουνίου' μετέπειτα ως άναπόδραστη συνέπεια, οί ήμέ-

ρες του Δεκεμβρίου.

Αλλά, θά αντίταξουν, οί εργαζόμενοι, οί όποιοι φρονιμεψαν λόγω τής ίδιας τους τής εμπειρίας, δέν θά άποστέλλουν άστούς πλέον στίς συντακτικές και νομοθετικές Συνελεύσεις; θά άποστέλλουν άπλός εργατικούς. "Όσο και άν είναι φτωχοί, θά δυνηθοϋν νά εξασφαλίσουν τήν δέουσα διατροφή στούς βουλευτικούς τους! Άντιλαμβάνεσθε ποιές θά είναι οί επιπτώσεις; Οί εργατικοί βουλευτές, μετατοπιζόμενοι σέ συνθήκες άστικού βίου και σέ άτμόσφαιρα άστικών πολιτικών ιδεών, παύοντας νά είναι εργάτες τής πράξεως προκειμένου νά καταστοϋν όργανα του κράτους, θά καταστοϋν αυτοί -και ίσως άστικώτεροι, τών άστών! Διότι οί άνθρωποι δέν πλάθουν τίς καταστάσεις. Άντιθέτως. Οί καταστάσεις είναι εκείνες οί όποιες διαπλάθουν τούς ανθρώπους. Και ή πειρα μάς διδάσκει ότι οί εργάτες άστοί δέν είναι λιγότερο εγωπαθείς άπό τούς εκμεταλλευτές άστους ούτε λιγότερο επιβλαβείς γιά τό Σωματείο, άπό ό,τι είναι οί άστο-σοσιαλιστές, ούτε λιγότερο κενόδοξοι και γελοιοί άπό τούς «έκλεπτυσμένους» άστους.

"Ό,τι και άν πράξουν, ό,τι και άν είποϋν, όσο ό εργαζόμενος θά παραμένει αποτελεσματικός στήν σημερινή του κατάσταση, δέν θά διαφαινεται γι' αυτόν καμμία δυνατή έλευθερία. Και όσοι έχουν τήν γνώμη πώς επιβάλλεται πρώτον νά κατακτήσει τίς πολιτικές του έλευθερίες, χωρίς καμμία άναφορά στά ζέοντα προβλήματα του εκσοσιαλισμού χωρίς προφορά αυτής τής λέξεως, ή όποία έγινε ό επιιάτης τών άστών, δηλαδή τήν κοινωνική διάλυση, του λέουν μόνο: Κατάκτησε πρώτον τήν έλευθερία αυτή πρόσ χάρι μας, προκειμένου νά δυνηθοϋμε μετέπειτα νά τήν αξιοποιήσουμε σέ βάρος σου!...

"Αν ένας άστός διαποτισμένος άπό ένα μέγα πάθος δικαιοσύνης, ίσοπολιτείας και ανθρωπιās, επιζητά σοβαρά νά εργασθεί γιά τήν άνεξαρτησία τών άποκλήρων (προλεταριάτου), άς άρχίσει νά κόβει δλους τούς πολιτικούς και

κοινωνικούς δεσμούς, δλες τίς έξαρτήσεις συμφέροντος, έξαρτήσεις και πνευματικές, ματαιοδοξίας και ψυχής, μέ τήν άστοκρατία. "Ας κατανοήσει πρώτα ότι καμμία συνταύτηση δέν είναι δυνατή μεταξύ άποκλήρων (προλεταριάτου) και τής τάξεως εκείνης, ή όποία... άδυνατώντας νά ζήσει χωρίς τήν εκμετάλλευση τής άλλης είναι ό ούσιαστικός έχθρός του προλεταριάτου.

Άφού παρατήσει τελείως τόν κόσμο τών άστών, άς έλθει νά τεθεί κάτω άπό τό λάβαρο τών εργαζομένων, τό όποιο έχει επάνω του γραμμένο: «Δικαιοσύνη, Ίσότης, Έλευθερία ύπέρ όλων. Κατάργηση τών τάξεων και οικονομική ίσότη όλων. Κοινωνική διάλυση». Θα γίνει μετά χαράς άποδεκτός».

Καθ' ό,τι άφορά τούς άστοσιαλιστές όπως και τούς εργάτες άστους, οί όποιοι θά έλθουν νά μάς μιλήσουν περί συνδιαλλαγής μεταξύ τής άστικής πολιτικής και του εργατικού σοσιαλισμού, δέν έχουμε νά δώσουμε, ειμή μία συμβουλή: Δείξτε τους τήν άποστροφή σας.

Διότι οί άστο-σοσιαλιστές προσπαθοϋν νά διοργανώσουν σήμερα, μέ δέλεαρ τόν «σοσιαλισμό», μία πρωτοφανή εργατική δραστηριοποίηση άποσκοπώντας στήν κατάκτηση τής πολιτικής έλευθερίας, μιās έλευθερίας, ή όποία, όπως είδαμε, δέν θά εξυπηρετούσε ειμή μόνο τήν άστοκρατία. Διότι οί εργάτες, ανερχόμενοι στό ύψος τής θέσεώς τους, ενημερωμένοι και πορευόμενοι βάσει τών άρχών τής Διεθνούς, διοργανώνονται πράγματι και άρχίζουν νά συγκροτοϋν μεγάλη δύναμη, όχι έθνική, αλλά διεθνή· όχι, βέβαια, προκειμένου νά εξυπηρετήσουν τούς σκοπούς τών άστών, αλλά τούς δικούς τους. Και διότι ακόμη και γιά τήν ύλοποίηση αυτού του άστικού ιδεώδους μιās καθολοκληρωτικής πολιτικής έλευθερίας, μέ δημοκρατικές άρχές, απαιτείται μία επανάσταση. Και επειδή ούδεμία επανάσταση δέν έχει τήν δυνατότητα επιτυχίας ειμή μόνο μέ τήν συμμετοχή του λαού, επιβάλλεται αυτή ή δύναμη, παύοντας νά

υποβάλλεται σέ δοκιμασίες γιά λογαριασμό τών άστοκρατών, νά αξιοποιηθεί εφεξής γιά τόν θρίαμβο τού λαϊκού στόχου, τού στόχου όλων αυτών οί όποίοι εργάζονται εναντίον τών εκμεταλλευτών τής εργασίας.

Τό Διεθνές Σωματείο τών Έργατών, πιστό στις διακηρύξεις του, δέν θά συμμετάσχει ποτέ σέ μία πολιτική αναστάτωση, ή όποία δέν θά έχει βασικό καί άμεσο στόχο τήν καθολοκληρωτική οίκονομική ανεξαρτησία; Δηλαδή τήν κατάργηση τής άστοκρατίας ως ιδιαίτερης οίκονομικής τάξεως, άποσπασμένης από τις λαϊκές τάξεις. Ούτε σέ όποιαδήποτε επανάσταση, ή όποία από τήν πρώτη ήμερα, από τήν πρώτη ώρα, δέν θά αναγράψει στό λάβαρό της τήν *κοινωνική διάλυση*.

Όμως οί επαναστάσεις δέν πρέπει νά γίνονται αντικείμενο αυτοσχεδιασμού. Δέν πρέπει νά διεξάγονται αυθαίρετα ούτε από άτομα, ούτε άκόμη καί από τά ισχυρότερα σωματεία. Πέρα όποιασδήποτε καλής θελήσεως καί συνωμοτικότητας, φέρονται πάντοτε από τήν δίνη τών πραγμάτων. Είναι δυνατόν νά τις προεικόσαστε, διαισθανόμενοι μερικές φορές τήν προσπέλασή τους· όμως άδυνατούμε νά επιταχύνουμε τήν εκδήλωσή τους.

Πιστεύοντας σ' αυτήν τήν άλήθεια διερωτούμαστε Ποιά πρέπει νά είναι ή άκολουθητέα από τή Διεθνή πολιτική κατά τήν διάρκεια αυτής τής περισσότερο ή λιγώτερο μακροχρόνιας περιόδου, ή όποία μās χωρίζει από τήν τρομερή αυτή κοινωνική επανάσταση, γιά τήν όποία όλος ό κόσμος σήμερα επείγεται;

Άποστασιοποιούμενο - όπως επβάλλουν οί διακηρύξεις του, από όποια έθνική καί τοπική πολιτική, θά προσδώσει στό εργατικό κίνημα όλων τών χωρών έναν χαρακτήρα σαφώς οίκονομικό, όρίζοντας ως στόχο τήν μείωση τών ώρων εργασίας καί τήν αύξηση τών μισθών. Τά μέσα γιά τήν επίτευξη αυτού τού στόχου είναι: οί *συντεχνίες* τών εργατικών τάξεων καί ή δημιουργία *ταμείων αντίστασεως*.

Θά ενημερώσει γιά τις άρχές της. Διότι άποτελώντας οί άρχές της τήν διαυγέστερη εκδήλωση τών συλλογικών συμφερόντων τών εργατών όλου τού κόσμου είναι ή συνείδησή της: καί συνιστούν όλη τήν ζωτική δύναμη τής Διεθνούς. Θά ενημερώσει όσο δύναται πλατιά· δέν θά υπολογίσει τήν αντίδραση τών άστών. Έτσι ό καθείς εργάτης, αποβάλλοντας τήν διανοητική καί ήθική νάρκωση, μέσα στην όποία επιχειρούν νά τόν ξαναρίξουν, νά καταλάβει τήν θέση, ή όποία τού άνήκει, θά γνωρίσει καλά τί πρέπει νά επιθυμεί καί νά πράττει· καί ποιές είναι οί προϋποθέσεις γιά τήν κατάρκτηση τών ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Έπί όσο θά παρατηρούμε, τακτικά, μέσα στα πλαίσια τής Διεθνούς επιρροές, οί όποίες εμφανιζόμενες πώς άδιαφορούν γιά τις άρχές της, θά επεδίακαν νά τις εμφανίσουν ως άχρηστη θεωρία καί οί όποιες επιχειρούν νά παρασύρουν τούς εργαζόμενους στόν πολιτικό, οίκονομικό καί θρησκευτικό «εύαγγελισμό» τών άστών, τόσο θά διεξάγεται μία ενημέρωση περισσότερο δραστήρια καί άνυπόκριτη.

Θά διαδοθεί, θά οργανωθεί καί θά ισχυροποιηθεί δά μέσου τών συνόρων όλων τών χωρών τόσο, ώστε μόλις εκσπάσει ή επανάσταση καθοδηγούμενη από τήν φορά τών πραγμάτων, νά δημιουργηθεί μία ισχυρή δύναμη, ή όποία νά γνωρίζει τί μέλλει νά πράττει. Νά είναι σέ θέση νά τήν δαμάξει καί νά τήν στρέψει πρός τήν κατεύθυνση, ή όποία έξυπηρετεί τά λαϊκά συμφέροντα. Μία σοβαρή διεθνής όργάνωση τών εργατικών σωματείων όλων τών χωρών, ίκανή νά αντικαταστήσει αυτόν τόν πολιτικό κόσμο τών κρατών καί τής άστοκρατίας ή όποία άπέρχεται.

Περατώνουμε αυτή τήν πιστή έκθεση τής πολιτικής τής Διεθνούς, μνημονεύοντας τήν τελευταία παράγραφο τού αιτιολογικού τού γενικού μας κανονισμού:

«Η ένεργοποίηση, ή όποία συντελείται μεταξύ τών

ἐργατῶν τῶν περισσότερο ἐκβιομηχανισμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, δημιουργώντας νέες ἐλπίδες, διαβεβαιώνει κατὰ τρόπο ἐπίσημο ὅτι δέν θά διαπράξει πάλι τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος».

28 Αὐγούστου 1867

Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

I

Τό πρῶτο θέμα, τό ὁποῖο θά ἐξετάσουμε σήμερα εἶναι τό ἀκόλουθο:

Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἐργαζομένων τάξεων (Σ.Μ.: Ὁχ. ΜΑΖΩΝ) θά καταστῆ πλήρης, ἀφ' ὅτου ἡ ἐκπαίδευση τῆς ὁποίας τυγχάνουν εἶναι κατὰ πολύ ὑποβαθμισμένη ἐναντί ἐκείνης τῶν ἀστῶν, ἐφ' ὅσον θά ὑφίσταται μία τάξις πολυάριθμη ἢ ὀχι, ἡ ὁποία ἀπό τήν γέννησή της θά μετέχει τῶν προνομίων μιᾶς ἀγωγῆς πληρέστερης; Προβαίνονται σ' αὐτό τό ἐρώτημα δέν εἶναι ὡς νά τό ἀναλύομε; Δέν γίνεται ἐμφανές ὅτι μεταξύ δύο ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν τήν ἴδια νοητική ἰκανότητα, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει περισσότερες γνώσεις, ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου ὁ νοῦς θά καταστῆ εὐρύτερος λόγω τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καί ἔχοντας κατανοήσει καλύτερα τήν ἀλληλοσύνδεση τῶν φυσικῶν καί κοινωνικῶν γεγονότων -αὐτό τό ὁποῖο ἀποκαλοῦμε νόμους τῆ φύσεως καί τῆς κοινωνίας- θά κατανοήσει καλύτερα καί ἐναργέστερα τόν χαρακτήρα τῆς κοινωνικῆς δομῆς, ὅπως ὑφίσταται, θά αἰσθανθεῖ ἐλευθεριώτερος, θά καταστῆ ἀνεγκλιμενικά περισσότερο ἐπιδέξιός καί δυνατώτερος ἀπό ὁ ἄλλος; Αὐτός ὁ ὁποῖος εἶναι κάτοχος περισσότερῶν γνώσεων, θά ἐξουσιάζει, κατὰ συνέπεια, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος γνωρίζει στοιχειώδη πράγματα. Καί ἐάν μεταξύ δύο τάξεων

δέν ὑφίστατο, εἰμή αὐτή ἡ διαφορά τῆς ἐκπαιδεύσεως καί τῆς μορφώσεως ἐντός ὀλίγου χρόνου θά δημιουργοῦσε καί δλες τίς ἄλλες (ὑπάρχουσες), ἕως ὅτου ὁ ἀνθρώπινος κόσμος θά ἔφτανε στό σημερινό του σημείο, δηλαδή θά εἶχε διαιρεθεῖ σέ μία τάξις δούλων καί σ' ἓνα μικρό ἀριθμό κυρίων, ὑπέρ τῶν ὁποίων θά μοχθοῦσαν οἱ πρῶτοι, ὅπως συμβαίνει σήμερα.

Ἐντὶ ἀντιλαμβανόμεσθε τώρα, πρὸς τί οἱ ἀστοὶ σοσιαλιστές δέν ἐπιδιώκουν, εἰμή μόνο λίγη περισσότερη ἀπό τήν παρεχόμενη ἐκπαίδευση στόν λαό, ἐνῶ ἐμεῖς, οἱ σοσιαλδημοκράτες, ἀπαιτοῦμε *πλήρη ἐκπαιδευτική ἀγωγή* γιά τόν λαό, ὀλόπλευρη παιδεία ὅσο καθολική εἶναι δυνατόν, κατὰ τήν πνευματική κίνηση τοῦ αἰῶνος ἔτσι, ὥστε νά μήν καταστῆ στό μέλλον δυνατόν *μία τάξις* νά ὑπερφαλαγγίσει ἄλλη σέ μόρφωση καί θά ἔχει τήν δύναμη νά γίνει ἡ ἐξουσιαστική. Οἱ ἀστοὶ σοσιαλισταὶ ἐπιδιώκουν νά διατηρηθοῦν οἱ τάξεις καί νά ἐκπληρώνει ἡ καθεμία, κατ' αὐτοῦς, ἓνα κοινωνικό ρόλο: Ἡ μία, παραδείγματος χάρι, (νά ἀσχολεῖται) μέ τήν ἐπιστήμη καί ἡ ἄλλη μέ τήν χειρωνακτική ἐργασία. Ἐμεῖς ἐπιθυμοῦμε, ἀντίθετα, τήν ὀριστική καί ὀλοσχερή κατάργηση τῶν τάξεων, τήν ἐνοποίηση τῆς κοινωνίας καί τήν κοινωνική καί οἰκονομική ἐξίσωση ὅλων τῶν ἀνθρώπινων ὑπάρξεων ἐπὶ τῆς γῆς. Μέ τήν διατήρησή τους θά ἐπεδίωκαν νά μειώσουν, νά μετριάσουν καί νά ἐξωραίσουν τήν ὑπάρχουσα κοινωνική ἀνισότητα καί τήν ἀδικία, αὐτές τίς ἱστορικές προϋποθέσεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἐνῶ ἐμεῖς θέλομε νά τίς ἀφανίσουμε. Ἀπό τοῦτο συνάγεται τό συμπέρασμα ὅτι μεταξύ ἡμῶν καί ἀστῶν σοσιαλιστῶν δέν εἶναι δυνατόν νά προκύψει καμμία συμφωνία, οὔτε συμβιβασμός, οὔτε ἀκόμη καί συμμαχία.

Ὅμως, θά ἀντιτάξουν (καί εἶναι τό ἐπιχείρημα, τό ὁποῖο μᾶς τό παρουσιάζουν τακτικά καί τό θεωροῦν ἀπροσμάχητο) πῶς εἶναι ἀδύνατον ὀλη ἡ ἀνθρωπότη νά ἐπιδοθεῖ στήν ἐπιστήμη: Θά λιμοκτονοῦσε! Ἐπιβάλλεται, λοιπόν, ὅταν οἱ

μέν μελετούν, οι άλλοι να εργάζονται, προκειμένου να παράγουν τα απαραίτητα μέσα βιοπορισμού, πρώτο χάρη των εαυτών τους και έπειτα των ανθρώπων, οι οποίοι έχουν επιδοθεί σε πνευματικές ένασχολήσεις. Διότι οι άνθρωποι δεν εργάζονται μόνο χάρη του εαυτού τους: Οι επιστημονικές τους επιτεύξεις, όχι μόνο διευρύνουν το ανθρώπινο πνεύμα, με την εξεύρεση νέων εφαρμογών στην βιομηχανία και την αγροτική οικονομική, αλλά και γενικότερα την πολιτική και κοινωνική ζωή βελτιώνουν τους εν γένει όρους ζωής των ανθρώπινων υπάρξεων, χωρίς ουδεμία εξαίρεση. Οι καλλιτεχνικές τους δραστηριότητες εξευγενίζουν την κοινωνική ζωή...

Κάθε άλλο, βέβαια! Την μεγαλύτερη μομφή την οποία προσάπτουμε στην επιστήμη και τις τέχνες, είναι ότι, επειδή δεν καθίστανται μέτοχοι των ευεργετικών τους αποτελεσμάτων και δεν εξασκούν την ζωτική επίδρασή τους ειμή μόνο σε ένα μικρό τμήμα της κοινωνίας, προκαλούν την εξαίρεση και επομένως την ζημία της μεγάλης πλειονότητας.

Πρέπει να αναγνωρίσουμε σήμερα προόδους στην επιστήμη και τις τέχνες, πράγμα το οποίο αναγνωρίσαμε ήδη με τόσην περισκεψη στην μεγάλη ανάπτυξη του εμπορίου, της βιομηχανίας, των πιστώσεων, του κοινωνικού πλούτου. Δηλαδή με ένα λόγο, στίς περισσότερο πολιτισμένες χώρες του κόσμου. Αυτός ο πλούτος γίνεται αντικείμενο ιδιοποιήσεως πράγμα το οποίο επιτείνεται καθημερινώς, με την συγκέντρωσή του σε ολιγώτερα όλοένα χέρια και εκτοπίζοντας τα κατώτερα στρώματα της μεσαιας τάξεως, τους μικροαστούς, τους αποκλήρους. Μ' ένα λόγο ή εξέλιξη αυτού του πλούτου βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την διογκώμενη άθλιότητα των εργαζομένων τάξεων. Από εδώ συνάγεται το συμπέρασμα ότι ή άβυσσος ή οποία χάνει μεταξύ της μακάριας και προνομιούχου μειονότητας και των εκατομμυρίων των εργαζομένων, οι οποίοι είναι οι ζωοδότες της, με τό έργο των χεριών τους, εδρύνεται

όλοένα, και περισσότερο. Και ότι οι μακάριοι επικαρπωτές της εργασίας του λαού γίνονται μακαριώτεροι ενώ οι εργαζόμενοι δυστυχισμένοι. 'Ας παραβάλλωμε τόν μυθικό πλούτο του μεγάλου αριστοκρατικού, χρηματιστικού, εμπορικού και βιομηχανικού κόσμου της 'Αγγλίας με την εξαθλιωμένη θέση των εργατικών τάξεων αυτής της χώρας: 'Ας ξαναδιαβάσωμε τό τόσο άπλό και τόσο δραματικό γράμμα, τό οποίο εγράφηκε προσφάτως από ένα νουνεχή και τίμο χρυσοχόο του Λονδίνου, τον Ουόλτερ Ντάγκαν, ο οποίος δηλητηριάστηκε αυτοβούλως με την γυναίκα του και τά ξη παιδιά του, μόνον και μόνον να απαλλαγεί από τίς ταπεινώσεις, την άθλιότητα και τά βασανιστήρια της πείνας και θά αναγκασθοῦμε να παραδεχθοῦμε ότι αυτός ο πολιτισμός δεν είναι, από υλικής πλευρᾶς, ειμή μόνο καταπίεση και έρείπια για τόν λαό.

'Υφίστανται, βέβαια, οι σύγχρονες πρόοδοι της επιστήμης και των τεχνών. Αυτές οι πρόοδοι είναι ασύλληπτες! Ναι, είναι αλήθεια. 'Αλλά όσο μεγαλύτερες είναι τόσο περισσότερο συμβάλλουν στη διανοητική δουλεία. 'Επομένως δέ και στην υλική την εξαθλίωση και την ταπείνωση του λαού. Διότι εμβαθύνουν όλοένα την άβυσσο, ή οποία χωρίζει ήδη την πνευματική θέση του λαού από εκείνη των προνομιούχων τάξεων. 'Η πρώτη από πλευρᾶς διανοητικής ικανότητος, είναι σήμερα, βέβαια αρκετά υποτονισμένη, λιγότερο τετριμμένη, λιγότερο σοφιστική και λιγότερο διαβρωμένη από την διεκπεραίωση αδίκαν συμφερόντων, και, συνεπᾶς, είναι ισχυρότερη από την αστική νοημοσύνη. 'Αλλά πρὸς ἀντιστάθμισμα αυτή ή τελευταία διαθέτει για τόν εαυτό της όλα τά όπλα της επιστήμης. Και αυτά τά όπλα είναι μοναδικά. Τυχαίνει πολλές φορές ένας πολύ έξυπνος εργάτης να υποχρεώνεται να σιωπᾶ εμπρὸς σ' έναν άνόητο σοφό, ο οποίος τόν πλήττει όχι με τό πνεύμα τό οποίο διαθέτει, αλλά με την παιδεία, της οποίας ο εργάτης δεν άξιώθηκε και την οποία εν τούτοις, ο άλλος κατάφερε να

λάβει, επειδή, όσο καιρό ή άνεγκεφαλικότης του εξελίσσεται επιστημονικώς στά σχολεία, ή εργασία του εργαζομένου τόν ένένδευε, τόν στέγαζε τόν διέτρεφε καί του εξασφάλιζε όλα τά απαιτούμενα, δασκάλους καί βιβλία, άναγκαία για τήν παιδεία του.

Ο βαθμός γνώσεων ό όποιος άπονέμεται στον καθένα, δέν είναι πάντοτε ό ίδιος, ούτε άκόμη καί στην άστική τάξη, τό γνωρίζουμε καλά. Καί εκεί επίσης ύφίσταται μια διαβάθμιση, ή όποια διαμορφώνεται όχι από τήν ικανότητα των άτόμων αλλά από τήν περισσότερη ή λιγότερη οικονομική δυνατότητα του κοινωνικού στρώματος από τό όποιο προέρχονται. Παραδείγματος χάρι, ή άγωγή τήν όποια λαβαίνουν τά παιδιά τής μικροαστικής τάξεως, ελάχιστα άνώτερη εκείνης τήν όποια δύνανται οι εργαζόμενοι νά λαβαίνουν, είναι σχεδόν άμελητέα σέ σύγκριση μ' εκείνη, τήν όποια ή κοινωνία παρέχει άφειδώς στην μεσαία καί τήν άνώτερη άστική τάξη. Άκόμη, τί παρατηρούμε; Η μικροαστική τάξη, ή όποια τουλάχιστον προς τό παρόν είναι έντεταγμένη στην μεσαία τάξη, για λόγους μόνον καθαρής κενοδοξίας άφ' ενός, καί άφ' έτέρου λόγω τής δευσμενύσεως της προς τους κεφαλαιούχους, βρίσκεται τόν περισσότερο χρόνο σέ μία κατάσταση άκόμη περισσότερο άθλιώτερη καί ταπεινωτικότερη από του προλεταριάτου. Άκόμη, όταν άναφερόμαστε στις προνομιούχους τάξεις, δέν έννοούμε αυτήν τήν... ταπεινή άστοκρατία, ή όποια, άν διέθετε λίγο περισσότερο νοϋ καί καρδιά, θά έσπευδε νά συνενωθεί μέ έμās, προκειμένου νά πολεμήσουμε τήν μεσαία καί μεγαλοαστική τάξη, ή όποια δέν τήν συνθλίβει λιγότερο από ό,τι αυτή συνθλίβει τό προλεταριάτο. Καί άν ή εξέλιξη των οικονομικών πραγμάτων τής κοινωνίας είχε αυτή τήν φορά κατευθύνσεως για δέκα τό πολύ άκόμη χρόνια -πράγμα τό όποιο θεωρούσε άδύνατο- θά γινόμαστε μάρτυρες άκόμη τής πτώσεως του μεγαλύτερου μέρους τής μεσαίας άστικής τάξεως στην σημερινή κατάσταση τής

άστοκρατίας κατά τό πρώτο τόσο, ώστε θά άφομοιωθεί λίγο άργότερα μέσα στο προλεταριάτο, πάντοτε λόγω αυτής τής τεραστίας συγκεντρώσεως του πλούτου σέ λιγότερα χέρια. Πράγμα τό όποιο θά είχε ως άναπόφευκτη άπόληξη τόν διαχωρισμό πάντοτε τής κοινωνίας σέ μία μικρή μειονότητα, ή όποια θά διαθέτει ύπερβολικό πλούτο, σοφία, κυριαρχία καί σέ μία πελώρια πλειονότητα άθλιων προλεταριων, άμαθων καί δούλων.

Είναι ένα γεγονός τό όποιο πρέπει νά ξεγειρεί δλα τά επιστημονικά πνεύματα, δλους αυτούς οι όποιοι έννοιάζονται για τήν ανθρώπινη αξιοπρέπεια τήν δικαιοσύνη, δηλαδή τήν έλευθερία του καθενός μέσα στην ιστορία, από τήν ίσοτιμία όλων. Είναι λόγω του ό,τι οι επιτεύξεις του πνεύματος, όλες οι μεγάλες εφαρμογές τής επιστήμης στη βιομηχανία τό εμπόριο καί γενικώς τόν κοινωνικό βίο, δέν άπεδείχθησαν ώφέλιμες ειμή μόνο στις προνομιούχες τάξεις καί μάλιστα στην κρατική έξουσία, αυτή τήν αιώνια προστάτιδα όλων των πολιτικών καί κοινωνικών άδικιών ούδέποτε τις λαϊκές τάξεις. Δέν άπομένει ειμή νά καταγγείλομε τις ραδιουργίες αυτές έτσι, ώστε ό καθείς εργάτης, ό οιοσδήποτε σοβαρός κήρυκας τής άπελευθερώσεως τής εργασίας νά συμβάλλει στην δικαιοστασία των πραγμάτων. Ποιά δύναμη συντηρεί άκόμη σήμερα τις προνομιούχες τάξεις μ' όλη τήν παροιμιώδη ευμάρειά τους καί τις μοναδικές απολαύσεις, παρά τήν τόσο μεγάλη άγανάκτηση των λαϊκών τάξεων; Μήπως μία δύναμη συνδεδεμένη μ' αυτούς; Όχι, είναι πρό πάντων ή δύναμη του κράτους, στα πλαίσια του όποιου έξ άλλου τά παιδιά τους ιδιοποιούνται σήμερα -δπως γίνεται πάντοτε- καί τά κατώτερα, εκτός εκείνων των εργατων καί στρατιωτων. Καί τί συνιστά σήμερα, κατά προέχοντα λόγο, τήν δύναμη των κρατων; Είναι ή επιστήμη.

Ναί, είναι ή επιστήμη. Επιστήμη τής διακυβερνήσεως, τής διοικήσεως καί επιστήμη τής οικονομίας. Επιστήμη

ἀφαιμάξεως τῶν λαϊκῶν τάξεων, ἐνῶ αὐτές δέχονται τοῦτο ἀδιαμαρτύρητα. Καί ἂν τυχόν ἀρχίσουν νά διαμαρτύρονται νά τούς ἐπιβάλλεις τήν σιωπή, τήν ὑπομονή καί τήν ὑπακοή, μέ μία δύναμη ἐπιστημονικῶς διοργανωμένη. Ἐπιστήμη τῆς ἐξαπατήσεως καί τοῦ κατακερματισμοῦ τῶν λαϊκῶν τάξεων ἔτσι, ὥστε νά ἀδυνατοῦν, ὡς μή ἀλληλοσυνεργαζόμενες καί μή συντονιζουσες τίς δυνάμεις τους, νά δημιουργήσουν μία δύναμη ἰκανή νά τά ἀνατρέψει (τά κράτη). Ἐπιστήμη στρατιωτική, πρό πάντων, ἡ ὁποία, μ' ὄλα τά ἐντελέστατα ὄπλα της καί τά τρομερά καταστροφικά της ὄργανα, τά ὁποία εἶναι... «θαυματοουργά» (Σ.Σ.: ὡς λ.χ. στήν περίπτωση τῆς μάχης τοῦ Μεντενά, τήν 3 Νοεμβρίου 1867). Ἐπιστήμη τῆς μηχανικῆς τέλος, αὐτή, ἡ ὁποία δημιούργησε τά ἀτμόπλοια, τούς σιδηρόδρομους καί τούς τηλέγραφους. Τούς σιδηρόδρομους, οἱ ὁποῖοι ἐντασσόμενοι στήν ἐξυπηρέτηση, τῆς στρατοκρατικῆς στρατηγικῆς, δεκαπλασιάζουν τήν ἀμυντική καί ἐπιθετική δύναμη τῶν Κρατῶν. Καί οἱ τηλέγραφοι, οἱ ὁποῖοι μεταβάλλουν τήν πᾶσα κυβέρνησι σέ μία Λερναία Ὑδρα μέ ἑκατό, χίλια χέρια τῆς παρέχουν τήν δυνατότητα νά εἶναι πανταχοῦ παρούσα, νά ἐνεργεῖ, νά συλλαμβάνει παντοῦ. Συγκροτοῦν ὄλοι αὐτοί οἱ μηχανισμοί ἐν τέλει, τόν φοβερότερο πολιτικό συγκεντρωτισμό, ὁ ὁποῖος ποτέ ἀνεφάνηκε στόν κόσμο.

Ποιός, λοιπόν, ἀμφισβητεῖ ὅτι ὄλες οἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης δίχως καμμία ἐξαιρέση, δέν ἀπέβηκαν - ἔως ἐδῶ, παρά τήν αὔξησι τοῦ πλοῦτου καί τῆς δυνάμεως τῶν Κρατῶν, σέ βᾶρος τῆς εὐημερίας καί τῆς ἐλευθερίας τῶν λαϊκῶν μαζῶν, τοῦ προλεταριάτου; Ἀλλά, θά παρατηροῦσε κάποιος, οἱ ἐργατικές τάξεις δέ ἐπωφελοῦνται καί αὐτές; Δέν ἔχουν ἐκπολιτισθεῖ περισσότερο κατά τόν αἰῶνα μας, ἀφ' ὅτου κατά τούς προηγούμενους αἰῶνες;

Στό σημεῖο αὐτό θά πρέπει νά δώσουμε μία ἀπάντησι τήν παρατήρησι τοῦ διασήμου γερμανοῦ σοσιαλιστοῦ Λασσάλλ. Προκειμένου νά διακριβώσουμε τήν πρόοδο τῶν

ἐργαζομένων τάξεων, ἀπό τήν πλευρά τῆς πολιτικῆς, καί κοινωνικῆς τους ἀπελευθερώσεως, δέν πρέπει νά συγκρίνουμε τήν πνευματική τους κατάστασι κατά τούς περασμένους αἰῶνες. Ἐπιβάλλεται νά ἐξετάσουμε ἂν, μετά μία ὀρισιμένη ἐποχή καί δῶθε, ἐνῶ εἶχε γίνει κατάδηλη ἡ διαφορά θέσεως μεταξύ αὐτῶν καί τῶν προνομιούχων τάξεων ἔχουν προκύψει πρόοδοι στό ἴδιο ἐπίπεδο μέ τίς τελευταῖες αὐτές. Διότι, ἐάν ὑπῆρξε ἰσότης μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο κοινῶν προόδων ἡ πνευματική ἀπόστασι ἡ ὁποία παρεμβάλλεται μεταξύ τῶν σήμερα καί τοῦ προνομιούχου κόσμου θά εἶναι ἡ ἴδια. Ἄν τό προλεταριάτο ἀναπτύσσεται περισσότερο καί ταχύτερα ἀπό τούς προνομιούχους, αὐτή ἡ ἀπόστασι θά σμικρύνεται ἀναγκαιῶς. Ἄλλ' ἀντίθετα ἡ πρόδοσι τοῦ ἐργαζομένου πραγματοποιεῖται μέ ἀργότερο ρυθμό καί κατά συνέπεια εἶναι ὑποδεέστερη ἐκείνης τῶν κυρίαρχων τάξεων, κατά τό ἴδιο χρονικό διάστημα, ἡ ὑφιστάμενη αὐτή ἀπόστασι θά αὐξάνεται. Ἡ ἄβυσσος, ἡ ὁποία τούς χωρίζει καθίσταται βαθύτερη, ὁ προνομιοῦχος ἔγινε δυνατώτερος, ὁ ἐργάτης ἔγινε περισσότερο ἐξηρητημένος, περισσότερο δούλος ἀπό τήν ἐποχή τήν ὁποία λάβαμε ὡς ἀφετηρία. Ἄν ἐκινήσουμε καί οἱ δύο, τήν αὐτή ὥρα, ἀπό δύο διαφορετικά σημεῖα καί ἂν προηγεῖσθε 100 πόδια ἀπό μένα πραγματοποιώντας ἐσεῖς 60 καί ἐγώ 30 μόνον πόδια (βήματα) ἀνά λεπτό, σέ μία ὥρα ἡ ἀπόστασι ἡ ὁποία θά ὑπάρχει μεταξύ μας δέν θά εἶναι πλέον 100, ἀλλά 280 πόδια (βήματα). (Σ.Μ. στήν πραγματικότητα 100 πόδια (βήματα) σέ μία ὥρα).

Τό παράδειγμα τοῦτο παρέχει μία ἰδέα τελειῶς ἀκριβῆ γιά τίς ἀντίστοιχες προόδους τῆς ἀστοκρατίας γιά τίς ἀντίστοιχες προόδους τῆς ἀστοκρατίας καί τοῦ προλεταριάτου ἔως ἐδῶ. Οἱ ἀστοί προχώρησαν ἀκόμη περισσότερο ἀπό τούς προλεταρίους στόν δρόμο τοῦ «πολιτισμοῦ», ὄχι ἐπειδῆ ἡ πνευματική τους συγκρότησι ἦταν «φυσιολογικά» δυναμικώτερη ἐκείνης τῶν τελευταίων -σήμερα μέ πᾶσα βεβαιότητα θά δύναται κανεῖς νά ἰσχυρισθεῖ τό ἀντίθετο-

άλλα επειδή η κοινωνική και οικονομική οργάνωση της κοινωνίας υπήρξε ως σήμερα τέτοια έτσι, ώστε οι άστοι είχαν την δυνατότητα να γίνονται μέτοχοι της παιδείας, ενώ η έπιστήμη υπήρχε χάρι αυτών, τό δέ προλεταριάτο είχε καταδικασθεί σε μία καταναγκαστική αμάθεια έτσι, ώστε καί αν προοδεύει -οί πρόοδοι του είναι πασιφανείς- τούτο δέν συντελείται μέ τήν συμπαράσταση της αστικής κοινωνίας, αλλά μέ τήν αντίθεσή της.

Συμπεραίνομε. Κατά τή σύγχρονη οργάνωση της κοινωνίας οι πρόοδοι της έπιστήμης απέβησαν αίτια της αντίστοιχης άγνοίας του προλεταριάτου, όπως επίσης οι πρόοδοι της βιομηχανίας και του έμποριου συνετέλεσαν στην εμφάνιση της αντίστοιχης εξαθλιώσεώς του. Πνευματικές και υλικές πρόοδοι συνέτειναν επομένως από κοινού στην έπίταση της δουλείας του. Ποιό συμπέρασμα συνάγεται; "Ότι επιβάλλεται να αποβάλλομε και να πολεμήσομε αυτήν τήν αστική έπιστήμη, όπως ακριβώς επιβάλλεται να αποβάλλομε και να πολεμήσομε τόν αστικό πλούτο. Να τή πολεμήσομε και να τή αποβάλλομε, υπό τήν έννοια αυτή θεωρείται ότι κρεμνίζοντας αυτή τήν κοινωνική τάξη πραγμάτων, στην όποια ιδιοποιούνται αυτά από μία ή περισσότερες τάξεις, επιβάλλεται να απαιτήσομε να καταστούν στοιχεία του κοινού καλού.

31 'Ιουλίου 1869.

II

"Έγινε φανερό ότι έφ' όσον υφίστανται δύο ή περισσότερες βαθμίδες εκπαίδευσως για τή καθ' έκαστα κοινωνικά στρώματα θά υπάρχουν αναγκαίως τάξεις, δηλαδή οικονομικά και κοινωνικά προνόμια για ένα μικρό αριθμό... «καλόψυχων» ανθρώπων και ή δουλεία και ή εξαθλίωση για

έναν μεγάλο αριθμό.

Τά μέλη του Διεθνούς Συνεταιρισμού των 'Εργαζομένων διεκδικούμε τήν ίσοτιμία. Καί επειδή τήν επιζητούμε δικαιωματικά επιθυμούμε επίσης και μία πλήρη εκπαίδευση υπέρ όλων.

"Όμως, αν τύχει εκπαίδευσως όλος ό... λαός, ποιός θά δείξει μετά προθυμία (χειρωνακτικής) εργασίας (θά προβάλλουν τό έρώτημα). 'Η άπάντησή μας είναι άπλουστάτη: "Όλοι υποχρεούνται να εργάζονται και όλοι δικαιούνται να μορφώνονται. Στο σημείο αυτό άπαντούν συνήθως πως αυτή ή ανάμειξη της βιομηχανικής εργασίας μέ τήν πνευματική άποβαίνει τόσο σε βάρος της μιάς, όσο και της άλλης: οι εργαζόμενοι θά είναι κακοί έπιστήμονες και οι έπιστήμονες δέν θά καταστούν ειμή σπαραξικάρδιοι εργάτες. 'Ιδιαίτερα δέ στην σύγχρονη κοινωνία, όπου τόσο, ή χειρωνακτική εργασία, όσο και ή πνευματική είναι έξ' ίσου παρερμηνευμένες από τήν τελείως επίπλαστη απομόνωση, στην όποια άμφότερες έχουν περιπέσει. 'Αλλά έχουμε τήν βεβαιότητα ότι στόν δραστήριο και ολοκληρωμένο άνθρωπο οποιαδήποτε από αυτές τίς λειτουργίες, μυϊκή ή νευρική, επιβάλλεται να αναπτύσσεται παράλληλα και ότι μακρυνά όποιοςδήποτε άλληλοαντικρούσεως- επιβάλλεται ή καθεμιά να υποστηρίζει, να διευρύνει και να ένισχύει τήν άλλη· ή έπιστήμη του σοφού θά καταστεί γονιμότερη, χρησιμότερη και πληρέστερη, όταν ό σοφός παύσει να άγνοεί τήν μυϊκή εργασία και ή εργασία του έπιμορφωμένου εργαζομένου θά καταστεί έπιδεξιότερη και επομένως παραγωγικότερη εκείνης του άνειδίκευτου εργαζομένου.

"Έτσι συνάγεται τό συμπέρασμα ότι, προς τό συμφέρον της ίδιας της εργασίας, όπως και προς τό συμφέρον της έπιστήμης επιβάλλεται να μην υπάρχουν πλέον εργάτες ή διανοούμενοι -άλλά μόνον άνθρωποι.

Συμπερασματικά συνάγεται και αυτό, ότι οι άνθρωποι, οι όποιοι διαθέτουν άνώτερη νοημοσύνη, έχουν λάβει

λανθασμένη κατεύθυνση προς τόν εγωϊστικό κόσμο τής επιστήμης, όταν εμφωλιάσουν εκεί, ενωρίζονται προς τούς τρόπους και δρους του άστικου βίου, μεταστρέφουν όλα τὰ επιτεύγματά τους χάρι τής προνομιούχου τάξεως, στην οποία ανήκουν και αυτοί. Αυτοί οι άνθρωποι αν έστω μία φορά τεθούν άλληλέγγυοι όχι στην φαντασία μόνον και στά λόγια αλλά στην πρακτική, μέσα στην εργασία, θά διοχετεύσουν τελείως τὰ επιτεύγματα και τίσ εφαρμογές τής επιστήμης προς τό συμφέρον όλων. Και, πρό παντός, θά μειώσουν τό άγχος τής εργασίας και θά τήν εξευγενίσουν, τήν εργασία, ή οποία αποτελεί τό θεμέλιο τής κοινωνίας.

Είναι ένδεχόμενο, στην πολύ ή λίγο μακρόχρονη μεταβατική εποχή, ή οποία κατά φυσική νομοτέλεια θά διαδεχθεί τήν κοινωνική κρίση, οι περισσότεροι προηγμένες επιστήμες νά υποβιβασθούν ούσιωδώς σέ σχέση μέ τήν σημερινή τους θέση. Έπίσης αποτελεί άδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ή πολυτέλεια και ό,τιδήποτε συνιστά εκλέπτυνση του κοινωνικού βίου, θά πρέπει νά τεθεί εκποδών από τήν κοινωνία, και θά καταστεί άδύνατο νά επανεμφανισθεί ως αποκλειστική άπόλαυση, αλλά ως εξευγενισμός του βίου όλων μας, μόνον τότε, όταν ή κοινωνία μας θά καλύπτει τίσ ανάγκες όλων μας. Όμως αυτή ή προσωρινή επισκίαση τής ανώτερης επιστήμης θά άποβεί άραγε τόσο μεγάλο κακό; Αυτό, τό όποιο θά στερηθεί σέ άνάτασι, δέν θά τό κερδίσει σέ διεύρυνση τής βάσεώς της; Αναμφίβολα θά υπάρξουν λιγότεροι διακρεπείς επιστήμονες, όμως συγχρόνως θά υπάρξουν άπειρώς λιγότεροι άμόρφωτοι. Δέν θά υπάρξουν πλέον αυτοί οι όποιοιδήποτε άνθρωποι οι όποιοι... υπερωθούνται στά... ούράνια, αλλά, αντί αυτών, εκατομμύρια ανθρώπων, έξαθλιωμένοι σήμερα, καταπιεσμένοι, θά προχωρούν μέ άξιοπρέπεια στην γή. Κανείς ήμίθεος, κανείς δοϋλος. Οι ήμίθεοι και οι δοϋλοι θά έξανθρωπισθούν άμέσως, οι μέν κατεβαίνοντας οι δέ ανεβαίνοντας τήν κλίμακα. Δέν θά υπάρξει πλέον θέση, ούτε για θεοποιήσεις,

ούτε για περιφρόνηση. Όλοι θά δώσουν τά χέρια. Και όταν ένωθούν θά προχωρήσουν μέ νέα διάθεση σέ νέα επιτεύγματα, τόσο στην επιστήμη, όσο και τήν ζωή.

Δέν πρέπει λοιπόν νά τρέφομε φόβο για τό ένδεχόμενο μιας τέτοιας επισκίασεως, έντελώς παροδικής, τής επιστήμης. Νά τήν προσδοκούμε μάλιστα μέ όλη μας τήν δύναμη. Διότι θά έχει ως άποτέλεσμα νά έξανθρωπίσει τούς διανοούμενους και τούς εργαζομένους ταυτοχρόνως, νά συνταιριάξει τήν επιστήμη μέ τήν (κοινωνική) ζωή. Και είμαστε βέβαιοι, ότι μόλις κατακτηθεί αυτή ή νέα βάση, οι πρόοδοι τής ανθρωπότητας, τόσο στην επιστήμη, όσο και τήν κοινωνική ζωή, θά υπερκεράσουν ό,τιδήποτε έχομε άπαντήσει, ό,τιδήποτε έχομε διανοηθεί.

Όμως έδώ προκύπτει ένα άλλο έρώτημα: "Όλα τὰ άτομα έχουν τίσ ίδιες δυνατότητες νά «άχθουν» στό αυτό επίπεδο παιδείας; "Ας φαντασθούμε μία κοινωνία οργανωμένη κατά σύστημα ίσοπολιτείας και μέσα στην οποία, τὰ παιδιά, όταν γεννηθούν, θά έχουν τήν ίδια άφετηρία εκκινήσεως, τόσο καθ' ό,τι άφορά τόν πολιτικό τομέα, όσο και τόν οικονομικό και κοινωνικό. Δηλαδή θά έχουν έντελώς τήν ίδια διατροφή, τήν ίδια παιδεία, τήν ίδια άγωγή. Δέν θά εμφανισθούν μεταξύ των εκατομμυρίων αυτών ατόμων, άπειρες διαφορές δράσεως, φυσικών ροπών, ιδιαιτεροτήτων;

Ίδού, τό μέγιστο έπιχείρημα των αντίπαλων μας, των άστών και των άστο-σοσιαλιστών. Τό θεωρούν άπροσμάχητο. "Ας προσπαθήσομε λοιπόν, νά τούς άποδείξομε τό αντίθετο. Κατ' άρχή μέ ποιά λογική βασίζονται στην άρχή των ατομικών ίκανοτήτων; Είναι δυνατή ή εξέλιξη των ίκανοτήτων στά πλαίσια τής σημερινής κοινωνίας; Είναι δυνατή ή εξέλιξη τους σήμερα σέ μία κοινωνία ή οποία θά έξακολουθήσει νά έχει ως θεμέλιό της τό κληρονομικό δικαίωμα; Κατά τεκμήριο, όχι. Διότι από τήν στιγμή κατά τήν οποία ύφίσταται κληρονομία, ή σταδιοδρομία των παιδιών δέν θά είναι άποτέλεσμα των ίκανοτήτων τους και

της ατομικής τους αυτενέργειας. Θά είναι πρό πάντων συνάρτηση της τύχης, του πλούτου, της εξαθλιώσεως των οικογενειών τους. Οί πλούσιοι κληρονόμοι, αλλά άνόητοι θά τύχουν μιᾶς άνώτερης παιδείας. Τά περισσότερα όξυδερκή παιδιά του προλεταριάτου θά εξακολουθήσουν νά είναι κληρονόμοι της άγνοιας, όπως άλλωστε παρατηρείται σήμερα. Δέν είναι λοιπόν, ύποκρισία νά διακηρύσσουμε ό,τιδήποτε τόσο μέσω της σημερινής κοινωνίας, αλλά και μιᾶς έστω κοινωνίας μεταρρυθμισμένης ή όποια θά εξακολουθοῦσε παρά ταῦτα νά στηρίζεται στην ατομική ιδιοκτησία και τό κληρονομικό δικαίωμα· δέν άποτελεῖ μία άισχυρή άπάτη ή άναφορά περί ατομικών δικαιωμάτων βασιζομένων στις ατομικές δεξιότητες;

Μᾶς βασανίζουν τόν νου μέ θέματα περί ατομικής ελευθερίας. Καί παρά ταῦτα εκείνο τό όποιο μᾶς εξουσιάζει δέν είναι βέβαια ή ανθρώπινη ατομικότητα, ή ατομικότητα έν γένει, αλλά ή ατομικότητα ή πριμοδοτούμενη από τήν κοινωνική της τάξη. Είναι λοιπόν ή τάξη. "Αν ένα άτομο διορατικό της άστοκρατίας άπετολμοῦσε νά έξεγερθεῖ έναντίον των οικονομικών προνομίων αὐτῆς της αξιοσεβαστής τάξεως, τότε θά παρατηροῦσατε πόσο αὐτοί οί άστοί, οί όποιοί μέχρις ώρας δέν μιλοῦν εἰμή μόνο περί ατομικής ελευθερίας, θά έδειχναν σεβασμό γιά τήν δική του! "Ομιλοῦν περί ατομικών ίκανοτήτων! Μήπως δέν παρατηροῦμε καθημερινῶς ότι τίς μεγαλύτερες εργατικές και άστικές ίκανότητες βρίσκονται στην άνάγκη νά θέσουν στην διάθεση και μάλιστα νά σκύψουν ταπεινά τόν αυχένα ένώπιον των κληρονομῶν των χρυσῶν άγελάδων; "Η ατομική ελευθερία, όχι ή προνομιοῦχος, αλλά ή ανθρώπινη, όχι ή προνομιακή, αλλά ή ανθρώπινη, οί πραγματικές δυνατότητες των ανθρώπων είναι άδύνατο νά ξελεγχθοῦν όμως μακριά της ιδέας της ισότητος. "Όταν υπάρξει ισότητα από τήν άρχή, γιά όλους τούς ανθρώπους της γῆς, τότε διατηρώντας πάντοτε τά βασικά δικαιώματα της ἀλληλεξαρ-

τήσεως, τά όποία είναι οί βασικοί συντελεστές των κοινωνικών εξελίξεων: ως λ.χ. της ανθρώπινης νοήσεως και των υλικῶν αγαθῶν- μόνον τότε θά δυνηθοῦμε νά εἰποῦμε μέ μεγαλύτερη βασιμότητα από ό,τι άλλοτε, ότι τό καθένα άτομο είναι παράγωγο των έργων του. "Από αὐτό συνάγεται ότι προκειμένου νά εδύχησουν όλες οί ατομικές ίκανότητες και νά μήν παρεμβάλλονται έμπόδια στην ολοκληρωτική καρποφορία τους, επιβάλλεται ή κατάσταση των ατομικών προνομίων, πολιτικών ή οικονομικών, δηλαδή όλες οί τάξεις, νά καταργηθοῦν. "Απαιτεῖται ή κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας και του κληρονομικού δικαιώματος· απαιτεῖται ό οικονομικός, πολιτικός και κοινωνικός θριαμβος της ισότητος.

"Όμως όταν θριαμβεύσει και θεμελιωθεῖ ή ισότητα, θά παύσει νά υφίσταται όποιαδήποτε διαφορά μεταξύ των ίκανοτήτων και των βαθμῶν δράσεως των διαφόρων ατόμων; Θά υφίσταται βέβαια. "Όχι όμως καθ' όσο βαθμό εμφανίζεται σήμερα. "Αλλά θά υπάρχει άναμφίβολα. Είναι μία ἀλήθεια παροιμιώδης και ή όποια ποτέ δέν θά παύσει νά είναι ἀλήθεια: ότι σ' ένα δένδρο δέν υπάρχουν ποτέ δύο φύλλα τελείως όμοια. "Ενισχύοντας τήν λογική θά άποτελεῖ τοῦτο πάντοτε ἀλήθεια και σέ συνάρτηση μέ τούς ανθρώπους εφ' όσον οί τελευταῖοι άποτελοῦν υπάρξεις συνθετώτερες από τά φύλλα. "Όμως αὐτή ή διάσταση, μή συνιστώντας δυσμενή κατάσταση, είναι, αντίθετα, όπως όρθά παρετήρησε ό Γερμανός φιλόσοφος Φένερμπαχ, πλούτος της ανθρωπότητος. Λόγω αὐτῆς ή ανθρωπότητα συνιστά ένα συλλογικό σύνολο, διά μέσου του όποίου ό καθείς συμπληρώνει τόν άλλο και έχει τήν άνάγκη των άλλων· έτσι ώστε αὐτή ή ατέρμων διαφοροποίηση των ανθρωπίνων μονάδων άποτελεῖ τήν βασική αἰτία, τό βάθος της ἀλληλεγγύης τους, ένα σημαντικό προαπαιτούμενο της ισότητος.

Κατά βάθος, ακόμη και στα πλαίσια της σύγχρονης κοινωνίας, αν παραδεχθοῦμε τήν ύπαρξη δύο κατηγοριῶν

άνθρώπων: τις μεγαλοφυίες και τούς άφρονες και άν αφαιρέσουμε από αυτούς τις διαφορές, οι όποιες δημιουργήθησαν τεχνητά υπό την επίδραση χίλιων δύο κοινωνικών κατατάσεων, όπως λ.χ. της άγωγής, της παιδείας, της οικονομικής και πολιτικής καταστάσεως, οι όποιες διαφοροποιούνται τόσο σε κάθε κοινωνικό επίπεδο, όσο και μέσα στην οικογένεια σχεδόν, θά παρατηρούσαμε από πλευράς των διανοητικών ικανοτήτων και της πνευματικής δράσεως ότι οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν πολλά κοινά σημεία ή τουλάχιστον είναι ισοδύναμοι και ότι ή αδυναμία του καθενός, σχεδόν πάντοτε άντισταθμίζεται από μία ισότιμη δύναμη κατά τρόπον, ώστε είναι αδύναμο νά είπούμε πώς ένας άνθρωπος σ' αυτήν την κοινωνία θά είναι άνώτερος ή κατώτερος από κάποιον άλλο.

Οί περισσότεροι άνθρωποι δέν είναι όμοιοι, αλλά ισοδύναμοι: έπομένως ίσοι. Συνεπώς υπάρχει μόνο, κατά την άποψη των άντιπάλων μας, τό σημείο είδοποιού διαφοράς ιδιοφυών και άφρόνων.

Ή άφροσύνη και τούτο τό γνωρίζουμε, είναι μία φυσιολογική και κοινωνική ασθένεια. Ήπιβάλλεται, λοιπόν, νά βρίσκει νοσηλεία στά νοσοκομεία και όχι στά σχολεία. Και δικαιούμαστε νά έλπίζουμε ότι ή συγκρότηση μιās ύγειοϋς κοινωνίας περισσότερο σάφρονος και μάλιστα ένδιαφερόμενης γιά την φυσική και την πνευματική ύγεία των ατόμων από ό,τι ή σύγχρονη και ή ίσοπολιτειακή συγκρότηση της μέλλουσας κοινωνίας, θά επιφέρουν την όλοσχερή έξάλειψη από τό πρόσωπο της γής αυτής της τόσο έξουθενωτικής γιά τό ανθρώπινο είδος ασθένειας. Καθ' ότι άφορά τις μεγαλοφυίες, επιβάλλεται νά παραδεχθούν πρό πάντων ότι εύτυχώς ή δυστυχώς -όπως τούς άρέσει- δέν προέκυψαν στην ίστορία είμή μόνο ως σπάνιες έξαρτήσεις όλων των γνωστών κανόνων και δέν άποτελοϋν κριτήρια μελέτης της κοινωνικής οργάνωσης. Ήκφράζομε την εύχή ότι ή κοινωνία μελλοντικώς θά άποκτήσει μέσα

στην ούσιαστική δημοκρατική και λαϊκή συγκρότηση της συλλογικής της δυνάμεως, την δυνατότητα νά καταστήσει αυτές τις σπάνιες μεγαλοφυίες λιγότερο άπαραίτητες, λιγότερο... προβληματικές και ούσιαστικά περισσότερο ώφέλιμες γιά όλους μας. Διότι δέν πρέπει νά λησμονοϋμε τον λόγο του Βολταίρου «Ή υπάρχει κάποιος, ό όποιος διαθέτει περισσότερο νοϋ και από τις μεγαλύτερες εϋφυίες. Είναι ό κόσμος όλόκληρος». Ήπομένει, λοιπόν, πλέον νά άνασυγκροτήσομε τον κόσμο όλόκληρο με βάση την μεγαλύτερη δυνατή έλευθερία, στηριζόμενη στην όλοκληρωμένη ίσοτιμία: οικονομική, πολιτική και κοινωνική έτσι, ώστε νά μήν έχομε πλέον τίποτε νά φοβηθούμε από τις άυταρχικές και άπολυταρχικές φιλοδοξίες των μεγαλοφυών.

Καθ' ό,τι άφορά τό θέμα της παραγωγής μεγαλοφυών μέσω του σχολείου, δέν πρέπει καθόλου νά τό διανοοϋμεθα. Ήλλωστε κανείς από αυτούς τούς μεγαλοφυείς δέν είχε δώσει δείγματα από την παιδική του ήλικία, ούτε την έφηβική, ούτε άκόμη και την πρώτη του νεότητα. Ήναδείχθησαν τέτοιοι μόνο κατά την περίοδο της ώριμότητός του. Και πολλοί δέν άναγνωρίσθησαν είμή μόνο μετά τον θάνατό τους. Ήνώ πάμπολλοι από τούς μεγάλους άνδρες οι όποιοι πέθαναν και οι όποιοι κηρύχθησαν ως άνώτεροι άνθρωποι κατά την νεότητά των έκλεισαν την σταδιοδρομία τους μέσα στην άπόλυτη άπραξία.

Οϋδέποτε, λοιπόν, κατά την παιδική ήλικία ούτε κατά την έφηβική ήλικία κάποιου, είναι σε θέση κανείς νά προσδιορίσει τά συμπαρομαρτοϋντα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των ανθρώπων, ούτε τον βαθμό των ικανοτήτων τους, ούτε τις φυσικές των ροπές. Όλα αυτά τά πράγματα δέν έκδηλώνονται και δέν προσμετροϋνται είμή μόνο μέ την έξέλιξη των ατόμων. Καί έφ' όσον υπάρχουν πρώιμες φύσεις και άλλες όψιμες -άν και καθόλου δέν είναι μειωνεκτικώτερες, ώρισμένως μάλιστα άνώτερες- καθίστα-

ται γνωστό ότι κανείς καθηγητής, κανείς δημοδιδάσκαλος, δέν θά δυναθῆ ποτέ νά κατευθύνῃ τήν σταδιοδρομία καί τήν ἀντικείμενο τῆς ἐργασιακῆς δράσεως, τήν ὁποία θά ἐπιλέξουν τά παιδιά, όταν προσεγγίσουν τήν ἡλικία τῆς ἐλευθερίας.

Ἔτσι, συνάγεται τό συμπέρασμα, κατά τό ὁποῖο ἡ κοινωνία μὴ ἐξετάζοντας καθόλου τήν οὐσιαστική ἢ πλασματική διαφορά τῶν ροπῶν καί τῶν δυνατοτήτων τῶν νέων καί μὴ ἔχοντας κανένα μέσο νά προσδιορίσει οὔτε καί τήν δικαίωμα νά καθορίσει τήν μέλλουσα σταδιοδρομία τῶν νέων, ἔχει ὑποχρέωση, χωρίς καμμία ἐξαίρεση, νά παράσχει ἀγωγή καί παιδεία τελειῶς ἰσότιμες.

7 Αὐγούστου 1869.

III

Ἡ παιδεία σ' ὄλους τοὺς τομεῖς πρέπει νά παρέχεται μὴ ἰσοτιμία πρὸς ὄλους, συνεπῶς δέ ἐπιβάλλεται νά εἶναι πλήρης, δηλαδή νά εἶναι σέ θέση νά προπαρασκευάζει ἐν ἑνὶ νέο, καί τῶν δύο φύλλων, τόσο γιὰ τόν κόσμον τῆς διανοήσεως, ὅσο καί τόν κόσμον τῆς πρακτικῆς, προκειμένου νά δύναται ὅλοι νά γίνονται ὁλοκληρωμένοι ἄνθρωποι.

Ἡ θετική φιλοσοφία, ἐκδιώκοντας ἀπὸ τό νοῦ τού ἠρησκευτικούς μύθους καί τίς μεταφυσικές φαντασιώσεις μᾶς παρέχει τήν δυνατότητα τῆς διακρίσεως τῶν στοιχείων τῆς μέλλουσας ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὡς βάση θά ἔχει τήν γνώση τῆς φύσεως καί ὡς κορωνίδα τήν κοινωνιολογία. Τό ἰδανικό, παύοντας γὰ εἶναι ὁ ρυθμιστής καί ἐκβιαστής τῆς ζωῆς, ὅπως παρατηρεῖται σ' ὅλα τὰ ἠρησκευτικά καί μεταφυσικά συστήματα, δέν θά εἶναι ἐφεξῆς τίποτ' περισσότερο ἀπὸ τήν ἔσχατη καί ὁμορφότερη ἐκφάνση τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Παύοντας ν' ἀποτελεῖ ὄνειρο, θά

καταστῆ πραγματικότητα.

Ἐπειδὴ κανένα πνεῦμα, ὅσο δυνατό καί ἂν εἶναι, δέν εἶναι σέ θέση νά πλαισιώσῃ ὅλες τίς ἐπιστημονικῆς γνώσεις, καί ἐφ' ὅσον ἀπὸ τό ἄλλο μέρος μία γενική γνώση ὅλων τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἀναγκαία γιὰ τήν ἀλόπλευρη ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος, ἡ διδασκαλία θά χωρισθῆ σέ δύο μέρη: τό γενικό μέρος, τό ὁποῖο θά καθορίσει τὰ βασικά στοιχεῖα ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, δίχως καμμία ἐξαίρεση, καθὼς ἐπίσης καί τήν οὐσιαστική, ἀλλά ὄχι ἐπιφανειακή γνώση τοῦ συνόλου τους· καί τό εἰδικό μέρος διηρημένο ἀναγκαίως κατά πολλές ὁμάδες ἢ σχολές ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ καθεμία θά πλαισιώσῃ σ' ὅλη τους τήν ἐξειδίκευση ἕναν ὀρισμένο ἀριθμὸ ἐπιστημῶν, οἱ ὁποῖες ἀπὸ τήν ἰδιοσυστασία τους ἐπιδέχονται ἀλληλοσυμπλήρωση.

Τό πρῶτο μέρος, τό γενικό, θά εἶναι ὑποχρεωτικό γιὰ ὅλα τὰ παιδιά. Θά συνιστᾷ -ἂν εἶναι δυνατόν νά ἀποκαλέσῃ- με ἔτσι- τήν ἀνθρωπιστὴ παιδεία τοῦ πνεύματός τους, ἀντικαθιστώντας τήν μεταφυσική καί τήν θεολογία καί καθορίζοντας συγχρόνως στὰ παιδιά μιά ὀπτική γωνία ἀρκετά ὀξεία ἔτσι ὥστε όταν ἔλθουν στήν ἐφηβική ἡλικία, θά δυναθῶν νά ἐπιλέξουν, μὲ ἐπίγνωση τοῦ στόχου τους, τήν εἰδικότητα, ἡ ὁποία προσιδιάζει περισσότερο πρὸς τίς ἀτομικῆς τους κλίσεις, τήν ἐπιθυμία τους.

Εἶναι δυνατόν, δίχως ἀμφιβολία, ἐπιλέγοντας οἱ ἔφηβοι τήν ἐπιστημονική τους εἰδίκευση ἐπηρεασμένοι ἀπὸ κάποια αἰτία ἐσωτερική ἢ ἐξωτερική, νά σφάλλουν κάποτε καί ἴσως δεῖξουν προτίμηση κατ' ἀρχὴν εἰδίκευση καί σταδιοδρομία, οἱ ὁποῖες δέν θά εἶναι ἐκεῖνες οἱ ὁποῖες προσιδιάζουν πρὸς τίς δυνατότητές τους.

Ὅμως ἐπειδὴ ἐμεῖς οἱ ζηλωτὲς δέν ὑποκρινόμαστε ἀλλὰ εἴμαστε εἰλικρινεῖς ἀπέναντι στήν ἀτομικὴ ἐλευθερία, ἐπειδὴ στό ὄνομα αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας ἀπεχθανόμαστε μ' ὄλο μας τό εἶναι τήν ἀρχὴν τῆς ἐξουσίας, ὅπως καί ὅλες τίς δυνατότες ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς «θείας» ἀρχῆς, τῆς ἀντιαν-

θρωπιστικής· επειδή άπεχθανόμαστε και καταδικάζουμε άπό όλο τό βάθος τής άγάπης μας γιά τήν έλευθερία, τήν πατρική έξουσία, όπως και εκείνη του έκπαιδευτικού. Έπειδή τίς θεωρούμε τό ίδιο φθοροποιούς και καταστροφικές και επειδή ή καθημερινή έμπειρία μάς διδάσκει ότι ό οίκογενειάρχης και ό έκπαιδευτικός, παρά τήν ύποχρεωτική και παροιμιώδη τους σύνεση, λόγω αυτής, πλανώνται γιά τίς δυνατότητες τών παιδιών τους ευκολώτερα άπό ό,τι τά ίδια τά παιδιά· και επειδή λόγω αυτού του τόσο ανθρωπίνου νόμου, του θλιβερού και καταστροφικού, κατά τόν όποίο ό καθένας άνθρωπος ό όποιος άσκει έξουσία δέν ύπολείπεται ποτέ σε καταχρήσεις, οι έκπαιδευτικοί και οι οίκογενειάρχες, διαμορφώνοντας άυταρχικά τό μέλλον τών παιδιών, άπευθύνονται πολύ περισσότερο στίς δικές τους προτιμήσεις παρά στίς φυσικές προδιαθέσεις τών παιδιών· επειδή, τέλος τά σφάλματα τά όποία συντελούνται άπό τήν δεσποτεία είναι πάντοτε πολυαριθμότερα, περισσότερο καταστρεπτικά και λιγότερο έπανορθωτά άπό εκείνα, τά όποία συντελούνται στό όνομα τής έλευθερίας, προφυλάσσομε άπό όλους τους έπίσημους και άνεπίσημους, πατρικούς και μικροπρεπείς κηδεμόνες του κόσμου, όλοκληρωμένη τήν έλευθερία τών παιδιών έπιλογής και διαμορφώσεως τής δικής τους σταδιοδρομίας.

Άν διαπράξουν σφάλμα, τό ίδιο σφάλμα τό όποίο θά διαπράξουν θά τους χρησιμεύσει ως άποτελεσματική διδασκαλία γιά τό μέλλον και χρησιμοποιώντας τήν γενική άγωγή, τήν όποία θά έχουν λάβει ώσαν φώς, θά δυνηθούν ευκόλα νά επανέλθουν στόν δρόμο, τόν όποίο οι φυσικές τους ροπές ποσδιορίζουν.

Στά πλαίσια τής καθολικής παιδείας μέ τήν έπιστημονική ή θεωρητική διδασκαλία, επιβάλλεται άπαραιτήτως νά συντρέχει και βιομηχανική ή πρακτική διδασκαλία. Έτσι μόνο θά προκύψει όλοκληρωμένος άνθρωπος: ό εργαζόμενος ό νοήμων και ό γωρίζων.

Η βιομηχανική παιδεία, σε αντίστοιχία μέ τήν έπιστημονική, θά άποτελέσει δύο επίπεδα: τήν γενική διδασκαλία, αυτή ή όποία θά πρέπει νά παρέχει στά παιδιά τήν γενική πρακτική ενημέρωση επί όλων τών βιομηχανιών, δίχως καμία εξαίρεση, όπως επίσης και τήν ιδέα του συνόλου τους, τό όποίο αναφέρεται στόν ύλικό πολιτισμό, τήν όλική θεώρηση τής ανθρώπινης εργασίας και τό ειδικό μέρος, κατατημένο σε βιομηχανικές ομάδες περισσότερο ειδικώς συνδεμένες ή μία μέ τήν άλλη.

Η γενική παιδεία θά πρέπει νά προπαρασκευάζει τους νέους νά είναι σε θέση νά επιλέγουν έλευθερα τήν ειδική ομάδα βιομηχανιών και μεταξύ τών τελευταίων αυτών, τήν τελείως ειδική βιομηχανία γιά τήν όποία θά εκδηλώνουν ιδιαίτερη προτίμηση. Μόλις εισέλθουν σ' αυτήν τήν δεύτερη φάση τής βιομηχανικής άγωγής, μέ τήν συμπάρσταση τών καθηγητών τους θά πραγματώσουν τά πρώτα δοκίμια τής υπεύθυνης εργασίας.

Μέ τήν βιομηχανική και έπιστημονική άγωγή θά ύπάρχει επίσης αναγκαίως ή πρακτική διδασκαλία ή καλύτερα μία σειρά άλληλοσυνδεμένων έμπειριών, όχι τής ούρανιας, αλλά τής ανθρώπινης ήθικης. Η θεία ήθική είναι βασιζόμενη επάνω σε αυτές τίς δύο ανήθικες άρχές: τόν σεβασμό τής έξουσίας και τήν περιφρόνηση τής ανθρωπότητας. Η ανθρώπινη ήθική κατ' αντίθεση, δέν οικοδομείται ειμή επάνω στην περιφρόνηση γιά τήν έξουσία και στόν σεβασμό τής έλευθερίας και τής ανθρωπότητας. Η ούράνια ήθική εκλαμβάνει τήν εργασία ως έξυτελισμό και ως τιμωρία. Η ανθρώπινη ήθική όμως θεωρεί αυτήν ως άνώτατη προϋπόθεση τής ανθρώπινης ευημερίας και άξιοπρέπειας. Η ούράνιος ήθική, κατά μία εκλογίκευση, οδηγείται σε μία πολιτική ή όποία δέν αναγνωρίζει δικαιώματα, ειμή μόνο σ' αυτούς οι όποιοι, λόγω τής προνομίου οικονομικής τους θέσεως, είναι δυνατόν νά ζουν μή εργαζόμενοι. Η ανθρώπινη ήθική όμως

δέν αποδέχεται ειμή μόνο αυτούς, οι οποίοι εργάζονται. 'Αποφαινεται ότι μόνον με την εργασία ο άνθρωπος εξανθρωπίζεται.

Η αγωγή των παιδιών, αρχόμενη από την εξουσία, επιβάλλεται κλιμακωδόν να εξελίσσεται σε περισσότερη ελευθερία. 'Αναμένομε από την ελευθερία, από θετική πλευρά, την ολοκληρωμένη ανάπτυξη όλων των δυνάμεων, οι οποίες ενυπάρχουν στον άνθρωπο. Καί από αρνητικής πλευράς την ολοκληρωτική απελευθέρωση της βουλήσεως του καθενός, η οποία βρίσκεται απέναντι της βουλήσεως του άλλου.

Ο άνθρωπος δέν είναι καί ουτε θά καταστεί δυνατόν να αποδεσμευθεί από τις φυσικές νομοτέλειες, ως καί τις κοινωνικές νομοτέλειες. Οι νόμοι (νομοτέλειες) αυτοί οι οποίοι διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες προς μεγαλύτερη μελέτη της επιστήμης, δέν υπάγονται ειμή μόνο σε μία καί μοναδική κατηγορία, διότι είναι όλοι εξ' ίσου φυσικοί νόμοι, νόμοι της είμαρμένης, οι οποίοι συνιστούν την βάση καί τό ίδιο προαπαιτούμενο της υπάρξεως έτσι, ώστε κανένα ανθρώπινο όν δέν θά είχε τις προϋποθέσεις να επαναστατήσει εναντίον τους, δίχως την συνέπεια της μετέπειτα αυτοκτονίας του.

'Αλλά επιβάλλεται να διαχωρίσουμε τελείως αυτούς τους φυσικούς νόμους από τους εξουσιαστικούς, τους δεσποτικούς, τους πολιτικούς, τους θρησκευτικούς, τους ποινικούς καί τους άστικούς, τους οποίους οι προνομιούχοι τάξεις έθεσαν στό ιστορικό γίγνεσθαι, πάντοτε στις καταστάσεις της εκμεταλλεύσεως της εργασίας των εργατικών τάξεων, οι οποίοι υπό τό πρόσχημα μιās πλασματικής ήθικης ήσαν πάντοτε η πηγή της βαθύτερης ανηθικότητας καί οι οποίοι απεσκοπούσαν να υπερφαλαγγίσουν τις λαϊκές ελευθερίες. 'Ασύνηδη καί μοιρολατρική συμμόρφωση προς όλους τους νόμους, οι οποίοι αποσπασμένοι από την ανθρώπινη βούληση είναι ή ίδια ή ζωή της φύσεως καί της

κοινωνίας. 'Αλλά όμως επιδιώκεται η μεγαλύτερη δυνατόν αποδέσμευση του καθενός απέναντι στις επιταγές της εξουσίας, απέναντι σ' όλες τις ανθρώπινες βουλήσεις τόσο τις συλλογικές, όσο καί τις ατομικές, οι οποίες θά ήθελαν να τους επιβάλλουν όχι την φυσική τους επίδραση, αλλά τόν νόμο τους.

Καθ' ό,τι αναφέρεται στην φυσική επίδραση, την οποία άσκούν οι άνθρωποι μεταξύ τους, συνιστά μία ακόμη από τις προϋποθέσεις της κοινωνικής ζωής, εναντίον των οποίων η αντίδραση θά ήταν τόσο μάταιη όσο καί ανέφικτη. Αυτή η επίδραση συνιστά την ίδια την βάση, υλική πνευματική καί ήθικη της ανθρώπινης αλληλεγγύης. Τό ανθρώπινο όν, δημιούργημα της αλληλοεξαρτήσεως των κοινωνικών μελών, διαβιώντας μέσα στους φυσικούς νόμους, είναι δυνατόν υπό την επιρροή αισθημάτων, τά οποία εκπορεύονται από τό έξωτερικό περιβάλλον καί μάλιστα την εκτός αυτού, ξένη κοινωνία, να αντιδράσει εναντίον της μέχρις ενός βαθμού, αλλά θά ήταν αδύνατο να διαφύγει από αυτήν, μή τοποθετούμενο συγχρόνως σ' ένα επίπεδο αλληλοβοήθειας καί μη ύφιστάμενο κείθε νέες επιρροές. 'Επειδή για τόν άνθρωπο, η ζωή εκτός της κοινωνίας καί οποιασδήποτε ανθρώπινης επιδράσεως ή απόλυτη μόνωση συνιστά πνευματικό, ήθικό καί υλικό θάνατο. 'Η αλληλοσύμπραξη δέν είναι παράγωγο αλλά ή ίδια η μητέρα της ατομικότητας καί επομένως η ανθρώπινη προσωπικότη δέν είναι δυνατόν να δημιουργηθεί καί αναπτυχθεί εκτός της ανθρώπινης κοινωνίας.

Τό σύνολο των βασικών κοινωνικών επιδράσεων, εξωτερικευμένο από την άμοιβαία η γενική συνείδηση μιās ανθρώπινης ομάδος περισσότερο η λιγώτερο ευρείας, καλείται *κοινή γνώμη*. Καί ποιός άγνοεί την τόσο ισχυρή επιρροή την οποία εξασκεί η κοινή γνώμη σ' όλα τά άτομα; 'Η επιρροή των περισσότερο άπαγορευτικών καί περισσότερο δρακόντειων νόμων είναι μικρή σε σύγκριση μ' αυτή. 'Επομένως αυτή είναι καί η κατά βάσι παιδαγωγός των

άνθρώπων. Από τοῦτο συνάγεται τό συμπέρασμα ὅτι, προκειμένου νά νοουηθῆσουµε τά άτομα, ἐπιβάλλεται, πρό πάντων, νά νοουηθῆσουµε τήν κοινωνία αὐτή καθ' ἑαυτή· ἐπιβάλλεται νά ἐξανθρωπίσουµε τήν δημοσίαι (κοινή) γνώμη ἢ τήν ψυχή της.

14 Αὐγούστου 1869.

IV

Προκειμένου νά καταστήσουµε ἠθικούς τούς ἀνθρώπους τό ἔχοµε ἀναφέρει καί ἄλλοτε, ἐπιβάλλεται νά καταστήσουµε ἠθική τήν κοινωνική σφαῖρα.

Ὁ σοσιαλισµός, βασιζόµενος στή θετική ἐπιστήμη δέν ἀποδέχεται τό δόγμα τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς τελείως. Παραδέχεται ὅτι αὐτά τά ὁποῖα καλοῦνται κακία καί ἀρετή τῶν ἀνθρώπων, εἶναι τελείως τό παράγωγο τῆς κοινῆς ἐπιρροῆς τῆς φύσεως αὐτῆς καθ' ἑαυτῆς, καί τῆς κοινωνίας.

Ἡ φύση ὡς ἐθνογραφική, φυσιολογική καί παθολογική ἐπιρροή παράγει τά δικαιώµατα καί τίς τάσεις, οἱ ὁποῖες καλοῦνται φυσικές, ἐνῶ ἡ κοινωνική συγκρότηση τίς ἀναδιπλώνει· παύει ἢ διαστρέφει τήν ἐξελικτική πορεία. Ὅλα τά άτομα, δίχως καµµιά ἐξαιρέση, εἶναι σέ πᾶσα περίπτωση τῆς ζωῆς τους αὐτά, ὅπως ἡ φύση καί ἡ κοινωνία τά διέπλασαν.

Χάρις σ' αὐτήν τήν φυσική καί κοινωνική εἰµαρµένη εἶναι δυνατή ἡ ἐφαρµογή τῆς στατιστικῆς ἐπιστήµης. Ἡ ἐπιστήμη αὐτή δέν ἐπαναπαύεται μόνο στή µελέτη καί τήν ἀπαρίθµηση τῶν κοινωνικῶν φαινοµένων, ἀλλά διερευνᾷ τόν δεσµό καί τήν σχέσι τους μέ τήν συγκρότηση τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐγκληματολογική στατιστική, παραδείγµατος χάριν, παρατηρεῖ ὅτι στήν ἴδια τήν χώρα, στήν ἴδια πολιτεία, ἂν δέν ἐπέλθει καµµία πολιτική καί κοινωνική

διαταραχή, προκειμένου νά μεταβληθεῖ ἡ διάρθρωση τῆς κοινωνίας, τό ἴδιο ἔγκλημα, τό ἴδιο πταῖσµα ἐπαναπαράγεται τόν ἄλλο χρόνο, µάλιστα στόν ἴδιο βαθµό, ἐπί μία περίοδο 10, 20, 30 ἐτῶν καί ἀριστέρες φορές καί περισσότερο. Καί αὐτό, τό ὁποῖο εἶναι περισσότερο σηµαντικό εἶναι ὅτι ἡ µεθοδολογία τῆς παρανομίας τους ἀνανεώνεται τόσες φορές στό ἕνα ὅσες καί τόν ἄλλο χρόνο. Παραδείγµατος χάρι, ὁ ἀριθµός τῶν δηλητηριάσεων, τῶν δολοφονιῶν καθ' αὐτόν ἢ τόν ἄλλο τρόπο παραµένει συνεχῶς ὁ ἴδιος. Πράγµα τό ὁποῖο ὀδηγεῖ τόν διάσηµο Βέλγο στατιστικολόγο Μ. Κετετέλ νά ἀναφέρει τά ἀκόλουθα ἀξιοσηµεῖωτα: «Ἡ κοινωνία προπαρασκευάζει τά ἐγκλήµατα καί τά άτομα δέν πράττουν τίποτε ἄλλο περισσότερο, ἀπό τήν ἐκτέλεση αὐτῶν».

Αὐτή ἡ ἀνακύκλωση τῶν κοινωνικῶν καταστάσεων δέν θά ἦταν δυνατόν νά ὑφίσταται, ἂν οἱ πνευµατικές καί ἠθικές προδιαθέσεις τῶν ἀνθρώπων, καθῶς ἐπίσης καί οἱ ἐνέργειες τῆς βουλήσεώς τους, εἶχαν ὡς πηγὴ τήν ἐλεύθερη ἐπιλογή. Αὐτή ἡ λέξη τῆς ἐλεύθερης ἐπιλογῆς ἢ στερεῖται ἐννοίας ἢ σηµαίνει ὅτι τό ἀνθρώπινο δν καθορίζεται αὐτόµατα ἀπό τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του πέρα ὁποιασδήποτε ἐξωτερικῆς ἐπιρροῆς, εἴτε φυσικῆς εἴτε κοινωνικῆς. Ἀλλά ἂν ἦταν ἔτσι τά πράγµατα, ἐπειδή ὅλοι οἱ ἀνθρώποι θά ἐνεργοῦσαν αὐτόβουλα θά παρετηρεῖτο στόν κόσµο ἡ µεγαλύτερη ἀναρχία. Ὅποιαδήποτε ἀλληλεγγύη θά ἦταν ἀδιανόητη µεταξύ τους καί ὅλα τά ἑκατοµµύρια τῶν βουλήσεων, ἀπολύτως ἀνεξάρτητες ἢ µία ἀπό τήν ἄλλη καί ἀντιτιθέµενη ἢ µέν στήν δέ θά ὀδηγοῦντο στόν ὄλεθρο· καί τοῦτο θά τό ἐπιτύγχαναν µάλιστα ἂν δέν ὑφίστατο ὑπεράνω αὐτῶν ἡ κυριαρχική βούληση τῆς θείας πρόνοιας, ἡ ὁποία... «θά τίς καθοδηγοῦσε, ὅταν θά διαταρράσσοντο» καί ἡ ὁποία ἐξουδετερόνω- ντάς τες, θά ἐπέβαλε σ' αὐτήν τήν ἀνθρώπινη σύγκυση τήν «θεία» τάξη...

Παρατηροῦµε ἐπίσης ὅτι οἱ θιασῶτες τῆς ἀρχῆς τῆς

ελευθέρης έκλογής υποχρεώνονται, από τήν λογική νά αναγνωρίσουν τήν υπαρξη καί τήν δράση τῆς θείας πρόνοιας. Ἄποτελεῖ τήν βάση δλων τῶν θεολογικῶν καί μεταφυσικῶν ἐπιστημῶν, ἕνα μοναδικό σύστημα, τό ὁποῖο ἐπί ἄρκετό καιρό χειραγῶγησε τήν ἀνθρώπινη συνείδηση καί τό ὁποῖο ἀπό πλευρᾶς ἀφηρημένης σκέψεως ἤ τῆς θρησκευτικῆς καί ποιητικῆς φαντασίας, φαίνεται ὅμως πραγματικῶς ἀπό μακριά ὄλο ἁρμονία, καί μεγαλεῖο. Τό μόνο τρωτό εἶναι ὅτι ἡ ἱστορική πρακτική ἡ ὁποία συνδέεται πρὸς αὐτό ὑπῆρξε πάντοτε φρικτή καί ὅτι τό αὐτό σύστημα ἀδυνατεῖ νά ἀντιτείνει σέ μία ἐπιστημονική πρακτική.

Πραγματικά, διαπιστώνουμε ὅτι ἐπί ὄσο διάστημα κυριάρχησε στήν γῆ τό οὐράνιο δικαίωμα, ἡ μεγάλη πλειονότη τῶν ἀνθρώπων ἔγινε ἀντικείμενο ἐκμεταλλεύσεως, δυναστεύσεως, βασιανισμῶν, ἀποδεκατισμοῦ μέ κτηνωδία, δίχως οἶκτο. Διαπιστώνουμε ἀκόμη ὅτι, καί σήμερα, ἐν ὀνόματι τῆς θεολογικῆς ἢ μεταφυσικῆς «ιερότητας» πάντοτε ἐπιχειροῦν νά παρασύρουν τίς λαϊκές τάξεις στήν δουλεία. Καί μάλιστα, ἴσως εἶναι ἀδύνατο νά γίνῃ διαφορετικά. Διότι ἀπό τήν στιγμή κατὰ τήν ὁποία ἐμφανίζεται μία θεία βούληση, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ, δεσπόζει τοῦ κόσμου τῆς φύσεως καί τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία ἐξαφανίζεται. Ἡ βούληση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀναπόδραστα ἀδύναμη ἐμπρὸς στή θεία βούληση. Ποιό συμπέρασμα συνάγεται; Ὅτι ἐπιδιώκοντας νά προσάψουν τήν ἀφηρημένη ἢ φανταστική μεταφυσική ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, τήν ἐλεύθερη ἐκλογή, υποχρεώνονται νά ἀπαρνηθοῦν τήν οὐσιαστική τους ἐλευθερία. Καθ' ὄσο θά ὑφίσταται ἡ παντοδύναμη καί πανταχοῦ παρούσα «ιερότης», ὁ ἄνθρωπος θά παραμένει δοῦλος. Ἄφανίζοντας γενικά ἡ «θεία πρόνοια» τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, δέν ἀπομένουν εἰμῆ τά προνόμια, δηλαδή τά εἰδικά δικαιώματα, παραχωρημένα ἀπό τήν «θεία» χάρι πρὸς τό τάδε άτομο, τήν τάδε

ιεραρχία, τήν τάδε δυναστεία, τήν τάδε τάξη.

Παρομοίως ἡ «θεία» πρόνοια καθιστᾶ ἀδύνατη ὁποιαδήποτε ἐπιστήμη, καί τό ὁποῖο συνιστᾶ ἀπλούστατα ἄρνηση τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς. Ἡ προκειμένου νά τήν... ἀποδεχθοῦμε, «πρέπει» νά... ἀρνηθοῦμε τό οὐσιαστικό τῆς νόημα! Ἀπό τήν στιγμή, κατὰ τήν ὁποία ὁ κόσμος κυριαρχεῖται ἀπό τήν «θεία» πρόνοια, δέν κρίνεται «σκόπιμο» νά διερευνῶμε περὶ φυσικῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν γεγονότων, ἀλλά μίᾳ σειράς ἐκδηλώσεων τῆς ὑπέρτερης αὐτῆς βουλήσεως, τῆς ὁποίας τά θέσφατα, ὅπως ἀναφέρει ἡ (Σ.Μ.: καλουμένη) «ἅγια γραφή», εἶναι καί ἐπιβάλλεται νά παραμένουν ἀπροσπέλαστα γιά τήν ἀνθρώπινη σκέψη, γιά τόν φόβο μήπως «ἀπωλεσθεῖ» ὁ «θεῖος» τους χαρακτήρας. Ἡ «θεία» πρόνοια δέν συνιστᾶ ἄρνηση μόνον τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, ἀλλά ἐπίσης καί τῆς λογικῆς ἐν γένει. Διότι ὁποιαδήποτε λογική ἀνάγεται σέ μία φυσική νομοτέλεια ἡ ὁποία ἀντιμάχεται μέ τήν «θεόθεν» ἐλευθερία. Ἄποτελεῖ τόν θρίαμβο τοῦ παραλόγου ὑπὸ τό βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτοί οἱ ὁποῖοι θέλουν νά καλοῦνται «πιστοί» υποχρεώνονται νά ἀπαρνηθοῦν τόσο τήν ἐλευθερία, ὄσο καί τήν ἐπιστήμη. Καί ἐκθέτοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους στήν ἐκμετάλλευση, στίς κακουχίες ἀπό τά «προνόμια τοῦ θείου», θά ἐπαναλάβουν μέ τόν Τερτυλλιανό: «Πιστεύω, διότι εἶναι παράλογο», μέ τήν προσθήκη τοῦ τόσο... «λογικοῦ», ὄσο... τό προηγούμενο: «Καί ἐπιθυμῶ τήν ἀδικία».

Καθ' ὄσο, ἀφορᾶ ἐμᾶς, οἱ ὁποῖοι δέν ἀποδεχόμεσθε τήν μακαριότητα ἐνός ἄλλου κόσμου καί οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦμε τόν ὀλοσχερή θρίαμβο τῆς ἀνθρωπότητος σ' αὐτήν τήν γῆ, παραδεχόμεσθε μέ ταπεινοφροσύνη ὅτι δέν κατανοοῦμε τίποτε ἀπό τήν θεία λογική καί ὅτι μᾶς ἄρκει ἡ θεία λογική, ἡ στηριζόμενη στήν ἐμπειρία καί τή γνώση τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν φαινομένων, τόσο τῶν φυσικῶν ὄσο καί τῶν κοινωνικῶν.

Αὐτή ἡ ἀποταμιευμένη, συντεταγμένη καί βασιζόμενη

στην λογική εμπειρία, την οποία αποκαλούμε επιστήμη, μās αποδεικνύει ότι ή «ελεύθερη έκλογή» συνιστά ένα απαράδεκτο μύθο, ό όποιός αντίβαινει πρός τήν φύση τών πραγμάτων. "Ότι αυτό τό όποίο αποκαλούμε βούληση δέν είναι τίποτε άλλο, εϊμή τό αποτέλεσμα μιάς άσκήσεως τών νευρικών ιδιοτήτων. "Όπως και ή φυσική μας δύναμη δέν διαφέρει κατά τίποτε από τό αποτέλεσμα τής χρήσεως τών μυών μας. Καί ότι, συνεπώς, και ή μία και ή άλλη είναι αποτελέσματα τής φυσικής και κοινωνικής μας ζωής, δηλαδή τών φυσικών και κοινωνικών προϋποθέσεων, στά πλαίσια τών όποιών γεννάται τό άτομο και μετά άρχίζει και αναπτύσσεται. Καί αναφέρουμε πάλι ότι ό καθένος άνθρωπος, σέ όποιοδήποτε σημείο τής ζωής του, είναι τό πρῶτο μιάς συναρμοσμένης επιρροής τής φύσεως και τής κοινωνίας. "Από αυτό συνάγεται τό συμπέρασμα ότι αυτό τό όποίο δημοσιεύσαμε στό προηγούμενο φύλλο τής εφημερίδας μας, αλήθεύει: "Ότι προκειμένου νά επιχειρήσουμε τήν ήθικοποίηση τών ανθρώπων, επιβάλλεται ή ήθικοποίηση τής κοινωνικής τους σφαίρας.

Προκειμένου νά τήν ήθικοποιήσουμε, ύπάρχει μόνον ένας τρόπος: ή κατοχύρωση του θριάμβου τής δικαιοσύνης, δηλαδή τής πληρέστερης ελευθερίας του ατόμου, στά πλαίσια τής πλέον ολοκληρωμένης ίσοτιμίας του συνόλου. (Είπαμε ήδη ότι από τήν ελευθερία προσδοκούμε από τήν μία πλευρά τήν όσο τό δυνατόν πληρέστερη ανάπτυξη όλων τών φυσικών ικανοτήτων του καθενός ατόμου και από τήν άλλη πλευρά τήν ανεξαρτησία του, όχι άπέναντι τών φυσικών ή κοινωνικών νόμων αλλά άπέναντι τών νόμων, τούς όποιους θά θεσμοθετήσουν οι άλλες ανθρώπινες βουλήσεις είτε συλλογικές είτε ατομικές). "Η άνισότη των περιστάσεων και τών ανθρώπινων δικαιωμάτων, ως και ή έλλειψη τής ατομικής ελευθερίας αποτελούν τήν αναγκαία διαπίστωση. "Ίδου ή μεγάλη, ή συλλογική άδικία, ή όποία παράγει όλες τις έπιλοπιες ατομικές άδικίες. Καταργείστε

την και οι άλλες θά εκλείψουν.

"Έχομε μεγάλο φόβο, παρακολουθώντας τόν άνύπαρκτο ζήλο, τόν όποιον επιδεικνύουν οι προνομιούχοι τάξεις στό θέμα τής ήθοπλαστικής, ή πρῶτο τό όποίο είναι τό αυτό, τής εξισώσεως τους με τούς εργατικούς, έχομε αυτόν τόν φόβο, ότι ό θριάμβος αυτός τής δικαιοσύνης δέν θά καταστεί ποτέ πραγματικότητα, εϊμή μόνο με κοινωνική επανάσταση. Δέν θ' αναφερθούμε σ' αυτό σήμερα. "Απλώς θά μείνομε στην διακοίνωση αυτής τής αλήθειας, ή όποία είναι βέβαια τόσο εύλωτη. Διότι, όσο ή κοινωνική σφαίρα δέν ήθικοποιείται, ή ήθικοποίηση τών ατόμων θά είναι άνεφικτη.

Προκειμένου νά καταστούν οι άνθρωποι ήθικοί, δηλαδή άνθρωποι ολοκληρωμένοι, υπό τήν όρθή του όρου έννοια «άνθρωποι», απαιτούνται τρία στοιχεία: γέννηση σέ υγιεινές συνθήκες, παιδεία πλήρης και όρθολογική (ή όποία νά στηρίζεται σέ μία άγωγή με βάση τόν σεβασμό τής εργασίας, τής λογικής, τής ισότητας και τής ελευθερίας) και μία κοινωνική σφαίρα, στην όποία τό καθένα άτομο, μεταλαμβάνοντας τήν πραγματική ελευθερία θά είναι ουσιαστικά βάσει δικαιώματος και άντικειμενικά, όμοιο με όλα τά άλλα.

Αυτή ή σφαίρα ύπάρχει; "Όχι. "Αρα, επιβάλλεται νά τήν θεμελιώσουμε. "Εάν στην σφαίρα, ή όποία ύπάρχει, ήταν δυνατόν νά θεμελιώσουν σχολεία, τά όποια θά παρείχαν στους μαθητές μία άγωγή, τόσο πλήρη, όσο θά ήταν δυνατόν νά διανοηθούμε, θά ήταν σέ θέση νά διαμορφώσουν ανθρώπους δικαίους, ελεύθερους και ήθικούς; "Όχι, διότι άποφοιτώντας από τό σχολείο, θά ήταν στά πλαίσια μιάς κοινωνίας, ή όποία θά κατευθύνεται από τελείως άντίθετες άρχές. Καί επειδή ή κοινωνία είναι πάντοτε δυνατότερη από τά άτομα, δέν θά ύπήρχαν άλλα περιθώρια γι' αυτά: θά τά έξουσίαση, δηλαδή θά τά άποηθικοποιήσει. Μάλιστα, ή ύσταση τέτοιων σχολείων είναι άδύνατη στην σημερινή

κοινωνία. Διότι ή κοινωνική ζωή πλαισιώνει τά πάντα, κυριαρχεί στά σχολεία, δπως και τήν ζωή τών οικογενειών όλων τών ατόμων, τά όποία συμμετέχουν σ' αυτήν.

Οί παιδαγωγοί, οί καθηγητές, οί γονείς, είναι όλοι τους μέλη τής ίδιας κοινωνίας, όλοι λιγώτερο ή περισσότερο επιρρεασμένοι ή άποηθικοποιημένοι από αυτήν. Πώς θά παρείχαν στους μαθητές κάτι, τό όποιο δέν τό έχουν οί ίδιοι; Η ήθική δέν γίνεται διδακτική ειμή μόνο μέ τήν διαγωγή. Καί επειδή ή κοινωνιστική ήθική είναι αντίθετη πρός τήν κρατούσα σήμερα, οί εκπαιδευτικοί διαποτισμένοι άναπόδραστα από αυτήν τήν τελευταία, θά έπρατταν έμπρός στους μαθητές τους τό τελείως αντίδρομο εκείνου τό όποιο θά διεκλήρυντα. Άρα, ή κοινωνιστική παιδεία είναι άνέφικτη στά σχολεία δπως και τίς σύγχρονες οικογένειες.

Όμως και ή καθολική παιδεία είναι άντικειμενικά, άδύνατη: οί άστοί δέν επιθυμούν τά παιδιά τους νά καταστούν εργάτες: και οί εργάτες στεροδνται τών μέσων νά παράσχουν στά παιδιά τους μία έπιστημονική παιδεία.

Συμπαθώ πολύ αυτούς τους... καλούς άστοσοσιαλιστές, οί όποιοί φωνασκούν πάντοτε: «Άς δώσουμε παιδεία και άγωγή στόν λαό και μετά άς τόν άπελευθερώσουμε». Αντίθετα, έμεις ύποστηρίζομε: «Άς άπελευθερωθεί πρώτα, και έπειτα άς μορφωθεί». Ποιός θά διαπαιδαγωγήσει τόν λαό; Μήπως έσείς; Όμως έσείς δέν τόν μορφώνετε, τόν δηλητηριάζετε έπιχειρώντας νά του έμβάλλετε στό νού όλες τίς θρησκευτικές, ιστορικές, πολιτικές, νομικές και οικονομικές προκαταλήψεις, οί όποίες παρέχουν έγγύηση στήν ύπαρξη σας εναντι τής δικής του, οί όποίες συγχρόνως δολοφονούν τήν νοητικότητα του, ύποβαθμίζουν τήν δικαιοέπαναστατικότητα του και τήν βούλησή του.

Τόν άφήνετε νά συντρίβεται ύπό τό βάρος τής καθημερινής του εργασίας και του λέτε: «Έκπαιδεύσου!». Θά επιθυμούσαμε πολύ νά σας παρακολουθούσαμε όλους «σύν τέκνοις» νά άποκτάτε μόρφωση μετά από 13, 14, 16 ώρες

έξουθενωτικής εργασίας, μέ τήν άθλιότητα και τήν άβεβαιότητα γιά τήν αύριο ως άποζημίωση.

Όχι κύριοι, παρά τόν όλο σεβασμό σας γιά τό μεγάλο πρόβλημα τής καθολικής εκπαιδεύσεως άνακοινώνομε ότι σήμερα δέν έγκειται εκεί τό μεγάλο λαϊκό πρόβλημα. Τό βασικό θέμα είναι εκείνο τής οικονομικής του άπελευθερώσεως, από τήν όποία θά προέλθει άμέσως ή πολιτική και συντομότατα ή πνευματική και ήθική του άπελευθέρωση.

Συμπερασματικά, παραθέτομε τήν λύση τήν όποία υιοθέτησε μέ ψήφισμα τό Συνέδριο τών Βρυξελλών (13 Σεπτεμβρίου 1868).

«Έχοντας τήν πεποίθηση ότι τήν στιγμή αυτή είναι άνέφικτη ή διοργάνωση μιάς όρθολογικής παιδείας, τό Συνέδριο καλεί τά διάφορα τμήματα νά διοργανώνουν δημόσιες διδασκαλίας, τηρώντας ένα πρόγραμμα έπιστημονικής διδασκαλίας, προκειμένου νά θεραπεύσουν τό σύντομο δυνατόν τίς άδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος, τό όποιο ύφίσταται σήμερα οί εργάτες. Θεωρείται φυσικό ότι ή μείωση τών ώρών εργασίας ως πρωταρχική βασική προϋπόθεση».

Βέβαια, άναμφίβολα, οί εργάτες θά συμβάλλουν στή δύναμη, στά προγράμματα εκπαιδεύσεώς τους, στά πλαίσια τών συγχρόνων υλικών συνθηκών. Όμως, μή δεχόμενι τίς σειρήνες τών άστών και άστοσοσιαλιστών νά τους μεταβάλλουν γνώμη, θά συντείνουν τίς προσπάθειές τους, στό μεγάλο θέμα: τής οικονομικής άπελευθερώσεως, ή όποία επιβάλλεται νά είναι ή τροφός όλων τών άλλων άπελευθερώσεων.

21 Αύγούστου 1867.

Πρόγραμμα του τμήματος της Συμμαχίας της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας στην Γενεύη.

1ον. Ἡ συμμαχία κηρύσσεται ἀθηροσκη· ἐπιδιώκει τὴν κατάργησι τῆς λατρείας, τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἐπιστήμης στὶς θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ τῆς ἀνθρώπινης δικαιοσύνης στὴν ἐπουράνια.

2ον. Ἐχει ὡς στόχο, πρὸ πάντων, τὴν ὁλοσχερῆ καὶ τελεσίδικη κατάργησι τῶν τάξεων καὶ τὴν πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἰσότητα τῶν ἀτόμων «ἀμφοτέρων» τῶν φύλων. Καὶ προκειμένου νὰ ὀδηγηθοῦμε ἐκεῖ ζητεῖ, πρὸ πάντων, τὴν κατάργησι τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος ἔτσι, ὥστε στὸ μέλλον ἡ ἀνταμοιβὴ νὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν παραγωγή τοῦ καθενός. Καί, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου τῶν ἐργατῶν στὶς Βρυξέλλες ἡ γῆ, τὰ ἐργαλεῖα καὶ ὅ,τιδήποτε κεφάλαιο, καθιστάμενα συλλογικὴ ἰδιοκτησία ὅλης τῆς κοινωνίας, πρέπει νὰ ἀξιοποιοῦνται μόνον ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀγροτικούς καὶ βιομηχανικούς συνεταιρισμούς.

3ον. Ἐπιδιώκει γιὰ ὅλα τὰ παιδιά τῶν δύο φύλων, ἤδη ἀπὸ τὴν γέννησίν τους, τὴν ἰσοτιμία τῶν μέσων ἀναπτύξεως, δηλαδὴ διατροφῆς, ἀγωγῆς καὶ ἐκπαίδευσως, σ' ὅλους τοὺς βαθμούς τῆς ἐπιστήμης, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τεχνῶν, βέβαιη δὲ αὐτὴ ἡ ἰσοτιμία, πρῶτον οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ, θὰ δημιουργήσῃ τὶς προϋποθέσεις μιᾶς μεγαλύτερης φυσικῆς ἰσοτιμίας τῶν ἀτόμων, ἐξαλείφοντας ὅλες τὶς πλάσματικὰς ἀνισότητες μιᾶς κοινωνικῆς ὀργανώσεως τόσο σφαλερῆς, ὅσο καὶ ἀδικῆς.

4ον. Ἀντίθετη πρὸς οἰονδήποτε δεσποτισμὸν, μὴ ἀναγνωρίζοντας ἄλλη πολιτικὴ μορφή ἀπὸ τὴν δημοκρατικὴν καὶ ἀποκρούοντας τελείως ὅποιονδήποτε ἀντιδραστικὸν συνδυασμὸν ἀπορρίπτει ἐπίσης οἰαδήποτε πολιτικὴν πράξιν, ἡ ὁποία δὲν θὰ συντείνῃ κατὰ τρόπον ἄμεσο καὶ εὐθύ στὸν θρίαμβον τῆς ἐργατικῆς ὑποθέσεως ἐναντίον τοῦ Κεφαλαίου.

5ον. Θεωρεῖ ὅτι ὅλα τὰ πολιτικὰ (ἀνεξάρτητα) καὶ μάλιστα τὰ δεσποτικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται σήμερα, περιοριζόμενα τῶρα (στὰ ἔργα) τῶν διαχειριστικῶν λειτουργιῶν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τῆς χώρας, ὀφείλουν νὰ ἐξαφανισθοῦν στὰ πλαίσια τῆς παγκόσμιας ἐνώσεως τῶν ἐλευθέρων συνεταιρισμῶν, τόσο τῶν ἀγροτῶν, ὅσο καὶ τῶν βιομηχανικῶν.

6ον. Ἄδυνατῶντας τὸ ἐργατικὸ πρόβλημα νὰ ἐξεύρη τὴν πραγματικὴ καὶ ὀριστικὴν τοῦ λύσει ἄλλοιῶς, εἰμὴ μόνον στὴν βάσιν τῆς διεθνούς ἐργατικῆς ἀλληλεγγύης ὅλων τῶν χωρῶν, ἡ Συμμαχία δὲν δέχεται ὅποιανδήποτε πολιτικὴν, βασιζόμενη στὸν ὑποθετικὸν πατριωτισμὸν καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ἐθνῶν.

7ον. Ἀγωνίζεται γιὰ τὸν παγκόσμιον Συνεργατισμὸν ὅλων τῶν τοπικῶν συνεταιρισμῶν διὰ μέσου τῆς ἐλευθερίας.

Ὁμιλία στὸ Συνέδριον τῆς Βασιλείας (10 Σεπτεμβρίου 1869)

I

Τὸ θέμα τῆς κτηματικῆς ἰδιοκτησίας

Ἡ μὴ παρουσία τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγροτικῆς δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀμφισβητήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ Συνεδρίου μας νὰ διατυπώσῃ τὶς θέσεις του στὸ θέμα τῆς κτηματικῆς ἰδιοκτησίας.

(Στὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθῇ ὅτι λαμβάνωντας τὸν λόγον κατὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ Συνεδρίου ὁ Μπακούνιν ἐπιχειρεῖ νὰ ἀνατρέψῃ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ γάλλου ἀντιπροσώπου Τουλαίν, ὁ ὁποῖος ἦταν ὁπαδὸς τοῦ Προυτάν. Ὁ Τουλαίν ἐξήτησε ἀπὸ τὸ Συνέδριον νὰ μὴ λάβῃ καμμία ἀπόφασιν στὸ θέμα αὐτὸ, διότι, ὅπως εἶπε «δὲν νομίζω ὅτι

δικαιούμαστε να αποφασίζουμε περί της συλλογικότητας της γής ερήμην των αντιπροσώπων των αγροτικών ενώσεων).

Τό Συνέδριο δέν αποτελεί εἰμὴ μόνον μία μειοψηφία. Ὅμως σέ ὄλες τίς περιόδους υπάρξεώς του ἦταν ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος. Τό 1789, ἡ ἀστική μειοψηφία ἀντιπροσώπευε τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας καί τοῦ κόσμου. Προεκάλεσε τὴν ἄνοδο τῆς ἀστοκρατίας καί μόνον μία διαμαρτυρία ἔγινε ὑπὲρ τοῦ προλεταριάτου, ἐκείνη τοῦ Μπαμπέφ. Εἴμαστε οἱ συνεχιστὲς του. Ἡ μειοψηφία μας ταχύτατα θά καταστήσει πλειοψηφία.

Κατ' ἀντίθεσι πρὸς ὅ,τι λέγεται, ἡ συλλογικότης συνιστᾷ τὸ θεμέλιον τῆς ἀτομικότητος. Ἡ κοινωνία διαμορφώνει τὸν ἄνθρωπον. Ἀπομονωμένος, θά ἦταν ἀδύνατον νὰ ἐκφράζεται καί νὰ διανοεῖται. Καί ἐπιβάλλεται νὰ ἀναφέρουμε ὅτι οἱ αὐθεντεῖς, ὅπως ὁ Νεύτων, ὁ Γαλιλαῖος κ.ἀ., δέν θά εἶχαν τίποτε ἐξεύρει (ἐφεύρει, ἀνακαλύψει) δίχως τὴν ἐργώδη προσπάθεια τῶν προηγούμενων γενεῶν. Ὑπάρχει κάποιος περισσότερο πνευματώδης ἀπὸ τὸν Βολταίρον; Εἶναι ὁ κόσμος. Ἡ μεγαλύτερη διάνοια, ἐάν ἀπὸ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας της περιωρίζεται σ' ἕνα ἀπόμακρον νησί, δέν θά παρήγε τίποτε ἀπολύτως. Τὰ ἄτομα εἶναι ἕνα μηδέν, δίχως τὴν συλλογικότητα. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία δέν ἦταν καί δέν εἶναι εἰμὴ ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς συλλογικῆς ἐργασίας. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξαλείψουμε αὐτὴ τὴν ἐκμετάλλευσιν διαφορετικὰ, εἰμὴ μόνον ἐγκαθιδρύοντες τὴν κοινοκτημοσύνην. Ζητῶ, λοιπόν, ἀπὸ τὸ Συνέδριον νὰ λάβει σοβαρὰ ὑπ' ὄψει τοῦ τὰ ἐξῆς ψηφίσματα:

Ψηφίζω ὑπὲρ τῆς κοινοκτημοσύνης, εἰδικώτερα τῆς κτηματικῆς, καί γενικώτερα τοῦ οἰονδήποτε κοινωνικοῦ πλοῦτου μέσα στὰ πλαίσια τῆς κοινωνικῆς ἀναδιάρθρωσώς.

Περιμένω ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἀναδιάρθρωσιν τὴν δικαιοκρατικὴ ἀπαλλοτριώσιν, ὄλων τῶν συγχρόνων ἰδιοκτησιῶν

μέ τὴν πολιτικὴ καί νομικὴ κατάργησιν τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν ἐπικύρωσιν καί τὴν βασικὴ ἐγγύησιν τῆς σύγχρονης ἰδιοκτησίας καί ὄλων τῶν ἐκδηλώσεων, οἱ ὁποῖες συγκροτοῦν τὸ νομικὸ δίκαιον. Καί τὴν πραγματικὴ ἀπαλλοτριώσιν παντοῦ, ὅπου εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν φορά τῶν γεγονότων καί τῶν πραγμάτων.

Καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν μετέπειτα διοργάνωσιν, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ οἰαδήποτε παραγωγικὴ ἐργασία εἶναι ἀναγκαίως συλλογικὴ ἐργασία. Καί ὅτι ἡ ἐργασία, ἡ ὁποία ἀναληθῶς ἀποκαλεῖται ἀτομικὴ εἶναι ἀκόμη μία ἐργασία συλλογικὴ, διότι θά ἦταν ἀνεφικτὴ δίχως τὴν συλλογικὴ ἐργασία τῶν προηγούμενων καί συγχρόνων γενεῶν.

Καταλήγω μέ τὸ θέμα τῆς αὐτῆς τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν συνεταιρισμῶν, ἡ ὁποία προετάρθηκε ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς. Προτείνεται τοῦτο τόσον ἔντονα, ὅσο αὐτὴ ἡ ἐνεργοποίησιν τῶν συνεταιρισμῶν καθιστᾷ περισσότερο ἐνοχὴ τὴν συγκρότησιν τῆς σύγχρονης κοινωνίας, ἀπὸ τὴν βάσιν ὡς τὴν κορυφὴν, ἐνῶ τὸ σχέδιον τῆς μειοψηφίας τάσσεται ὑπὲρ τοῦ κράτους.

Εἶμαι ἀποφασιστικὸς ἀνταγωνιστὴς τοῦ κράτους καί τῆς ὁποιασδήποτε ἀστικῆς πολιτικῆς του.

Ζητῶ τὴν καταστροφὴν ὄλων τῶν τοπικῶν καί ἐθνικῶν κρατῶν καί τὴν ἀνοικοδόμησιν σταῖ ἐρείπιά τους τοῦ Διεθνούς Ἐργατικοῦ Κράτους.

1 Ὀκτωβρίου 1869.

II

Τὸ θέμα τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος

Μεταξὺ τῶν συνεταιριστῶν, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν πᾶς, ἐφ' ὅσον ἐψηφίσαν ὑπὲρ τῆς κοινοκτημοσύνης δέν εἶναι

σκόπιμο νά ψηφίσουν τήν κατάργησι τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, καί τῶν συνεταιριστῶν, οἱ ὅποιοι, ὅπως ἐμεῖς, θεωροῦν πῶς εἶναι σκόπιμο καί μάλιστα ἀναγκαῖο νά τήν ψηφίσουν, παρατηρεῖται μία μικρή διαφορά, ἀπό πρώτης ὄψεως.

Ἀποβλέπουν τελείως στό μέλλον. Καί λαβαίνοντες ὡς σημεῖο ἐκκινήσεως τήν συλλογική ἰδιοκτησία, θεωροῦν ὅτι εἶναι ἀστοχο νά ἀναφέρονται στό κληρονομικό δικαίωμα.

Ἀντίθετα, ἐμεῖς ἐκκινᾶμε ἀπό τό παρόν. Εἴμασθε μέστω τό θριαμβεῖον βασιλείου τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί προχωρῶντας πρὸς τήν κοινοκτημοσύνη, ἀπαντοῦμε ἕνα ἐμπόδιο, τό κληρονομικό δικαίωμα.

Οἱ ἀπόψεις τοῦ γενικοῦ Συμβουλίου ἀναφέρουν πῶς, ἐφ' ὅσον οἱ νομικῆς πράξεις εἶναι πάντοτε ἡ συνέπεια τῶν οἰκονομικῶν ἀρκεῖ νά μεταβάλλομε τίς τελευταῖες προκειμένου νά θέσωμε ἐκποδῶν τίς πρώτες.

Εἶναι ἀδιαμφισβήτητο ὅτι ὅλα αὐτά, τά ὅποια ἀποκαλοῦνται νομικό ἢ πολιτικό δικαίωμα, δέν ἦσαν στήν ἱστορία τίποτε περισσότερο ἀπό τήν ἔκφρασι ἢ τό προϊόν μιᾶς συνωμοσίας. Ἀδιαμφισβήτητο ἐπίσης εἶναι ὅτι ἀφοῦ κατέστηκε ἀπόρροια πράξεων ἢ γεγονότων προηγουμένως συντελεσθέντων, τό δικαίωμα ἀποβαίνει μέ τήν σειρά του πρόξενος μεταγενεστέρων γεγονότων καθίσταται τό ἴδιο γεγονός πολύ πραγματικό, πολύ ἰσχυρό, τό ὅποιο ἐπιβάλλεται νά ἀνατρέψομε, ἂν ἐπιδιώκομε νά ὀδηγηθῶμε σέ μία τάξι πραγμάτων διάφορη ἀπό τήν ὑπάρχουσα.

Ἔτσι λοιπόν, τό κληρονομικό δικαίωμα, ἀφοῦ κατέστη ἡ φυσική κατάληξι τῆς αὐθαίρετης ἰδιοποιήσεως τοῦ φυσικοῦ καί κοινωνικοῦ πλοῦτου, ἀπετέλεσε ἀργότερα τό θεμέλιο τοῦ κρατικοῦ συστήματος (Σ.Μ.: ὁ ὅρος «πολιτικό κράτος» εἶναι ἀδόκιμος) καί τῆς νομικῆς οἰκογένειας, οἱ ὅποιες ἀποτελοῦν ἐγγύησι καί ἐπικυρώνουν τήν ἀτομική ἰδιοκτησία.

Ἐπομένως, ἐπιβάλλεται νά ψηφίσομε τήν κατάργησι

τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Ἐγινε μεγάλη ἀναφορά σέ θέματα πρακτικῆς. Αἱ, λοιπόν, ἐντάσσεται, στό πλαίσιο τῆς πρακτικῆς ἡ πρότασι μου γιά τήν κατάργησι τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Ἀνέφεραν σήμερα πῶς ἡ μεταβολή τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας σέ συλλογική θά συναντήσῃ μεγάλα προσκόμματα στούς ἀγρότες καί τούς μικροῖδιοκτητές γῆς.

Πράγματι, ἂν ἐφ' ὅσον κηρύσομε τήν κοινωνική διάλυσι, ἐπιχειροῦσαμε μ' ἕνα διάταγμα νά ἀφαιρέσομε τήν ἰδιοκτησία ἀπό αὐτά τά ἑκατομμύρια τῶν μικροῖδιοκτητῶν, θά τοὺς ὀδηγοῦσαμε ὁμως πρὸς τήν πλευρά τῆς ἀντιδράσεως. Καί προκειμένου νά τοὺς ἐνετάσσαμε στήν ἐπανάστασι, θά ἔπρεπε νά προβοῦμε σέ χρῆσι βίας ἐναντίον τους: δηλαδή ἀντίδρασι.

Πρέπει, λοιπόν νά ἐπιτρέψομε στούς μικροῖδιοκτητές νά εἶναι κάτοχοι τῶν κτημάτων τους... Ὅμως ἂν δέν καταργήσετε τό κληρονομικό δικαίωμα «τί μέλλει γενέσθαι»;

Θά μεταβιβάσουν αὐτές τίς μικρές ἰδιοκτησίες στά παιδιά τους ὑπό τήν συναίνεσι τοῦ κράτους καί μέ τίτλο ἰδιοκτησία. Θά συντηρήσετε, θά διαιωσίσετε τήν ἀτομική ἰδιοκτησία τῆς ὁποίας ψηφίσατε τήν ἀναγκαῖα κατάργησι καί τήν μετατροπή τῆς σέ συλλογική.

Ἀντιθέτως, ἂν ὅταν ἐπιτύχετε τήν κοινωνική διάλυσι, ἀπαιτήσετε τήν πολιτική καί νομική κατάργησι τοῦ κρατικοῦ συστήματος: ἂν καταργήσετε τό κληρονομικό δικαίωμα, τότε τί θά ἀπομένει στούς ἀγρότες;

Τίποτε ἄλλο. Ἐκτός ἀπό αὐτήν τήν ἰδιοκτησία, ἀπεκλεισμένη ἀπό αὐτήν τήν νομική κατοχύρωσι τῆς καί ἀπό τήν ἰσχυρή νομική προστασία τοῦ κράτους, θά παραδοθῇ ἀμέσως στήν μεταρρυθμισι, ὑπό τήν φορὰ τῶν πραγμάτων καί τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων.

18 Σεπτεμβρίου 1867.

**Θέσεις τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς
καθ' ἃ,τι ἀφορᾷ τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα,
τὶς ὁποῖες ἀπεδέχθηκε
ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν τμημάτων στὴν
Γενεὴν.**

Συμπολίτες!

Τὸ θέμα αὐτό, τὸ ὁποῖο πρόκειται νὰ γίνῃ ἀντικείμενο συζητήσεων στὸ Συνέδριο τῆς Βασιλείας, χωρίζεται σὲ δύο μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, τὸ πρῶτο περιλαμβάνει τὴν ἀρχή, τὸ δεύτερο τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς.

Τὸ πρόβλημα ἀρχῆς ἐπιβάλλεται νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ δύο ὀπτικές γωνίες: ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς χρησιμότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἐργασίας ἐπιβάλλεται ἡ κατάργησις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος;

Διατυπώνοντας τὴν ἐρώτησιν αὐτή, ἐπιβάλλεται κατὰ τὴν ἄποψιν μας νὰ τὴν ἀναλύσωμε. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἐργασίας εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ σημαίνει ἄλλο πρᾶγμα, πέρα τῆς ἀποδεσμευσεῶς τῆς ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἰδιοκτησίας; Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργήσωμε ἐμπόδια τόσο στὸ ἓνα, ὅσο καὶ στὸ ἄλλο στὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐργασίας, ἀφοῦ, ἀποχωρισμένα ἀπὸ αὐτήν, θὰ γίνοντο μονοπώλιο στὰ χέρια μιᾶς τάξεως, ἡ ὁποία, λόγῳ τῆς ἀποκλειστικῆς τῆς ἐπικαρπίας, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας πρὸς ἐπιβίωσιν, θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἰδιοποιεῖται, ἀλλὰ καὶ νὰ συντρίβῃ τὴν ἐργασία καὶ νὰ καρποῦται γιὰ λογαριασμὸν τῆς τὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ τὸ κέρδος ἀπὸ τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ὁποία ἐνισχυμένη μετὰ αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα, ληστεύει ἀκόμη περισσότερα, ὅπως τὸ πράττει παντοῦ σήμερον, μετὰ ὅλα τὰ κέρδη τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, μὴ δίνοντας τὴν δυνατότητα στοὺς ἐργαζομένους, οἱ ὁποῖοι συντρίβονται ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τὸν ὁποῖο διενεργοῦν ἀναμεταξύ τους (ἀντὶ ἐκείνου, τὸ

ὁποῖο εἶναι τὸ ἐπιβεβλημένον προκειμένου νὰ διασωθοῦν ἀπὸ τὴν πείναν).

Κανεὶς πολιτικὸς καὶ δικαστικὸς νόμος, ὅσο αὐστηρὸς καὶ ἂν εἶναι, δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ θέσῃ τέρμα σ' αὐτὴν τὴν δεσποτεία καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν κανεὶς νόμος δὲν θὰ ἦταν σὲ θέσιν νὰ ἐπιβληθῇ ἐναντίον τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων· κανεὶς δὲν θὰ δύνατο νὰ ἀνατρέψῃ αὐτὴν τὴν δεδομένη κατάστασιν τῆς ἀναπαραγωγῆς ὄλων αὐτῶν τῶν φυσικῶν συνεπειῶν. Ἀπὸ τοῦτο συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ ἰδιοκτησία καὶ τὸ κεφάλαιον παραμένουν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἡ ἐργασία ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὰ μὲν συνιστῶντας στοιχεῖα τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἡ δὲ τοὺς ἀποκλήρους (προλεταριάτο), ὁ ἐργαζόμενος θὰ εἶναι ὁ δούλος καὶ ὁ ἀστός (Σ.Μ. κεφαλαιούχος, «εἰσοδηματίας», δημόσιος ὑπάλληλος, καὶ ἀετονύχης ἐλευθερίων ἐπαγγελματῶν) θὰ εἶναι τὸ ἀφεντικόν.

Ἀλλὰ τί τίθεται ὡς διαχωριστικὸν τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τὴν ἐργασία; Τί συνιστᾷ, ἀπὸ οικονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως, τὴν διαφοράν τῶν τάξεων; Τί καταλύει τὴν ἰσότητα καὶ διαιωνίζει τὴν ἀνισότητα, τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν λίγων καὶ τὴν δουλείαν τῶν πολλῶν; Εἶναι τὸ κληρονομικὸν ζήτημα.

Ἐπιβάλλεται μήπως νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἀποδείξεως ὅτι τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα δημιουργεῖ ὅλα τὰ οικονομικά, πολιτικά καὶ κοινωνικά προνόμια· εἶναι πασιδῆλον ὅτι ἡ διαφορά τῶν τάξεων δὲν συντηρεῖται εἰμὴ μόνον ἀπὸ αὐτό. Λόγῳ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, οἱ φυσικαὶ διαφορᾶς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ παροδικαὶ τῆς τύχης ἢ τῆς ἐπιτυχίας, οἱ ὁποῖες εἶναι δυνατόν νὰ ἐπισυμβῶν ἑαυτῶν μεταξύ τῶν ἀτόμων καὶ οἱ ὁποῖες θὰ ἀπαιτεῖτο νὰ ἐξαλειφθοῦν, ὅπως ἀφανίζονται τὰ ἄτομα, διαιωνίζονται, γίνονται ἀπολιθώματα, ὅπως λέει ὁ λόγος, καὶ γινόμενες πατροπαράδοτες διαφορᾶς, δημιουργοῦν τὰ ἐκ γενετῆς προνόμια, καθιερῶνουν τὶς «ἀξίες» καὶ καθιστάνονται μίαν διαρκῆς πηγὴν ἐκμεταλλεύσεως ἑκατο-

μυρίων εργατών από τις χιλιάδες των ανθρώπων οι οποίοι γεννήθησαν ευδαίμονες.

Έπί όσο θά υφίσταται τό κληρονομικό δικαίωμα, είναι αδύνατη ή οποιαδήποτε οικονομική, κοινωνική και πολιτική ισοτιμία τών ατόμων και επί όσο χρόνο θά υφίσταται άνισότη, θά υφίσταται και καταπίεσι και εκμετάλλευσι.

Άρα, από τήν πλευρά τής πλήρους επελευθέρωσης τής εργασίας και τών εργαζομένων, έχομε ύποχρέωσι νά ζητούμε τήν κατάργησι του κληρονομικού δικαιώματος.

Έξυπακούεται ότι δέν επιδιώκομε νά καταργήσομε τήν φυσιολογική κληρονομικότητα ή τήν φυσική μετάδοσι τών βιολογικών και διανοητικών ίκανοτήτων ή, προκειμένου νά διατυπώσομε τήν άποψί μας μέ μεγαλύτερη ενάργεια, τών μυϊκών και νευρικών ίκανοτήτων τών γονέων στά τέκνα τους. Ώρισμένως ή μετάδοσι αυτή είναι γεγονός δυσάρεστο διότι μεταδίδει τίς φυσικές και διανοητικές ασθένειες τών προηγούμενων στίς συγκαρινές μας γενεές.

Όμως τά καταστροφικά αποτελέσματα αυτής τής μετάδοσεως είναι αδύνατο νά αντιμετωπισθοῦν, εϊμή μόνο μέ τά επιτεύγματα τής επιστήμης στόν τομέα τής κοινωνικής υγιεινής, τόσο στήν άτομική, όσο και τήν συλλογική. Και από ένα όρθολογικό και ίσοπολιτειακό κοινωνικό σύστημα.

Αυτό τό όποιο επιδιώκομε, αυτό τό όποιο επιβάλλεται νά εξαλειψομε είναι τό κληρονομικό δικαίωμα, τό όποιο βασίζεται στήν νομοθεσία και τό όποιο συνιστά θεμέλιο τής νομικής οικογένειας και του Κράτους.

Έξυπακούεται ότι δέν είναι στήν πρόθεσί μας ή κατάργησι τής συναισθηματικής κληρονομίας. Υπό τήν όνομασία αυτή νοείται τήν κληρονομία, μέ τήν όποία μεταβιβάζονται στά χέρια τών παιδιών ή τών φίλων μας άντικείμενα εϋτελοῦς αξίας (οικονομικής), τά όποια άνήκαν στους νεκρούς φίλους ή γονείς τους, τά όποια, λόγω του ότι εξηρησιμοποιούντο επί πολύ χρόνο απέκτησαν τήν προσωπική σφραγίδα. Η σοβαρή κληρονομία, είναι εκείνη, ή όποια

παρέχει στους κληρονόμους, είτε γενικά είτε μερικά, τήν δυνατότητα διαβίωσης δίχως προσωπική εργασία, αφαιρώντας από τήν συλλογική εργασία, τά εισοδήματα ακινήτων, τά συμφέροντα του κεφαλαίου. Άπαιτούμε νά παύσουν νά είναι άντικείμενο μεταβιβάσεως διά του κληρονομικού δικαιώματος: τό κεφάλαιο, ή γή και δλα έν γενει τά εργαλεία και οι πρώτες ύλες τής εργασίας. Έπιβάλλεται, διά παντός, νά καταστοῦν συλλογική ιδιοκτησία όλων τών παραγωγικών συνεταιρισμών.

Η ισότης και κατά συνέπεια ή άπελευθέρωσι τής εργασίας και τών εργαζομένων δέν είναι δυνατόν νά επιτευχθοῦν άλλοιως, εϊμή μόνο μέ τό τίμημα αυτό.

Έλάχιστοι είναι οι εργαζόμενοι, οι όποιοι δέν κατανοοῦν ότι στό μέλλον ή εξέλιψι του δικαιώματος κληρονομίας θά καταστή ή υπέρτατη συνθήκη τής ίσοπολιτείας. Όμως υπάρχουν και ώρισμένοι οι όποιοι έχουν ένδοιασμούς ως πρός τό θέμα του κληρονομικού δικαιώματος, τό όποιο τυχόν καταργούμενο, πρό μίας κοινωνικής ανακατατάξεως ή όποια θά διασφαλίζει τήν τύχη όλων τών παιδιών (όποιεσδήποτε και άν είναι οι συνθήκες υπό τίς όποιες γεννούνται) τά παιδιά τους, μετά τόν θάνατό τους, θά έχουν μέλλον μελανό.

— «Όμως, πώς!», λέγουν, «συγκέντρωσα μέ τόν ιδρώτα του προσώπου μου και μέ πάμπολλες στερήσεις 200, 300 ή 400 φράγκα και τά παιδιά μου δέν θά έχουν τήν δυνατότητα νά κάνουν χρῆσι τους!»

— Βεβαιότατα, δέν θά τά χρησιμοποιήσουν. Ώ -σέ άντάλλαγμα θά διεκδικήσουν από τήν κοινωνία, δίχως ζημία τών φυσικών δικαιωμάτων του πατέρα ή τής μητέρας, διατροφή, άγωγή, παιδεία, τήν όποια δέν θά εισθε σε θέσι νά τους τήν παράσχετε μέ 30 ή 40 χιλιάδες φράγκα. Διότι είναι πασιδηλο ότι, όταν καταργηθῆ τό δικαίωμα κληρονομίας, επιβάλλεται ή κοινωνία νά αναλάβη ύπ' εϋθύνη της όλες τίς δαπάνες τής φυσικής, ήθικης και πνευματικής προαγωγής όλων τών νέων «άμφοτέρων» τών φύλων, οι όποιοι θά

γεννηθούν στους κόλπους της. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα καταστή ο άνωτατος προβλεπτής της.

Καταλήγουμε στο σημείο αυτό, διότι εισερχόμαστε στο ζήτημα της γενικής εκπαίδευσης, σέ θέματα του οποίου θα σάς ενημερώση μία άλλη επιτροπή ενημερώσεως.

Υπάρχουν πολλοί, οί όποιοι ισχυρίζονται πώς, αν καταργηθή τό δικαίωμα κληρονομίας, θά εκλείψη και τό μεγαλύτερο κίνητρο, τό όποιο ώθει τούς ανθρώπους πρός τήν εργασία (ή «τό εργάζεσθαι»). "Όσοι σκέπτονται κατ' αυτόν τόν τρόπο συνεχίζουν νά «έκλαμβάνουν» τήν εργασία ώς ένα αναγκαίο κακό, ή, αναφερόμενοι θεωρητικά ώς είπούμε, ώς τό αίτιατό (συνέπεια) τής κατάρας, τήν όποία έδωσε ο Θεός, όργισμένος, στό δυστυχές ανθρώπινο γένος και στήν όποία (κατάρρα), από παράδοξη ιδιοτροπία, περιέλαβε όλη τήν δημιουργία του.

Δέν εισερχόμαστε σ' αυτήν τήν αύστηρη «θεολογική» (Σ.Μ. ή ύπογράμμισι ιδική μας) διερεύνησι, λαμβάνοντας ώς βάσι τήν άπλή μελέτη τής ανθρώπινης ίδιοσυστασίας, θά δίδαμε τήν άπάντησι σ' αυτούς τούς διασύροντες τήν εργασία, ότι αυτή (ή εργασία) πέραν του είναι ένα κακό ή ένας σκληρός καταναγκασμός, είναι σέ όποιοδήποτε άνθρωπο, ο όποιος έχει τίς φυσικές δυνατότητες, μία ανάγκη. Προκειμένου νά βεβαιωθήτε γιά τούτο, (λέγομε ότι) είναι δυνατόν ο καθείς νά έχη τήν έμπειρία από τόν ίδιο τόν έαυτό του. "Ας τό ρίξη επί ώρισμένες ήμέρες σέ μία τέλεια άπραξία, ή καλλύτερα σέ μία στείρα εργασία, στατική, άνούσια και θά διαπιστώσει πώς είναι ο δυστυχέστερος και άχρειώτερος μεταξύ όλων των ανθρώπων! "Ο άνθρωπος από τήν ίδια τήν φύσι του βρίσκεται στήν ανάγκη νά τρώη, νά πίνη, νά διανοείται, νά εκφράζεται.

"Αν ή εργασία σήμερα κατέστη μισητό πρᾶγμα, τούτο συμβαίνει, διότι είναι ύπερβολική, κτηνώδης και καταναγκαστική· διότι καταργεί τήν άνάπαυσι και δέν δίδει τήν δυνατότητα στους ανθρώπους νά μετέχουν στήν άπόλαυσι

της ζωής μέ άξιοπρέπεια. Συμβαίνει, διότι ο καθένας ή περίπου ο καθένας, βρίσκεται στήν ανάγκη νά κάμη χρῆσι τής παραγωγικής του δυνάμεως σέ τομείς εργασίας οί όποιοι δέν ταυτίζονται πρός τίς ένδιάθετες ροπές του. Συμβαίνει τέλος, διότι στά πλαίσια αυτής τής κοινωνίας, ή όποία εδραιώθηκε στήν «θεολογία» (Σ.Μ. ή ύπογράμμισι ιδική μας) και τήν νομική επιστήμη, ή δυνατότη τής διαβίωσης κάποιου δίχως προσωπική του εργασία, θεωρείται ώς τίτλος και ώς προνόμιο. Και ή ύποχρέωσι τής εργασίας κάποιου προκειμένου νά επιβιώση ώς σημείο... πτώσεως! προσωπικής, ώς τιμωρία, ώς... όνειδος!!!

(Σ.Μ. "Ησίοδος: "Εργο ούδέν όνειδος, άεργία τό όνειδος).

"Η ήμέρα, κατά τήν όποία και ή σωματική, ή χειρωνακτική και ή διανοητική συγχρόνως, εργασία θά θεωρηθή ο μεγαλύτερος τίτλος των ανθρώπων, ώς τό σημείο τής δυνάμεως και του άνθρωπισμού τους, ή κοινωνία θά επιβιώση· όμως ή ήμέρα αυτή δέν θά φθάση, έφ' όσον εξακολουθή νά κυριαρχή ή βασιλεία τής άνισότητας, έφ' όσον τό κληρονομικό δικαίωμα δέν καταργείται.

"Η κατάργησι αυτή θά είναι δίκαιη;

"Αλλά, αν από αυτήν εξαρτάται τό συμφέρον όλου του κόσμου, πώς θά θεωρείτο άδίκη;

"Επιβάλλεται νά διαχωρίσομε καλά τήν ιστορική, πολιτική, νομική δικαιοσύνη από τήν όρθολογική ή τήν πολύ άπλώς ανθρώπινη. "Η πρώτη δέσποσε του κόσμου ώς τήν εποχή μας και δόμησε μία καταβόθρα αίματηρών καταπιέσεων και άδικιών. "Η δεύτερη επιβάλλεται νά μάς άπολυτρώση.

"Ας διερευνήσομε, λοιπόν, τό κληρονομικό δικαίωμα από τήν πλευρά τής ανθρώπινης δικαιοσύνης.

"Ενας άνθρωπος, φερ' είπείν, απέκτησε από τήν εργασία του ώρισμένες εκατοντάδες χιλιάδων φράγκων, ένα εκατομμύριο, και δέν θά δικαιούτο νά τά κληροδοτήση στά παιδιά

του! Όμως θά ήταν τοῦτο προσβολή φυσικοῦ δικαιώματος.

Ἐπεδείχθηκε κατ' ἐπανάληψι, ὅτι ἕνας μεμονωμένος ἐργαζόμενος δέν θά παράγῃ περισσότερα ἀπό ὅσα καταναλίσκει. Προκαλοῦμε ἕναν πραγματικό ἐργαζόμενο, δηλαδή ἕναν ἐργαζόμενο, ὁ ὁποῖος στερεῖται προνομίων, νά κερδίσῃ δεκάδες, ἑκατοντάδες χιλιάδες φράγκων, ἑκατομμύρια!! Αὐτό, βέβαια, τοῦ εἶναι δυσεπίτευχτο. Ἐπειδή, ἂν ὑπάρχουν στήν σύγχρονη κοινωνία ἄτομα, τά ὁποῖα κερδίζουν τόσο μεγάλα ποσά, αὐτό δέν ὀφείλεται, βέβαια, στήν ἐργασία τους, ἀλλά στά προνόμιά τους, δηλαδή σέ μία ἀδικία νομικῶς θεμελιωμένη, ἡ ὁποία τοὺς ἐπιτρέπει νά τά ἀποκτοῦν. Καί, ἐπειδή, ὅτι δέν ἀποκτᾶται ἀπό τήν ἰδική τους ἐργασία ἀποκτᾶται ἀπό τήν ἐργασία τῶν ἄλλων, δικαιούμασθε νά εἰποῦμε ὅτι τά ἀποκτήματα εἶναι βλαπτεῖς, οἱ ὁποῖες ἐνεργοῦνται ἀπό προνομιοῦχα ἄτομα εἰς βάρος τῆς συλλογικῆς ἐργασίας μέ τήν εὐλογία καί τήν προστασία τοῦ κράτους.

Καί συνεχίζομε.

Ὁ ληστής (ὁ ὁποῖος προστατεύεται ἀπό τόν νόμο) κάποτε καί αὐτός πεθαίνει. Ἀφήνει («καταλείπει») μία διαθήκη ἢ ἐξ ἀδιαθέτου τά κτήματά του ἢ τά κεάλαιά του στά παιδιά του ἢ τοὺς γονεῖς του. Ἀποτελεῖ τοῦτο ἔκφρασι τῆς ἐλευθερίας του καί τῶν ἀτομικῶν του δικαιωμάτων. Ἡ βούλησί του πρέπει νά γίνῃ σεβαστή.

Ὅμως ἕνας ἄνθρωπος εἶναι νεκρός. Ἐκτός τῆς ὑπάρξεως, ὁποιαδήποτε ἠθική ἢ ὁποιοδήποτε ἀνθρώπινο αἴσθημα, τό ὁποῖο θά τοῦ προκαλοῦσαν οἱ γεμάτες στοργῆς ἀναμνήσεις τῶν παιδιῶν του, γονέων ἢ φίλων, ἂν, βέβαια, ἦταν γι' αὐτό ἀξίος, ἢ τῆς δημόσιας ἀναγνωρίσεως ἂν εἶχε παράσχει κάποια πραγματική ἐκδούλευσι στό δημόσιο, δέν ὑπάρχει πλέον. Δέν ἔχει, λοιπόν, οὔτε ἐλευθερία, οὔτε δικαίωμα, οὔτε ἀτομική βούλησι. Εἶναι ἀπαράδεκτο τά φαντάσματα νά ἐξουσιάζουν καί νά ἐπηρεάζουν τόν κόσμο, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κόσμος τῶν ὑπαρκτῶν ὄντων!

Ἐπειδή, ὅτι δέν ἀποκτᾶται ἀπό τήν ἰδική τους ἐργασία ἀποκτᾶται ἀπό τήν ἐργασία τῶν ἄλλων, δικαιούμασθε νά εἰποῦμε ὅτι τά ἀποκτήματα εἶναι βλαπτεῖς, οἱ ὁποῖες ἐνεργοῦνται ἀπό προνομιοῦχα ἄτομα εἰς βάρος τῆς συλλογικῆς ἐργασίας μέ τήν εὐλογία καί τήν προστασία τοῦ κράτους.

Καί σέ τί συνίσταται ἡ δύναμι τοῦ κράτους τότε, ἂν δέν εἶναι ἡ δύναμι ὅλου τοῦ κόσμου ὀργανωμένη σέ βάρος ὅλου τοῦ κόσμου καί πρός ὄφελος τῶν προνομιοῦχων τάξεων; Εἶναι πρό πάντων ἡ παραγωγή καί ἡ συλλογική δύναμι τῶν ἐργαζομένων. Εἶναι θεμιτό, λοιπόν, οἱ ἐργαζόμενες τάξεις νά μεταβιβάσουν στίς προνομιοῦχες τάξεις τίς κληρονομίες τους, οἱ ὁποῖες ἀποβαίνουν ἡ βασική πηγή τῆς ἐξαθλιώσεως καί τῆς δουλείας τους; Εἶναι δυνατόν νά κατασκευάσουν μέ τά ἴδια τους τά χέρια τά σίδηρα, τά ὁποῖα τοὺς δένουν αὐτά τά χέρια;

Καί καταλήγομε. Εἶναι ἀρκετό οἱ ἀπόκληροῖ (προλεταριάτο) ἐργαζόμενοι νά δηλώσουν ὅτι δέν ἐπιθυμοῦν πλέον νά συνηγοροῦν ὑπέρ ἑνός κράτους, τό ὁποῖο ἐπικυρώνει τήν δουλεία τους ἔτσι, ὥστε νά ἐξαλειφθῇ φυσιολογικά τό κληρονομικό δικαίωμα, τό ὁποῖο εἶναι συγχρόνως νομικό καί πολιτικό, καί τό ὁποῖο ἀντιβαίνει πρός τά (θεμελιώδη) ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἐάν καταργηθῇ τό δικαίωμα τῆς κληρονομίας θά καταργηθῇ καί ἡ νομική οἰκογένεια καί τό κράτος.

Ὅλες οἱ κοινωνικές πρόοδοι ἔχουν συντελεσθεῖ ἀπό ἐπιτυχεῖς καταργήσεις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Πρῶτον καταργήθηκε τό... ἀπό θεοῦ κληρονομικό «δικαίωμα», τά παραδοσιακά προνόμια ἢ ἡ (παραδοσιακές) τιμωρίες (οἰκονομικά ἐπιτίμια), τά ὁποῖα ἀπό μακροῦ θεωροῦντο ὡς συνέπειες τῆς εὐλογίας ἢ τῆς θείας τιμωρίας.

Μετά καταργήθηκε τό δικαίωμα τής κληρονομίας τών πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, πρᾶγμα τό ὅποιο εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀναγνώρισι τής λαϊκῆς κυριαρχίας καί τής ἰσότητος τών πολιτῶν ἔναντι τοῦ νόμου.

Σήμερα, προέχει ἡ κατάργησι τοῦ δικαιώματος τής οἰκονομικῆς κληρονομίας, προκειμένου νά ἀπελευθερώσωμε τόν ἐργαζόμενον, τόν ἄνθρωπον καί νά θεμελιώσωμε τήν βασιλεία τής δικαιοσύνης στά ἔρειπια ὄλων τών πολιτικῶν καί θεολογικῶν ἀδικιῶν τοῦ καιροῦ μας καί τοῦ παρελθόντος.

Τό τελευταῖο θέμα, τό ὅποιο ἀπομένει νά ἀναπτύξομε εἶναι ἐκεῖνο τών πρακτικῶν μέτρων, τά ὅποια ἐπιβάλλεται νά ληφθοῦν προκειμένου νά καταργηθῇ τό κληρονομικό δικαίωμα.

Ἡ κατάργησι τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος εἶναι δυνατόν νά γίνῃ κατά δύο τρόπους: ἢ μέ ἐκείνον τών οὐσιαστικῶν μεταρρυθμίσεων ἢ ἀκόμη μέ ἐκείνον τής κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως.

Μέ τόν τρόπο τών μεταρρυθμίσεων, εἶναι δυνατόν νά γίνῃ σέ χῶρες εὐνομούμενες, οἱ ὁποῖες σπανίζουν, ἂν δέν εἶναι ἄγνωστες· ἐκεῖ ἡ τάξι τῶν ἰδιοκτητῶν καί τῶν κεφαλαιούχων, τῶν ἀστῶν, διαπνεδμένη ὑπό ἀρχές φρονήσεως, οἱ ὁποῖες σήμερα τίς λείπουν καί κατανοῶντας, ἐπί τέλους, ὅτι «ἤγγικε» ἡ ὥρα τής κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, θά ἐπιθυμοῦσαν νά προσέλθουν, κατά τόν ἐπιβαλλόμενο τρόπο, σέ συμβιβασμό μέ τόν ἐργαζόμενο λαό. Μόνον στήν περίπτωσι αὐτή εἶναι δυνατή ἡ προσέγγισι τής εἰρηνικῆς μεταρρυθμίσεως, μέσω σειρᾶς τροποποιήσεων, ὀρθῶς συλλημμένων καί εἰρηνικά διακανονισμένων μεταξύ τῶν ἐργαζομένων καί τῶν ἀστῶν, μόνον ἔτσι θά ἦταν σέ θέσι νά καταργήσουν τελείως, σέ εἴκοσι ἢ τριάντα χρόνια, τό δικαίωμα τής κληρονομίας καί νά ἐγκαταστήσουν στήν θέσι τοῦ συγχρόνου κόσμου τής ἰδιοκτησίας, τής ἐργασίας (-δουλείας) καί τής μονοδιάστατης μορφώσεως τήν συλλογική

κή ἐργασία καί (συλλογική) ἰδιοκτησία, ὡς τήν γενική ἀγωγή καί παιδεία.

Ἄδυνατοῦμε νά καθορίσωμε ἐκ τῶν προτέρων τόν χαρακτήρα τῶν μεταρρυθμίσεων αὐτῶν, διότι θά πρέπει ἀναγκαιῶς νά προσαρμῶζονται πρὸς τήν ἰδιόμορφη κατάστασι τής συγκεκριμένης ἐκάστοτε χώρας. Ἄλλά σ' ὅλες τίς χῶρες, ὁ σκοπός εἶναι ὁ ἴδιος: ἡ ἐμπέδωσι τής συλλογικῆς ἐργασίας καί κτημοσύνης καί ἡ ἐλευθερία τοῦ καθενός μέσα στήν ἰσότητα ὄλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ μεθοδολογία τής ἐπαναστάσεως θά εἶναι, βέβαια, περισσότερο συνοπτική καί ἀπλή. Οἱ ἐπαναστάσεις δέν ἐνεργοῦνται ποτέ, οὔτε ἀπό άτομα οὔτε ἀπό σωματεία. Ὀδηγοῦνται ἀπό τήν πίεσι τῶν γεγονότων. Ὁ Διεθνῆς Συνεταιρισμός δέν ἀποσκοπεῖ νά ἐνεργήσῃ τήν ἐανάστασι, ἀλλά ὀφείλει νά ἐκμεταλλεῖται τίς περιστάσεις καί νά τήν προγραμματίσῃ μέ περίσκεψι, ὅταν θά ἐκσπάσῃ λόγω τής ἀδικίας καί τής ἀδυναμίας τῶν προνομιοῦχων τάξεων, οἱ ὁποῖες ὀλοένα γίνονται περισσότερο ἐκδηλες.

Ἐμεῖς ἐπιβάλλεται νά κατανοήσωμε ὅτι κατά τήν πρώτη ἡμέρα τής ἐπαναστάσεως τό κληρονομικό δικαίωμα θά καταργηθῇ μαζί μέ τό κράτος καί τό νομικό δικαίωμα πρὸς χάρι τοῦ σκοποῦ τής οἰκοδομήσεως στά ἔρειπια ὄλων αὐτῶν τῶν ἀδίκων καταστάσεων, τοῦ νέου διεθνoῦς κόσμου, τοῦ κόσμου τής ἐργασίας, τής ἐπιστήμης, τής ἐλευθερίας καί τής ἰσότητος, ὁ ὁποῖος θά συγκροτηθῇ ἀπ' ἄκρου σ' ἄκρο μέ τήν ἐλεύθερη σύμπραξι ὄλων τῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν.

Ἡ Ἐξεταστική Ἐπιτροπή σᾶς προτείνει τίς ἀκόλουθες λύσεις:

Πεπεισμένη ὅτι τό κληρονομικό δικαίωμα εἶναι μία ἀπό τίς βασικές αἰτίες τής οἰκονομικῆς ἀνισότητος, κοινωνικῆς καί πολιτικῆς, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ στόν κόσμο·

ὅτι ἐκτός τής ἰσότητος δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ ἐλευθερία, οὔτε δικαιοσύνη καί ὅτι θά ὑφίσταται πάντοτε

καταπίεσι καὶ ἐκμετάλλευσι δουλεία καὶ ἐξαθλίωσι γιὰ τοὺς ἀποκλήρους (προλεταριάτο), πλοῦτη καὶ κυριαρχία ὑπὲρ τῶν ἐκμεταλλεπτῶν τῆς ἐργασίας τοῦ λαοῦ·

τὸ Συνέδριο ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκη τῆς γενικῆς καὶ ὀλοσχεροῦς καταργήσεως τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Ἡ κατάργησι αὐτῆ θὰ ὑλοποιηθῆ κατὰ τὴν πορεία τῶν γεγονότων, εἴτε διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν μεταρρυθμίσεων, εἴτε τῆς ἐπαναστάσεως.

28 Ἀγούστου 1869

ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Ο αντιεξουσιαστικός σοσιαλισμός εκφράζει την προσπάθεια του πραγματικά φιλελεύθερου ανθρώπου για να απελευθερωθεί απ' τα δεσμά της δουλείας, τα οποία του έχει επιβάλει το κράτος, αφ' ότου κατέλυσε την αυτό-οργάνωση και αυτονομία των ελευθέρων κοινοτήτων.

